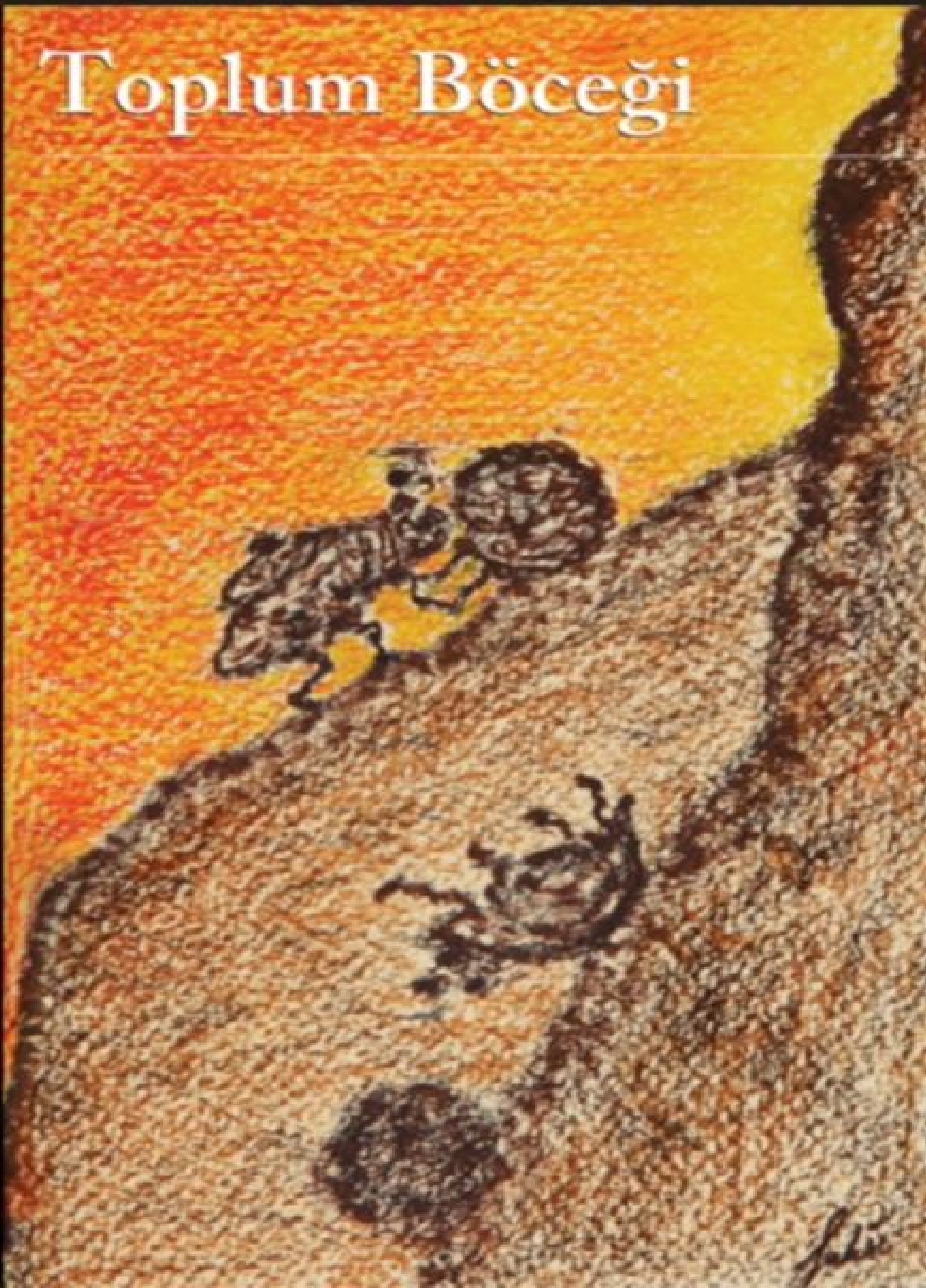
Kerem Işık

Toplum Böceği

ÖYKÜ

Yapı Kredi Yayınları

KEREM IŞIK

Toplum Böceği

Öykü

İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 3489
Edebiyat - 1005
Toplum Böceği / Kerem Işık
Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu
Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapak resmi: Fahri Güllüoğlu
1. baskı: İstanbul, Ocak 2012

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Kerem Işık 1976 yılında İzmir'de doğdu. Üniversitede Kimya Mühendisliği okudu. "Kaos" üzerine yaptığı tez çalışmasıyla Fizik yüksek lisansını tamamladı. Öyküleri kitap-lık, Varlık, Notos Öykü, Eşik Cini, Özgür Edebiyat dergilerinde yayımlandı. İzmir'de yaşıyor. Serbest çevirmenlik yapıyor.

Öykü: Aslında Cennet de Yok (YKY, 2010).

Kerem Işık'ın

YKY'deki kitapları:

Aslında Cennet de Yok (2010)

Toplum Böceği (2012)

Anneme

İş Mi Bu ŞiBuMi

1

“Ne yapalım efendim?” diye sordu fıçı göbekli, boyalı saçlı andropoz bombası. Mülakatın başında kendisini Hilmi Bey diye tanıtmıştı. İşaretparmağını sesinin karşı tarafa gitmesini sağlayan kırmızı düğmenin üzerinden çekip bekledi. Kısa süren hışırtılı sessizliğin ardından hoparlör titreyerek kendine geldi.

“...issin...”

Hilmi Bey bir süre anlamsızca boşluğa baktıktan sonra, “İssecekmişsin,” dedi yarım ağızla.

“Ne?” Dikdörtgenden ziyade bir yamuğu andıran şekilsiz mülakat odasının orta yerindeki yuvarlak masada Hilmi Bey’in karşısında oturan sarı saçlı, sarı bıyıklı bana nedense civcivi anımsatan sapsarı adam oturduğu yerde doğruldu. “İşi aldım sanırım?”

“Bilmiyorum,” diye yanıtladı Hilmi Bey. “İssecekmişsin.”

Civciv adam yumruk yaptığı sağ elini havaya kaldırarak bize, halen devam etmekte olan iş görüşmesinde sıranın gelmesini bekleyen zavallılara döndü. “İşiniz bitti!” diye haykırdı düşmanca bir tavırla. “Boşuna beklemeyin. Duydunuz, işi aldım!”

Bu beklenmedik gelişme karşısında, şekilsiz mülakat salonunun arka tarafında görüşme sırasının gelmesini bekleyenler için yan yana dizilmiş rahatsız yemekhane koltuklarında oturan, aralarında benim de bulunduğum kalabalık gürültülü bir şekilde inledi. Hep bir ağızdan konuşmaya başlayan adam ve kadınlardan bazıları oturdukları yerde dizlerini göğüslerine kadar çekmiş ileri geri sallanıyor, bazılarıysa haklarını aramak istercesine ileriye doğru uzattıkları işaretparmaklarını tehditkâr bir biçimde sallayarak olur olmaz yerleri işaret ediyorlardı. Tüm bu kakofoni arasında yuvarlak masanın üzerindeki hoparlör cızırdayarak bir kez daha canlandı:

“Gitsin!”

Hilmi Bey bir süre anlamsızca boşluğa baktıktan sonra, “Gidecekmişsin,” dedi yarım ağızla, “Demek işi almadın.” Siyah çerçeveli gözlüğünü takıp önündeki deftere bir şeyler karaladı. (şimdi düşünüyorum da Hilmi Bey o güne dek tanıdığım en aldırmaz adamdı).

Dehşete kapılma sırası civciv adamdaydı. Hışımla ayağa fırlayıp ağlamaklı, titrek bir sesle konuştu: “Fakat... Nasıl olur!”

“İşi almadın,” diye yineledi Hilmi Bey, ardından bize doğru dönüp, “Sıradaki!” diye haykırdı. Olan biten anlaşılıncaya dek karmaşa bir süre

daha devam etti. Ağıtlar yakarışlara, çığlıklar haykırışlara karışırken hemen önümde ayağa kalkıp sağ eliyle boşlukta daireler çizerek böğüren beysbol şapkalı dev anası yüzünden sıra numaralarının listelendiği ekranı göremiyordum. Ayağa kalkıp atlayıp zıplayarak kabarık, yağlı saçlı kadının Boğaz köprüsü genişliğindeki omuzlarının üzerinden önce ekrana sonra saatlerdir elimde tuttuğum buruş buruş olmuş kâğıt parçasına baktım:

187

Evet. Hem ekranda hem de elimdeki kâğıdın üzerinde aynı rakam vardı.

187

"Çekilin!" diye bağırarak önümdeki kadına bir omuz atıp yanından geçtim. Elimdeki kâğıt parçasını havada sallaya sallaya koşarken kalabalığın uğultusu gitgide yükseliyordu. Mülakat alanı olarak kullanılan fabrika yemekhanesinin orta yerindeki platforma güçbela tırmanıp avazım çıktığı kadar bağırdım.

"SIRA BENİM!"

Hilmi Bey hiç istifini bozmadan yalnızca gözlerini hareket ettirerek gözlüğünün üzerinden önce bana ardından önündeki kâğıt yığınına baktıktan sonra oturmam için civciv adamın önünde durduğu sandalyeyi işaret etti.

"Buyurun oturun lütfen."

Doğrusu yanından ustaca bir hareketle sıyrılıp sandalyeye oturduğumda civciv adamın surat ifadesi görülmeye değerdi. Olan bitene inanamadığı her halinden belliydi, bir sağa bir sola bakarken onu içine düştüğü bu utanç verici durumdan kurtaracak ilahi bir müdahale bekliyora benziyordu. Çok geçmeden üç tane irikıyım güvenlik görevlisi platforma çıkıp civciv adamı yaka paça uzaklaştırdı. Zavallı adam yemekhanenin geniş, çift kanatlı kapısının ardında gözden kaybolurken hâlâ, "İŞİ ALMIŞTIM AMA!" diye haykırıyordu.

"Merhaba..." Hilmi Bey gayet soğukkanlı bir tavırla gözlüklerini düzeltip kucağındaki kâğıt tomarının en üstündeki sayfaya baktı. "Arif Bey." Gözlerini özgeçmişim olduğunu düşündüğüm kâğıt parçasından ayırmaksızın sözlerine devam etti. "Oldukça deneyimlisiniz."

Birkaç kez üst üste öksürdüm. Boğazıma sekiz on tane kuru yaprak tıkıştırılmış gibi hissediyordum. Sadece, "Evet," diyebildim.

"Üstelik evli değilsiniz. Güzel."

Bir yandan Hilmi Bey'in hakkımda ne tür düşüncelere kapılarak böyle bir cümle sarf ettiğini düşünürken öte yandan az önce yaşanan tatsız

olayların sebep olduğu huzursuz havayı dağıtabileceğimi düşünerek, “Siz onu bir de anneme sorun,” diyerek aptalca sırıtır sırıtmaz boşboğazlık ettiğimi anladım. Sert bir ifadeyle gözlüklerinin üzerinden bana bakan Hilmi Bey’in laubalilikten hiç hoşlanmadığı her halinden belliydi. Boyunbağımı hafifçe gevşetip gülümsemeye devam ettim.

“Özgeçmişinizden gördüğüm kadarıyla satın alma alanında epey çalışmışsınız.”

“Evet.” Az önce devirdiğim çam yüzünden ne kadar az konuşursam şansımın da o denli yüksek olacağına karar vermiştim.

Hilmi Bey gözlüğünü çıkartıp hemen önündeki masaya yerleştirdikten sonra ellerini kucağındaki kâğıt tomarının üzerinde kavuşturup arkasına yaslandı. “Bahsedin o halde; son işinizde neler yaptınız?”

Civciv adam neredeyse zor kullanılarak yemekhaneden dışarı atıldıktan sonra süt dökmüş kediye dönen kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Bu önemli bir işti. Son on yıl içinde muazzam bir büyüme hızı yakalayarak dünyanın sayılı şirketlerinden biri haline gelmiş olan ŞiBuMi firmasında Pazarlama ve Satın Alma Müdürü olmayı kim istemezdi ki? O an orada bulunan herkes ‘şanslı’ kişinin kendisi olacağına inanıyor olmalıydı. Derin bir nefes alıp konuşmaya başladım:

“Satın alma bölümünde şef konumundaydım...”

Ve sonra, gereğinden uzun süren konuşmam boyunca beyannamelerden, gümrük mevzuatlarından, satın alma politikalarının ithalat-ihracat bölümlerini zora koşmasından, aldığım eğitimlerden ve katıldığım uluslararası konferanslardan bahsettim. Ben konuşurken Hilmi Bey ne önündeki kâğıttan başını kaldırdı ne de ağzını açıp tek kelime etti. Hatta proaktiflik ve kuantum başarı[1] kavramlarından bahsettiğimde uyuyup kaldığını bile düşündüm. Konuşmama yalnızca birkaç kez, önümdeki yemekhane masasının üzerinde duran bardağı doldurup kana kana su içmek için ara verdim. Civciv adamı yaka paça dışarı atan güvenlik görevlilerinin gözleri sabırsız kalabalığın üzerinde olduğundan mülakat sırasını bekleyenlerden de ses çıkmıyordu. Neden sonra konuşmamı bitirip derin bir nefes aldığımda Hilmi Bey başını kaldırdı, kucağındaki kâğıt tomarını yemekhane masasının üzerine bırakıp gözlerimin içine bakarak şöyle dedi:

“V-yaka mı yoksa bisiklet yaka mı?”

“Anlayamadım?”

Gerçekten anlayamamıştım. Profesyonel bir iş görüşmesinde böylesine saçma bir sorunun anlamı ne olabilirdi? Yoksa yanlışlıkla tekstil

sektöründeki bir pozisyona mı başvurmuştum?

“Gayet açık bir soru: v-yakayı mı tercih edersiniz yoksa bisiklet yakayı mı?”

Terlemeye başladım. Hilmi Bey gözlerini üzerime dikmiş öylece bakıyordu. Yanıt vermekten başka şansım yok gibi görünüyordu.

“Şey...” dedim oturduğum yerde rahatsız bir şekilde kıpırdanarak. “Bisiklet yaka...”

Bunun üzerine yemekhane masasının üzerindeki hoparlörden kıkırdamaya benzer bir ses duyuldu. Hilmi Bey öfkelenmişe benziyordu. Çok geçmeden hoparlör yine devreye girdi:

“Son soruya geç!”

Bu kadar kısa sürede nasıl olup da son soruya ulaştığımı düşünürken Hilmi Bey eğilip masadaki not defterine bir şey yazdıktan sonra arkasına yaslandı.

“Sağ ayağınızın üzerinde dururken sol elinizde tutmakta olduğunuz bir topu yerde sektirip aynı anda da sağ elinizle bilgisayar klavyesi kullanabilir misiniz?”

“Efendim?”

Hilmi Bey ya benimle kafa buluyordu ya da bu, şimdiye dek bir iş mülakatında karşılaştığım en tuhaf soruydu. Ben daha bu soru karşısında nasıl davranmam gerektiğini kestiremeden masanın üzerindeki hoparlör bir kez daha cızırdadı:

“Soruya yanıt vermek için beş saniyesi var!”

Hilmi Bey gayet sakin bir şekilde kol saatine bakıp yüksek sesle geri saymaya başladı:

“5!”

“Fakat ben...”

“4!”

“Bu sorunun ne gibi bir...”

“3!”

Her yanımı ter basmıştı.

“2!”

Kaybedecek bir şeyim yoktu.

“1!”

“EVET!” diye bağırdım.

Hilmi Bey hoparlörün yanındaki kırmızı düğmeye basıp, “Yapsın mı?” diye sordu.

Kendimi takım elbiseyle tek ayak üzerinde durmuş, bir yandan top sektirip öte yandan bilgisayarla cebelleşirken hayal edebiliyordum ve bu hiç hoşuma gitmiyordu.

Hoparlör bir kez daha cızırdadı: “Gerek yok! Bu kadar yeter.”

Boncuk boncuk terliyor olmama rağmen sakin ve kendinden emin bir tavırla gülümsemeye devam ettim. Hilmi Bey masaya doğru eğilip not defterine bir şeyler daha yazdıktan sonra boğazını temizleyip, “Teşekkürler. Pazartesi işe başlayabilirsiniz,” diyerek eliyle kapıyı işaret etti.

2

Hayatımda katıldığım en tuhaf iş görüşmesinin ardından yalnızca birkaç soruyla işe alındığımı duyan kalabalık galeyana gelerek yemekhanenin altını üstüne getirmeye başladığında ben çoktan iriyarı güvenlik görevlileri tarafından kordona alınarak çıkışa yönlendirilmiştim. Doğrusu saçma sapan bir görüşme sonucunda böylesine önemli bir göreve getirilmiş olduğuma ben de inanamıyordum fakat elbette ki durumdan son derece hoşnuttum. Görüşme çarşamba günü yapılmıştı ve pazartesiye kadar, işe başlamadan önce gerekli belgeleri hazırlayıp dinlenmek için önümde uzun bir zaman vardı. O an kendimi dünyanın en şanslı adamıymış gibi hissediyordum. Dolgun sayılabilecek maaşımla alınacaklar ve boş zamanlarımda arkadaşlarımla birlikte yapılacaklara dair zihnimde daha şimdiden listeler hazırlamaya başlamıştım.

Dört gün bu şekilde göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Pazartesi sabahı erkenden hazırlanıp ŞiBuMi'nin şehrin en gösterişli semtindeki görkemli merkez binasının yolunu tuttum. İçi lüzumsuz yığınla evrak (ikametgâh, nüfus cüzdanı fotokopisi, vesikalık resimler vs vs) dolu çantamı sallaya sallaya ŞiBuMi'nin ana kapısından geçerken güvenlik görevlisi beni durdurup kol saatimi kendisine vermemi istedi.

"Kim olduğumu bilmemeniz normal..." burada yaka kartından adını öğrendim, "Tevfik Bey. Ne de olsa bugün ilk..."

"Kim olduğunuzu biliyorum Arif Bey," diye araya girdi güvenlik görevlisi. "Fakat yine de saatinizi almam gerekiyor. Hilmi Bey'in talimatı var. Onun yerine şunu takmalısınız." Tuhaf görünümlü, deri kayışlı bir saat uzattı.

Daha ilk günden sorun çıkarmamak için istemeye istemeye kendi saatimi Tevfik Yaltacı'ya teslim edip onun uzattığını koluma taktım. Yeni bir saat takan herkes gibi kaçı gösterdiğine baktım. Onu on geçiyordu.

"Pardon ama bu yanlış," diyerek güvenlik görevlisine doğru ilerledim. "Saat daha sekizi on geçiyor fakat burada..."

Tevfik Yaltacı tuhaf bir şekilde sırıtarak asansörü işaret etti. "Hilmi Bey size gerekli bilgiyi aktaracaktır."

Aklım karışmış bir vaziyette Hilmi Bey'in odasının bulunduğu en üst kata çıktım. Beni odasının kapısında bekliyordu.

"Geç kaldın!" dedi sinirli bir ifadeyle duvar saatini işaret ederek.

“Ama saat daha sekizi on geçiyor,” dedim şaşkınlık içinde. “Mesai sekiz buçukta başlamıyor mu?” Dönüp hâlâ işaret etmekte olduğu duvar saatine baktım. Onu çeyrek geçiyordu. Tekrar kol saatine baktım: 10:15.

“Ama nasıl...”

“ŞiBuMi’de gün içerisinde saatler işlerin yetişme durumuna göre düzenlenir. Örneğin bugün ihracat müdürümüzün saat on birde önemli bir toplantısı var fakat kendisinin hâlâ yetiştiremediği bazı raporlar mevcut. Bu nedenle saati mümkün olduğunca on bire yaklaştırarak iyice paniğe kapılmasını sağlıyoruz. Böylelikle saat gerçekten on bir olduğunda işlerini çoktan yetiştirmiş oluyor.”

Dâhice bir buluştan bahsediyormuşçasına bir süre kasıla kasıla gülümsedikten sonra kendini toparlayıp hemen arkasındaki kapıyı işaret etti.

“Şöyle geçin lütfen.”

Altın harflerle Hilmi Tezcan yazılı kapıdan geçerek oldukça geniş ve muazzam bir manzaraya sahip odasına girdim.

“Oturun lütfen.” Yüksek arkalıklı, kabarık deri koltuklardan birini işaret etti. Dediğini yaptım fakat aklım hâlâ şu saat meselesiyle meşguldü.

“Pardon ama eğer saatler gün içinde değişip duruyorsa kendi işlerimizi neye göre ayarlayacağız?”

“Endişe etmeyin lütfen. Uygulama yazılımı aracılığıyla önem sırasına koyarak kaydettiğiniz toplantı ve işlerinize göre sistemimiz yalnızca o toplantı ve işle ilgili olan kişilerin saatlerini ayarlar. O da geçici bir süreliğine. Yani dışarıda gördüğünüz duvar saati aslında yalnızca bu kat için geçerli çünkü ihracat müdürümüzle birlikte aynı toplantıya genel müdürümüz de katılacak. Başka katlarda yahut başka bölümlerde çalışanlar için şu an saat ikiyi beş geçiyor ya da gece on bir olabilir.”

Hilmi Bey ayrıntılı bir şekilde anlattıkça konu daha da çetrefilleşiyordu. En iyisi bu duruma alışmayı zamana bırakıp susmaktı. Sessizce başımı aşağı yukarı salladım. Hilmi Bey arkasına yaslanıp gülümsedi.

“Başka sorunuz var mı?”

“Henüz yok.”

“Güzel. O halde Engin Bey’e haber verebiliriz. Kendisi sizinle bizzat tanışmak istiyor.”

İş görüşmesi esnasında yalnızca sesini duyabildiğimiz Engin Bey artık tam anlamıyla küresel bir şirketler topluluğu halini almış olan ŞiBuMi’nin yönetim kurulu başkanıydı. Hemen her gün farklı bir ekonomi kanalında

ahkâm kesip, magazin programlarında elinde golf sopası ağzında puro boy gösterip, sanat camiasından birtakım insanlarla birlikte tuhaf isimli gece kulüplerinden çıkarken paparazzilere görüntü verdiğinden televizyonla biraz olsun haşir neşir olan herkes onu mutlaka tanırdı. Doğrusu programının yoğunluğuna rağmen benimle tanışmak için vakit ayıracak olması gururumu okşamıştı. Oturduğum koltuğa biraz daha yayılıverdim. Bu esnada Hilmi Bey telefon ahizesini kulağına dayamış muhtemelen Engin Bey'in yanıt vermesini bekliyordu. En sonunda telefona yanıt verilip de Hilmi Bey konuşmaya başladığında o günkü ikinci şaşkınlığımı yaşadım.

"Alo. İge Roket. Arif şimbu. Ok!"

Son derece hızlı bir şekilde sarf edilen bu anlamsız heceler topluluğu[2] bana göre unutulmaya yüz tutmuş kadim bir Afrika kabile dilinden farksızdı. Hilmi Bey yüz ifademden neler düşündüğümü anlamış olmalıydı ki gülmeye başladı.

"Ah Arif Beyciğim, şimdi eminim bu adam nece konuştu böyle diye düşünüyorsunuzdur. Elbette ki çok haklısınız, tamamen benim hatam. Size ilk önce bundan bahsetmem gerekirdi."

Bahsedeceği şeyin ne olduğunu çok merak ettiğimden tek kelime dahi edip konuyu bulandırmak istemiyordum. Hilmi Bey gülümsemeye devam ederek masif çalışma masasının yan çekmecesinden bir kitap çıkartıp bana uzattı.

"Buyrun lütfen."

"Bu... nedir acaba?" diye sordum çekinceli bir şekilde kitabı alırken. Kapağında ŞiBuMi Ofisçesi yazılıydı.

"Bu ŞiBuMi ailesi olarak ofisçe diye adlandırdığımız bize özel bir dilin sözlüğü. Merak etmeyin; öğrenmesi son derece basit, kullanmasıysa bir o kadar eğlencelidir. Tamamen Engin Bey tarafından geliştirilmiştir. Kendisi her konuda olduğu gibi dil konusunda da akıl almaz bir dehaya sahiptir."

Kitabı evirip çevirdikten sonra merakıma yenik düşerek rastgele sayfalar açarak göz atmaya başladım. Gördüğüm yazılardan bir kısmını anımsıyorum:

FaÇe – Faks Çekmek

İmÇı – İmzaya Çıkarmak

ToGelNo – Toplantıya Katılmayacağım

ToGelYe – Toplantıya Katılacağım

BeBe – Bekleyen Beyanname

Ben şaşkınlık içinde ofisçe sözlüğünü karıştırırken Hilmi Bey araya girdi.

“Alışana kadar biraz güçlük çekebilirsiniz fakat bir kez alıştıktan sonra bunun ne kadar faydalı bir buluş olduğunu eminim siz de anlayacaksınız.” Söylediklerini sindirebilmemi beklermişçesine arkasına yaslanıp bir süre bana bakarak gülümsedikten sonra konuşmaya devam etti. “Diyelim ki acil bir işiniz var ve aynı zamanda sizden bir toplantıya katılmanız bekleniyor. Toplantıya katılamayacağınızı bildirmek için ilgili kişiyi arayıp önce şirket sisteminde kimliğiniz yerine kullanılan takma adı söyleyip ardındansa ToGelNo dedikten sonra telefonu kapamanız yeterli olur. Böylelikle manasız hatır sorma sohbetlerinden ve gereksiz uzun cümlelerden tamamen kurtularak yılda yaklaşık 10 güne varan bir tasarruf sağlamak mümkün oluyor. Ofisçe olmasa boşa gidecek olan 10 koca gün... Harika değil mi?”

“Ben.. Şey...” Ne diyeceğimi bilemiyordum. Daha önce hiç buna benzer bir uygulamaya rastlamamıştım ve dil öğrenme konusundaki beceriksizliğim düşünülecek olursa beni zorlu bir sürecin bekliyor olacağını kestirmem güç değildi. Yine de onaylamaktan başka çarem yoktu. “Evet. Evet, gerçekten harika. Ama anlamadığım bir şey var.” Yalan söylüyordum. Anlamadığım çok şey vardı.

“Nedir?”

“Şu takma isimler. Sahiden gerekli mi?”

“Elbette ki Engin Bey daha ayrıntılı bilgi verebilir ancak takma isim gerekliliğini en kısa yoldan şöyle anlatabilirim. ŞiBuMi gün geçtikçe büyüyüp gelişen bir yapıya sahip. Tüm çalışan alımları büyük bir gizlilik içinde yapıldığında başka bir şubenin başka bir bölümünde çalışan ve asla yüz yüze karşılaşmayacağınız bir şirket çalışanı sizin akrabanız ve hatta kardeşiniz bile olabilir. Bu durumun ortaya çıkarabileceği tatsızlıklara engel olmak için gerçek isim yerine takma isim kullanıyoruz. Örneğin benimki Alfa Bir. Bu takma isim sistemi sayesinde Bey ve Bayan yapmacıklıklarından kurtulup kime nasıl hitap etmenin daha doğru olacağını düşünmek yerine yalnızca yapacağımız işe odaklanabiliyoruz.” Hilmi Bey duraksayıp saatine baktı. “Engin Bey neredeyse gelmek üzeredir. Dilerseniz vakit kaybetmemek için kendisini kapıda karşılayalım.” Ayağa kalkıp ofisinin kapısını işaret etti. “Bu arada konusu açılmışken hemen belirteyim. Tüm ŞiBuMi çalışanlarının kimi temsil ettiğini bildiği tek takma isim Engin Bey’inkidir. Kendisi şirket camiasında Roket olarak bilinir.”

“Roket, öyle mi?”

“Roket.”

“Roket,” diye tekrarladım ayağa kalkarken.

“Roket,” diye yineledi Hilmi Bey kapıya doğru ilerlerken.

Böylelikle ilkokul yıllarından bu yana kullanmadığım roket kelimesini birkaç saniye içinde iki kez kullanmış, üç kez de duymuş oldum.

Tam önden gidip kapıyı açmak üzereyken koridordan şen şakrak kahkaha sesleri geldiğini duyunca dönüp Alfa Bir’e –bir an önce alışabilmek için takma isimleri kullanmaya başlamak en iyisi– baktım.

“İşte geliyor. Roket geliyor!”

Hilmi Bey çocuklar gibi şendi. Ellerini heyecan içinde çırparak benden önce uzanıp kapıyı açtığı gibi beni omuzlayarak kendini koridora attı. “Roket!” diye bağırarak çılgınca el sallarken boşta kalan eliyle ceketinin düğmelerini iliklemeye çabalıyordu.

Engin Bey –yani Roket– boşluğa doğru bir kahkaha daha atıp bize yöneldi: “Ha ha ha hayyy!” Kalınca bir sargı beziyle sarılmış olan sağ elini de havada sallayıp duruyordu.

“Merhaba Alfa Bir!”

“Merhaba Roket!”

Engin Bey bana bakıp gülümsedi. Elimi sıkmak istermişçesine sağ elini uzatıp hemen geri çekti.

“Dalgınlık işte!” diyerek kahkahayı bastı. “Ha ha ha hayyy!”

Bunun üzerine Hilmi Bey de kendini kapıp koyverdi. “Ha ha ha ha hayyyyy!”

Henüz kim olduklarını bilmediğim takım elbiseli birkaç adam da yanımızdan geçerken başlarını geriye atıp kahkahalarla güldüler. Koridor bir anda panayır alanına döndü. Bense ne yapacağımı bilemeden öylece duruyordum. Sağıma dönünce iyice açılmış bir ağzın içindeki dolguları, sol yanıma baktığımdaysa göbeğini tutup kızarıncaya dek gülen birtakım insanları görüyordum. Bir tepki vermem gerektiğini düşünerek sırıtmakla yetindim. Orada öylece durup aptal gibi sırıtarak sağa sola bakmaya devam ettim.

Bir süre sonra Engin Bey kendini toparlayıp bana baktı ve, “Siz Arif Bey olmalısınız,” dedi.

“Evet.”

“Çok güzel. Harika!” dedi Engin Bey.

“Muhteşem,” diye onayladı Hilmi Bey.

“Tam zamanında geldiniz,” dedi Engin Bey.

“Tam zamanında,” diyerek başını aşağı yukarı salladı Hilmi Bey.
“Bundan daha iyi bir zamanlama düşünülemezdi,” dedi Engin Bey.
“Bundan daha iyi bir zamanlama olamazdı,” dedi Hilmi Bey.
Kısa süren sessizliği bozan yine Engin Bey oldu.
“Elinizi sıkmak isterdim fakat geçtiğimiz hafta yoğun bir toplantı trafiği oldu ve günde yaklaşık yedi yüz elli kişinin elini sıktığımdan avuç içlerim nasır tuttu.”
“Anlıyorum,” dedim gülümsemeye gayret ederek.
“Arif Bey sizi çok iyi anlıyor,” dedi Hilmi Bey.
“Anlıyorum,” dedi Engin Bey. “Size öncelikle bir takma isim bulmalı. Sanırım Alfa Bir bundan bahsetmiştir.”
“Bahsetti efendim,” diye yanıtladım.
“Takma isimler...” diye mırıldandı Hilmi Bey.
Engin Bey çok önemli bir şey düşünüyormuş gibi bir süre boşluğa baktıktan sonra bana dönerek, “Kalipso,” dedi.
Hilmi Bey anında çılgınca bir alkış patlattı. “Harika! Bravo!”
Yanımızdan geçen sarı ceketli bir kadın gülümseyerek, “Dâhiyane!” dedikten sonra yürümeye devam ederek uzaklaştı.
“Tamam o halde! Size bundan böyle Kalipso diye hitap edeceğiz sevgili Arif Bey.”
“Teşekkür ederim,” dedim alçak sesle.
“Şimdi öncelikle sizi ofiste hızlıca dolaştırırken bir yandan da yapacağınız işin öneminden bahsetmek istiyorum. Böylelikle ilk gününüzde sizinle bizzat görüşmek istememin nedenini de anlayacaksınız. Buyrun,” diyerek az önce sarı ceketli kadının gözden kaybolduğu koridoru işaret etti. Birlikte yürümeye başladık.
“Sanırım ŞiBuMi’nin başarılarından bahsetmeme gerek yoktur. Tekstilden ayakkabıya, metal sanayiinden ilaç endüstrisine kadar hemen her sektörde bir numarayız!”
“Bir numara!” diye bağırdı Hilmi Bey yine heyecan içinde ellerini çırparak.
“Elbette ki bu başarıyı devam ettirmek için çok çalışmamız gerekiyor.”
“Çok çalış. Daha çok çalış!” dedi Hilmi Bey sırıtarak. Yürürken önüne bile bakmıyordu. Bakışları Engin Bey’in üzerindeydi.
Engin Bey ise bir yandan yürüyor bir yandan da önünden geçtiği ofis kapılarından içeri başını uzatıp çalışanları esprili bir şekilde selamlıyordu. Kapıyı çalmadan içeri daldığımız bu ofislerden birinde az önce yanımızdan

geçen sarı ceketli kadını bir tür tekerleme tutturmuş bir başka çalışanla karşılıklı ellerini çırparken bulduk. Hatırladığım kadarıyla şöyle bir şeydi:

Ooo ŞiBuMi Bu

Ona Buna Ne Oldu

Ondan Bundan Bana Ne

ŞiBuMi Yine Birinci Oldu

Engin Bey gürültülü kahkahalar atarak odadan çıktıktan sonra koridorun devamında, üzerinde Satın alma Bölümü yazılı bir levha olan kapıyı tekmeleyip avazı çıktığı kadar "BÖÖÖÖÖ!" diye bağırdı. Kapının hemen karşısındaki masada oturan uzun saçlı, gözlüklü adam şaşkınlık içinde oturduğu yerde zıplayıp Engin Bey'i görünce kahkahayı bastı.

"Ha ha ha!"

Engin Bey'in omzunun üzerinden içeri bakmakta olan Hilmi Bey de "Ha ha ha hayyyyy!" diye bağırarak ona katıldı.

Engin Bey sağ elindeki sargı bezini çekiştire çekiştire odaya girdi. "İşte geldik! Ofisiniz burası olacak. İş arkadaşınız Ali Bey'le tanışın. Kendisinin takma adı Kremlin'dir. Kremlin, bu da Arif Bey, yani Kalipso."

Kremlin ayağa kalkıp elini uzattı. Suratında yılışık mı yılışık bir gülümseme vardı. "Çok memnun oldum Kalipso."

"Ben de öyle... Kremlin," dedim elini sıkarken.

Engin Bey konuşmaya devam etti:

"Kalipso yeni satın alma sorumlumuz olacak. Kendisine gereken her türlü desteği sağlamanızı istiyorum Kremlin."

"Elbette Roket!" diye bağırdı Kremlin.

Engin Bey şöyle bir odada göz gezdirdikten sonra yeniden bana döndü.

"Hazır ilgili herkes buradayken size kısaca yapmanızı istediklerimden bahsedeyim," diyerek ellerini arkasında kavuşturup pencereye doğru ilerledi. "Göreviniz çok kritik sevgili Kalipso. Hatta diyebilirim ki ŞiBuMi'nin geleceği sizin ellerinizde."

"Sizin ellerinizde," dedi Hilmi Bey.

"Sizin," dedi Kremlin.

"Son üç yıl içinde kârlılık oranımız yüzde 90.8'den yüzde 90.5'e geriledi –"

"Affınıza sığınarak bir şey soracağım," diyerek araya girdim.

"Buyurun Kalipso."

“Bu çok küçük bir azalma değil mi? Yani sadece yüzde 0,3; üstelik de kârlılıkta –”

“Sanırım ŞiBuMi şirketler grubunun boyutlarını henüz tam kavrayamamışsınız Kalipso,” diye araya girdi Engin Bey bana dönerek.

“Tam kavrayamamış,” dedi Hilmi Bey.

“Tam,” dedi Kremlin.

“ŞiBuMi’nin yıllık kârı öyle yüksektir ki yüzde 0,3’lük bir azalma bile küçük bir ülkenin yıllık bütçesine eşdeğerdir. Takdir edersiniz ki kâr olmayınca yeni yatırım, yeni yatırım olmayınca da kâr olmaz.”

“Olmaz,” dedi Hilmi Bey.

Kremlin bu kez sessiz kaldı.

“İşte siz de burada devreye gireceksiniz sevgili Kalipso.” Engin Bey ellerini ovuşturarak odanın içinde volta atmaya başladı. “Alfa Bir’in gözetiminde şirketin kârlılığını artırmak için sahada gerilla satın alma taktikleri uygulayacaksınız.”

“Gerilla mı?” diye sordum irkilerek.

“Aynen öyle. Gerilla!” Bir süre daha ellerini ovuşturarak yürüdükten sonra durup konuşmasına kaldığı yerden devam etti. “ŞiBuMi grup firmaları üretim tesislerinde aklınıza gelebilecek her türlü malzemeyi kullanır. Parfümler için egzotik esanslardan gözlükler için merceklere, restoran zincirlerimiz için yemeklik yağdan kâğıt fabrikalarımız için selüloza varıncaya dek her gün tonlarca hammadde tüketiriz. İşte sevgili Kalipso, yapmanız gereken şey Alfa Bir’den gelecek bilgiler doğrultusunda gerekli yerlere gidip satın alma işlemini gerçekleştirmek olacak.”

“Elbette,” dedim gülümseyerek.

Başıma gelecekleri henüz bilmiyordum.

3

ŞiBuMi şirketler topluluğundaki ilk iş günümün sonunda Hilmi Bey bana son teknoloji ürünü bir cep telefonu uzatıp her ne pahasına olursa olsun telefonun mutlaka yedi gün yirmi dört saat açık kalması gerektiğini üstüne basa basa söylerken beni nasıl bir temponun bekliyor olduğunu anlamam gerekirdi. Elbette ki dünyanın sayılı büyük şirketlerinden birindeki önemli olduğunu düşündüğüm bu pozisyonda kendimi ispat edebilmek için yoğun çalışmaya hazırdım fakat herkesin birbirini kahkahalar atarak selamladığı ve hatta çalışanların ellerini çırparak karşılıklı tekerlemeler söylediği ofis binasını görmek beni epey rahatlatmıştı.

Ertesi sabah telefon henüz alışamadığım –ve Hilmi Bey tarafından değiştirmemin yasak olduğu belirtilen– ŞiBuMi marşıyla gürültülü bir şekilde çalmaya başladığında henüz gün dahi ağarmamıştı. Gözlerimi güçbela aralayıp başucumdaki dijital saate baktım: 04.25. Bir yandan neler olup bittiğini anlamaya çalışırken öte yandan avaz avaz bağırmakta olan telefonu el yordamıyla bulmaya çalışıyordum.

ŞiBuMi'dir adımız
Anlı şanlı logomuz
Herkese satış yapmaktır
Daimi misyonumuz
Tra la la
Tra la la la

En sonunda telefonu bulup Yanıtla düğmesine basabildim.

"Kalipso!"

"Hııı?"

"Alfa Bir'den Kalipso'ya!"

Önce uyku sersemliği yüzünden savaş çıktığını düşünüp paniğe kapıldıysam da çok geçmeden hattın diğer ucundakinin Hilmi Bey olduğunu anlayıp yatakta doğruldum.

"Hilmi Be... Şey... Alfa Bir... Buyurun Alfa Bir."

"Burkina Faso'da demir fiyatının yarından itibaren yüzde yirmi artacağı haberini aldık. Derhal hava alanına git. Uçağımız 18 numaralı terminalde seni bekliyor olacak. Gerekli bilgiler sana iletilecek olan dosyada yazıyor. Haydi, haydi! Hemen, şimdi!"

"Burkina Faso mu? Anlamadım? Ne dosyası? Kim iletecek? Alo!"

Telefonun çoktan kapanmış olduğunu anlayınca hâlâ rüya görüyor olduğumu düşünerek gerisingeri yattım. Tam yeniden uykuya dalmak üzereyken telefon bir kez daha çaldı.

“Alo!”

“Kalipso! Yoksa hâlâ kalkmadın mı! On beş dakika içinde bir araç gelip seni kapıdan alacak. Haydi, haydi! Acil, ivedi!”

“Ben, şey, fakat...” diye gevelerken telefon çoktan kapanmıştı bile. Çaresiz, kalkıp hazırlanmaya başladım. Olan bitene anlam veremiyordum. Engin Bey ve Hilmi Bey’le yaptığım görüşmelerde kimse böyle bir şeyden bahsetmemişti. Daha gün doğmamışken coğrafi konumunu dahi bilmediğim bir ülkeye gitmek üzere hazırlanıyordum. Henüz güneşin doğmadığını bir kez daha fark edince hemen ŞiBuMi kol saatime baktım. Kol saatim öğleden sonra on biri gösteriyordu. Acaba bu gerçekten Burkina Faso yerel saati miydi yoksa birileri bana tatsız bir şaka mı yapıyordu? İşi şansa bırakmayıp valizime birkaç parça eşya attıktan sonra hızlıca giyinip aşağıya indim.

Apartmanın giriş kapısının önünde çalışır durumda bekleyen siyah bir limuzin, onun hemen yanındaysa takım elbiseli, bıyıklı, kara kuru bir adam duruyordu. Adamın yaka kartındaki ŞiBuMi logosunu görünce durumun ciddiyetini ve garipliğini bir kez daha kavradım. Valizimi elimden aldığı gibi limuzinin bagajına yerleştirdi. Daha sonra hiç konuşmadan arabanın arka kapısını açarak binmemi işaret etti. Benim ardımdan limuzine binip karşımdaki koltuğa oturduktan sonra kapıyı sertçe kapatınca limuzin hareket etti.

“Adım Butes,” diyerek hemen yanındaki koltuğun üzerinde duran dosyayı alıp bana uzattı. “Bunu size vermem istendi.”

“Neler oluyor böyle?” diyerek dosyayı aldım.

“Telefonda size bahsedilmiş olması gerekiyor,” dedi Butes. Yüzünde donuk bir ifade vardı. “Benim görevim görevinizi tamamlamanız konusunda size destek olmak.”

“Anlıyorum.”

Apar topar elime tutuşturduğu dosyayı açtım. İçinden A4 boyutlarında bir Burkina Faso haritasıyla birlikte ŞiBuMi antetli bir tomar dosya kâğıdı çıktı. Haritaya şöyle bir göz atıp Burkina Faso’nun Batı Afrika’da küçük bir ülke olduğunu gördükten sonra dosya kâğıtlarını incelemeye başladım. En üstteki kâğıtta yalnızca kısa bir not vardı:

Sevgili Kalipso,

Anlaşmayı istenildiği şekilde başlatarak bu ilk görevinizin üstesinden en iyi şekilde geleceğinize inanıyorum.

Sizi pek seven Roket...

Bu kısa notun ardından son on yılın demir fiyatlarına ilişkin tablo ve grafikler, Burkina Faso'nun demir rezervleriyle ilgili ayrıntılı bilgi, hedef fiyat analizleri, yetkilileriyle görüşeceğim şirkete dair istatistiki veriler ve son olarak da bir anlaşma metni geliyordu. Henüz tam olarak uyanamadığımdan karınca duasından farksız yazılara bir süre öylece baktıktan sonra başımı kaldırdım. Gökyüzü kızılla turuncu arası bir renge bürünmüştü. Çok geçmeden güneş doğacak ve doğup büyüdüğüm bu kentte yepyeni bir gün başlayacaktı. Gözlerimi kapayıp başımı cama yasladım. Burkina Faso diye mırıldandım. Bekle geliyorum.

* * *

Havaalanına vardığımızda ŞiBuMi'nin özel jeti kalkışa hazır bir vaziyette bizi bekliyordu. Butes'le birlikte uçağa bindikten beş dakika sonra havalanmıştık bile. Yolculuk boyunca görüşme yapacağımız şirketle ilgili dosyada yer alan tüm bilgileri tek tek inceledim. Burkina Faso'nun en büyük demir rezervlerinden birini elinde bulunduran ve demir tedarikçilerimizden biri olan bu firma görünüşe bakılırsa ŞiBuMi'nin uyguladığı acımasız fiyatlandırma politikası nedeniyle son yıllarda mali krize girmiş. Son on yıl içinde bu firmadan yaptığımız alımlara dair kayıtları incelediğimde ton başına demir alım fiyatının her yıl gitgide azaldığını ve en sonunda geçtiğimiz yıl neredeyse demir cevheri işleme maliyetinin bile altına düştüğünü gördüm. ŞiBuMi ucuz işgücüyle yüklü miktarda demir elde edebileceği bu firmaya kancayı atıp tek müşterisi haline geldikten sonra hunharca diye nitelendirilebilecek bir fiyat politikası izleyerek firmayı deyim yerindeyse tam bir cendere içine almıştı. Anlaşma metnine tekrar göz attım. Her şey çok açıktı. Biz bu firmayı satın almaya gidiyorduk. Hem de ağır şartlarla dolu bir anlaşmaya imza atmalarını sağlayarak.

Sorunsuz geçen bir yolculuğun ardından başkent Ouagadougou havaalanına indiğimizde bizi önce kuzeyde kalan Sahra Çölü'nden gelen sıcak hava karşıladı. Dış hatlar terminalinden çıkar çıkmaz ellerinde isimlerimizin yazılı olduğu koca koca kartonlar tutan iki Afrikalı gençle birlikte –neyse ki– klimalı bir arabaya binip yola koyulduk.

“Nereye gidiyoruz?”

Dimdik oturan Butes’in yüzünde aynı donuk ifade vardı. Uzun süren uçak yolculuğu onu etkilemişe benzemiyordu. “Size dosyada bildirilen firmanın üretim tesislerine,” diye yanıt verdi. “Vakit kaybetmeden görüşmeyi gerçekleştirmemiz gerekiyor.”

Havaalanından çıkıp şehirlerarası otobanlara benzeyen bir yola girdik. Şoför ve ön koltukta oturan diğer Afrikalı genç ara sıra Butes’e kendi dillerinde bir şeyler söylüyor, o da hiç duraksamadan karşılık veriyordu. Butes’in neden benimle geldiği de böylece açıklık kazanmıştı. En azından dil sorunu yaşamayacaktık. Sağ tarafımızda çoğu bir ya da iki katlı yüzlerce ev, solumuzdaysa ufka kadar uzanan uçsuz bucaksız kahverengiliğin, Afrika kırsalının ortasında hızla ilerliyorduk. Bir saat kadar bu şekilde devam ettikten sonra otoyoldan çıkıp bozuk bir toprak yola girdik. On dakika kadar da toprak yolda ilerleyip üretim tesisinden çok tahıl ambarına benzeyen tuhaf bir yapının önünde durduk. Oldukça geniş bir alana yayılmış olan yapının tellerle çevrili bahçesinde keçi ve tavuklar dolaşıyordu. Giriş kapısının önünde, üzerlerinde yerel Afrika kıyafetleri olduğunu düşündüğüm bol renkli tek parça elbiseler ve yine bol renkli, fesi andıran şapkalar olan beş adam duruyordu. Bu bir tür karşılama komitesi olmalıydı. Şoför ve ön koltuktaki diğer Afrikalı apar topar inip yüksek sesle bağırarak binanın önünde bekleyen gruba yöneldiler. Onları önde Butes, ardında ben takip ettik.

Havada bunaltıcı bir sıcak vardı. Kuzeyden esen çöl rüzgârının uğultusuyla Afrikalıların kulak tırmalayan bağırışları dışında ses yoktu. Karşılama komitesini oluşturan beş kişilik grubun tam ortasında duran ve çökük avurtlarıyla buruş buruş yüzünden en yaşlıları olduğu anlaşılan sakallı adam öne çıkıp anlamadığım birtakım şeyler mırıldandı. Butes’in ona sakin bir şekilde verdiği karşılık üzerine yaşlı adam deliye döndü. Karşılama komitesinin daha genç üyelerinden, yemyeşil kıyafetli olan öne çıkıp öfke içinde el kol hareketleri yapan adamı sakinleştirmeye çalıştı.

“Neler oluyor?” diye fısıldadım Butes’e. “Neden sinirlendiler?”

“Onlara anlaşma maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmayacağını söyledim.”

Taşlar yavaş yavaş yerine oturuyordu. Muhtemelen yaşlı adam uçak yolculuğu esnasında okuduğum belgelerde adı geçen firma sahibi, yanındakilerse oğullarıydı. Butes bu açıklamayı yapana dek anlaşma şartlarında iyileştirme olacağını düşünüyor olmalıydılar.

“İçeri alınmayacak mıyız?” diye sordum.

“Hayır.”

“Ama neden? Bunca yolu niye teptik o halde?”

“Satın aldığınız bir şeyin ne durumda olduğunu görmek istemez misiniz? Roket satın alma işleminin ardından maden sahasının ne durumda olduğunu rapor etmemizi istiyor.”

Yaşlı adam gitgide kontrolünü yitiriyordu. Rengârenk şapkasını yere atıp üst üste birkaç kez tekmeledi. Harekete geçmeden beklemeye devam edersek buradan sağ salim çıkamayabileceğimizi anlamıştım. Dosya kâğıtlarının arasından anlaşma metnini çıkarıp uzattım. Yeşil kıyafetli genç adam hepsinden önce davranıp sert bir hareketle dosyayı aldı. Butes ise beni kolumdan tutup bir iki adım geriye çekti. Belli ki durumu kendi aralarında tartışmaları için onlara biraz zaman tanımak istiyordu. Ses çıkarmadan öylece bekledik. Yaşlı adam başını iki elinin arasına almış sallanıp duruyor, grubun diğer genç üyeleri onu teselli etmeye çalışırlarken yeşil kıyafetli olan elindeki kâğıdı havada sallayıp durarak hemen arkalarında kalan yıkık dökük binayla çorak araziyi işaret ediyordu. Yaşlı adam en sonunda kolunu havaya kaldırıp bir süre öyle durunca herkes sustu. Rüzgârın uğultusuyla keçilerin ara sıra duyulan melemeleri dışında hiç ses yoktu. Şaşkınlık içinde ona bakan yeşil elbiseliden anlaşma metnini aldıktan sonra cebinden çıkardığı kalemle imzaladı. Ardından kâğıdı yere fırlatıp arkasını dönerek uzaklaştı.

4

Bu dramatik günü takip eden bir hafta boyunca maden sahasının devir teslim işlemleriyle işletmenin denetim raporlarını tamamlamak için çalıştık. Gündüzleri yıkık dökük işletme binasındaki eski model bilgisayarların başında yıllık raporların kontrolünü yapıp ilgili raporları hazırlıyor, geceleriyse şehir merkezindeki otel odamızda Roket'le tele-konferans yaparak günü özetliyorduk. ŞiBuMi'nin piyasadan talep ettiği erişilmesi neredeyse imkânsız hedef fiyatlar yüzünden yıllarını vererek kurdukları işletmenin birkaç ay kadar kısa bir süre içerisinde tamamen kontrollerinden çıkmasını sindiremeyen aile fertlerinin öfke dolu bakışlarına alışmıştım alışmasına ancak aylıklarının neredeyse yarıya düşeceğini ve bundan böyle işletme sahasında inşa edilecek olan çokkatlı lojmanlarda yaşamak zorunda kalacaklarını henüz bilmeyen –ve biz oradaki işlerimizi tamamlayıp kenti terk etmeden de öğrenmeyecek olan– işçilerin yaşayacakları hayal kırıklığının boyutlarını tahmin dahi etmek istemiyordum. Bu bir iş, diye kendi kendime tekrar ediyordum durmadan. Bu bir iş ve birileri bu işi yapmak zorunda. Butes'in ifadesiz ve duygusuz kişiliğini örnek almaya çalıştıysam da bunu bir türlü tam anlamıyla beceremiyor kendimi paydos saati geldiğinde evine gitmek üzere servis bekleyen işçilerin arkasından bakarken yakalıyordum.

Neyse ki yapılması gereken işleri çok geçmeden tamamlayıp geri döndük. Temiz bir iş çıkardığımız için güzel bir karşılama ve hiç değilse birkaç günlük tatil hayalleri kurarak ofise gittiğim ilk pazartesi günü saat daha 08:30 olmadan çalan telefon bütün tadımı kaçırdı.

“Alfa Bir se gö is!”

Bu, Alfa Bir'in beni görmek istediği anlamına geliyordu. Telefonu kapatır kapatmaz Alfa Bir'in ofisine gittim. İçeri girdiğimde Alfa Bir yüksek arkalıklı koltuğuna gömülmüş alçak fakat anlaşılır bir ses tonuyla ŞiBuMi marşını söylüyordu. Butes ise kapının hemen önünde ayakta durmuş ellerini çırparak tempo tutuyordu. Kapıyı kapatıp marşın bitmesini bekledim.

ŞiBuMi'dir adımız

Anlı şanlı logomuz

Herkese satış yapmaktır

Daimi misyonumuz

Tra la la

Tra la la la

Nakaratı son kez yineleyen Alfa Bir gülümseyerek ayağa kalkarken Butes avuçlarını patlatmaya çalışırcasına alkışlıyordu.

“Bravo! Harika!”

“Teşekkürler, teşekkürler!” Alfa Bir benden de bir tepki bekliyormuşçasına suratıma bakıp sırıttı.

“Beni çağırmışsınız,” dedim zoraki de olsa gülümseyerek.

“Evet, evet, seni çağırdığım doğru. Öncelikle şu maden sahası işindeki başarınız için ikinizi de kutlamak istiyorum. Doğrusu son derece belalı bir bölgeden alnımızın akıyla hem de hiç sorun yaşamadan çıkmayı başardık.”

Evet, elbette ki bu işten alnımızın akıyla sıyrılmıştık fakat her şey gibi bunun da bir bedeli olmuştu. Rengârenk kıyafetler içindeki o yaşlı adamın yüz ifadesi gözlerimin önünden bir türlü gitmek bilmiyordu. Özellikle de ŞiBuMi’nin dünyanın dört bir tarafındaki işletmeleri ele geçirmek için izlediği şu sözde gerilla taktiklerini gördükçe yaptığım işe karşı derin bir tiksinti duymaya başlamıştım. Bir an için bu hislerimi en açık şekilde aktarmayı düşündüysem de işe alım esnasında imzaladığım sözleşmeyi anımsadım. Üç yıllık sözleşme süresi dolmadan ŞiBuMi’den kendi isteğimle ayrılmam durumunda çok ağır bir tazminat ödemem gerekiyordu. Bu yükü göğüsleyebilecek durumda değildim. En azından üç yıl süreyle ŞiBuMi’nin malıydım.

“Yeni bir görev!” diyerek konuşmasına kaldığı yerden devam etti. “Bu da en az maden sahası işi kadar önemli!”

“Dinliyorum.”

“Daha ilk günden iş seyahatine çıkmanın seni yormuş olabileceğini düşünüyorum. Fakat bu seyahatin senin için muazzam bir deneyim olduğuna eminim. Bir sonraki seyahate kadar ofisinde oturup talimatlarıma göre satın alma elemanlarını yönlendireceksin.”

“Anlıyorum.”

“Her saat başı seni arayıp dünyanın dört bir yanındaki ajanlarımızın derlediği bilgilere göre oluşturulan satın alma taleplerini sana ileteceğim. Sen de bu talimatları ilgili birimlere aktararak işin sorunsuz bir şekilde sonuçlandırıldığından emin olacaksın. Anlaşıldı mı?”

“Evet Alfa Bir.”

“Güzel. Şimdi doğru ofisine. İlk talimatı yarım saat sonra e-posta yoluyla ileteceğim.”

Başımı sallayıp hiçbir şey söylemeden ofise döndüm. En azından bir süre yolculuk yapmayacak olmam iyi bir haberdi. Fakat bana nasıl talimatlar vereceği konusunda en ufak bir fikrim dahi yoktu. Yapacak daha iyi bir işim olmadığından masaüstü bilgisayarımı açıp e-postalarımı gözden geçirmeye koyuldum. Gelen kutusu Roket’in çalışanlarına ilham vermek üzere yolladığı mesajlarla doluydu. İşte bunlardan birkaç örnek:

Kimden: Roket

Saat: 12:05

Kime: ŞiBuMi Herkes

Konu: Ne Yaptım?

Pek sevgili çalışanlarım. Kendinize şu soruyu sorun:

Bugün ŞiBuMi için ne yaptım?

Okuduklarıma bir anlam veremeyerek bir sonraki mesaja geçtim.

Kimden: Roket

Saat: 12:10

Kime: ŞiBuMi Herkes

Konu: Daha Ne Yapmalı?

Pek sevgili çalışanlarım. Kendinize şu soruyu sorun:

Bugün ŞiBuMi için daha fazla ne yapabilirim?

Roket’in Daha Daha Ne Yapmalı, Başkalarına Ne Yaptırmalı, Başkalarına Daha Fazla Ne Yaptırmalı gibi başlıkları olan mesajları bu minvalde devam ediyordu. Hayattan bezmiş bir şekilde göğüs geçirip etrafıma baktım. Kremlin odada değildi. Envai çeşit kâğıt, kalem ve dosyanın üst üste yığıldığı masası tam bir keşmekeş içindeydi. Onun firmadaki görevinin ne olduğuna dair en ufak bir fikrim olmadığını fark ettim. Doğrusunu söylemek gerekirse Roket, Alfa Bir ve Butes’i saymazsak bu koskoca holding binasındaki çalışanların ne yaptıklarını bilmiyordum. Şimdiye dek hangi ofise yahut toplantı odasına girdiysem bir araya gelmiş çalışanların birlikte el çırpıp çeşitli tekerleme ve marşlar söylemek dışında başka bir şey yaptıklarını görmemiştim. Yine de çarklar bir şekilde dönüyor, gün geçtikçe büyüyen ŞiBuMi gerçek anlamda bir dünya devi olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu.

“Merhaba Kalipso.”

Gelen Kremlin’di. Yüzündeki yapmacık gülümsemeyi bozmadan kucağındaki dosyaları masasının üzerine bırakıverdi.

“Nasılsın? Butes’le birlikte çıktığınız ilk iş gezisi son derece başarılı geçmiş.”

“Teşekkürler, iyiyim. Evet... Yani, şey... Güzel geçti. En azından amacımıza ulaştık... sanırım.”

Kremlin kendisini koltuğuna bırakıp geriye doğru kaykılarak gülümsemeye devam etti. “Doğrusu çok alçakgönüllüsün. Her neyse. Şimdi çalışmam gerek.”

“Elbette.”

Masasına az önce bıraktığı dosya yığınının içinden birkaçını alıp evirip çevirdikten sonra bu kez hemen sağında, üzerinde yazıcının bulunduğu cam masaya yerleştirdi. Sonra dönüp birkaç dosya daha alarak aynı şeyi tekrarladı. Her seferinde dosyaları tek tek havaya kaldırıp ofis tavanındaki solgun flüoresan lambanın ışığına tutuyor, evirip çevirdikten sonra dikkatlice koklayıp cam masaya bırakıyordu. Bu işlemi masasındaki bütün dosyalar için yaptıktan sonra iyice bir gerinip esnedikten sonra oturduğu yerde uykuya daldı.

Mesaj kutuma yeni bir ileti geldiğinde çıkan tiz sesle irkildim. Mesajın kimden gelmiş olduğunu görmek için ekrana şöyle bir göz attım.

Kimden: Alfa Bir

Saat: 12:28

Kime: Kalipso

Konu: Yeni Görev

Pek sevgili Kalipso. Burkina Faso görevindeki başarının ardından bir süre dinlenmeyi hak ettiğini düşünüyorum. Bu süreçte sana ileteceğim işlerin başarılı bir şekilde sonlandırıldığını takip ederek bana rapor etmeni istiyorum. İlk görevin Mısır’da düşen tütün fiyatlarıyla ilgili çalışmanın takibi olacak. Çalışanlarımızdan Tufan 1 ve Cep Herkülü şu an Mısır’dalar. Senden ricam onlarla derhal iletişime geçerek tütün alımını doğru fiyata gerçekleştirmelerini sağlaman.

Bir sonraki görevini yarım saat içinde bildireceğim.

Mesajı okuduktan sonra bir süre öylece ekrana bakmaya devam ettim. Oturduğum yerden tanımadığım birtakım insanları neden istendiğini kesinlikle bilmediğim bir görevi yerine getirmeleri için yönlendirmem gerekiyordu. Dönüp Kremlin’e baktım. Başını masasının üzerine koymuş uyuyordu. Öncelikle ŞiBuMi hedef fiyat veritabanından tütün fiyatlarıyla ilgili bilgi aldıktan sonra bu kez ŞiBuMi rehberinden Tufan 1’in cep telefonu numarasına ulaşıp onu aradım. Kısa bir görüşme yaptık. Onlara

hedef fiyat ve alım yapmaları gereken miktarla ilgili bilgi verdikten sonra Alfa Bir'e mesaj attım. Tam o sırada yeni e-posta uyarısı yeniden duyuldu. Kremlin uykusunda mırıldanıp başını diğer tarafa çevirdi. Gelen mesajı açıp okumaya başladım:

Kimden: Alfa Bir

Saat: 13:08

Kime: Kalipso

Konu: Yeni Görev

Pek sevgili Kalipso. Papua Yeni Gine'de bir yedek parça firması acil nakit sıkıntısını çözmek amacıyla yaklaşık on beş milyon karbüratör manifoldunu elden çıkarmak istiyor. Çalışanlarımızdan Mister Yes şu an Papua Yeni Gine'de. Firmayı satın almasını sağlayın.

Bir sonraki görevini yarım saat içinde bildireceğim.

Nakit sıkıntısı çeken bu firmanın da tıpkı Burkina Faso'daki maden ocağı gibi yok pahasına satın alınacağını, yüzlerce insan işsiz kalırken bir o kadarının da neredeyse karın tokluğuna ölesiye çalıştırılarak ŞiBuMi'nin birkaç gün içinde inşa ettireceği derme çatma lojmanlarda yaşamak zorunda bırakılacağını düşündüm. Anlaşma metnini imzalamak istemeyen o yaşlı Afrikalı bir kez daha gözümün önüne geldi. Kremlin horlamaya başlamıştı. Canım sıkıldı. Yine de iş işti. Bunu ben yapmasam bir başkası mutlaka bulunurdu. ŞiBuMi veritabanından firmayla ilgili gerekli bilgilere ulaştıktan sonra Mister Yes'i aradım.

5

Neredeyse bir ay boyunca aynı tempoda çalıştım. Sabah saat 09:00'da bilgisayarımın başına geçiyor, Alfa Bir'den yarım saat arayla gelen talimatları harfiyen uyguladıktan sonra kısa bir öğle yemeği molası veriyor ve hemen ardından paydos saatine kadar yine yarım saat arayla gelen yeni talimatları uyguluyordum. Bu süre zarfında Alaska'dan Fiji'ye uzanan bir coğrafyada arı sütünden tutun da bilgisayar ana kartına varıncaya değin geniş bir ürün yelpazesinde üretim yapan firmaların satın alma işlemlerinin tamamlanmasını sağladım. Bizzat sahada olup da canla başla çalışarak kurdukları firmalarının ellerinden kayıp gitmesini kendilerine yediremeyen eski patronlarla başlarına geleceklerden habersiz bir şekilde artık çok daha iyi şartlarda çalışacaklarını düşünen işçilerin acınacak hallerini görmediğim için her şey bir oyun gibi gelmeye başlamıştı. Satın alma işlemlerinin yanı sıra sorumluluklarım arasına ŞiBuMi'nin dört kıtaya yayılmış üretim tesislerindeki acil ihtiyaçların en hızlı şekilde karşılanması da eklenmişti. Sözgelimi Vietnam'daki rulman fabrikasında demir stoğu kritik düzeylere düştüğünde gerekli miktarı en uygun fiyata İtalya'dan temin edebiliyor yahut İngiltere merkez ofisinde Darjeeling çayı kalmadığında Hindistan'dan özel bir uçak kaldırarak çalışanların ertesi gün çay saatinde mümkün olan en kaliteli Darjeeling çayını yudumlamalarını sağlayabiliyordum. Günlerim hep aynı geçiyordu. Sabah aynı saatte uyanıyor, aynı saatte işyerine varıyor, aynı saatte kahve molası verip aynı saatte öğle yemeğine çıkıyordum. Kendimi bu tekdüze hayata öylesine kaptırmıştım ki her gün öğleden sonra merkez binadaki konferans salonunda gösterilen ve Roket'in ilham verici konuşmalarından derlenmiş etkileyici aforizmalar, tekerlemeler ve şarkı sözlerini içeren sunumları izledikten sonra karanlık salonda ayağa kalkıp avuç içlerimi çatlatırcasına alkışlıyor, hep bir ağızdan söylenen ŞiBuMi tekerlemelerinde başı çekiyordum. Artık yaptıklarımı da sorgulamaz olmuştum. Yalnızca gün boyu ekrana bakıyor, masasına kucak dolusu dosya getirip hepsini tek tek kokladıktan sonra uykuya dalan Kremlin'in horlamasına aldırış etmeden bana verilen talimatları harfiyen uyguluyordum.

Doğrusunu isterseniz bu durumun ne kadar süreyle devam ettiğini kestirmem olanaksız. Artık ŞiBuMi kol saatimi hiç çıkarmadığım için dış dünyadan bağımsız bir zaman diliminde yaşıyor, acil durum ve toplantı çağrılarının yönlendirdiği bir başka evrende soluk alıp veriyordum. Ne

gazete okuyor ne de televizyon izliyordum. Her gün envai çeşit evrak imzaladığımdan üç yıllık sözleşme sürem dolmuş ve ben farkına varmadan beni bir üç yıl süreyle daha ŞiBuMi'ye bağlayan yeni bir sözleşmeye imzamı atmış olabilirdim. Bu esnada yaptığım her görüşme, satın alınmasını sağladığım her firma ŞiBuMi'nin gücüne güç katıyor, avaz avaz tuhaf tekerlemeler söyleyip görünürde hiçbir iş yapmayan ŞiBuMi logolu çalışan ordusu dünyayı ele geçiriyordu. İçinde bulunduğum durumun ciddiyetini ancak Roket beni bizzat odasına çağırdığında kavrayabildim.

Sıradan bir çarşamba sabahı –en azından kol saatime göre öyleydi– bakışlarımı bilgisayar ekranına dikmiş Alfa Bir'den gelecek talimatları beklerken telefonumun çalmasıyla irkildim. Kremlin uykusunda homurdanıp başını diğer tarafa çevirerek uyumaya devam etti. Telefona uzanıp yanıt verdim:

"Alo."

Metalik bir ses ofisçe kullanarak derhal Roket'in odasına gitmem gerektiğini, Alfa Bir ve Roket'in beni orada bekliyor olduklarını söyledi. Ahizeyi yerine bıraktıktan sonra vakit kaybetmeden kalkıp Roket'in ofisine gittim. Telefonda belirtildiği gibi Roket ve Alfa Bir beni bekliyorlardı. Ben odaya girer girmez Alfa Bir gülümseyerek ayağa kalkıp şevkle elimi sıktı. Roket de ellerini çırparak müdür koltuğunda birkaç kez döndükten sonra oturmam için işaret etti.

"Buyurun efendim," dedim yüksek arkalıklı, deri misafir koltuğuna gömülürken.

"Merhaba Kalipso," dedi Roket gülümseyerek. "Öncelikle seni işe alarak ne kadar doğru bir karar vermiş olduğumuzu belirtmek istiyorum. Mülakat esnasında v-yaka yerine bisiklet yakayı tercih ettiğinde bunu zaten anlamıştım."

"Haklısınız, her zamanki gibi çok iyi bir karar verdiniz," dedi Alfa Bir.

"Teşekkür ederim," dedim zoraki de olsa gülümseyerek.

"Aylar boyunca sürüncemede kalan Burkina Faso maden ocağı sorununu başarılı bir şekilde çözdüğünden bu yana tamamladığın satın alma işlemlerinin sayısı 5000'e ulaşmış durumda."

"Harika!" dedi Alfa Bir el çırparak.

Duyduklarıma inanamıyordum. Dile kolay! Tam 5000 satın alma işlemi.

"İşte bu yüzden," diye devam etti konuşmasına Roket, "ŞiBuMi'nin gelmiş geçmiş en büyük şirketlerden biri olma yolunda atacağı akıl almaz adımlardan birinde başı senin çekmeni istiyorum."

"Mükemmel!"

Ne diyeceğimi bilemiyordum. ŞiBuMi'nin robotlaşan çalışanlarından biri olarak gururlanmalı mıydım yoksa bataklıktan farkı olmayan bu kurumda gitgide daha derine batmakta olduğumun ayırdına vararak endişeye mi kapılmalıydım? Hiçbir şey demeden öylece bakmaya devam ettim. Bir süre sonra Roket konuşmasına kaldığı yerden devam etti.

"Dünyaca ünlü zenginler ve holding patronları artık gözlerini dünya dışına dikmiş durumdalar."

"Dünya dışı," diye tekrarladı Alfa Bir gülümseyerek. Bense söylenenlere bir anlam veremediğim için sessiz kalmayı tercih ettim.

"Son verileri incelediysen ŞiBuMi gayrimenkul firmalarının dünya emlak pazarının yaklaşık % 97'sini kontrol ettiğini biliyorsundur."

Bu tip verileri bilmeme imkân yoktu fakat yine de başımı aşağı yukarı salladım.

"Yakın zamanda aydaki arazileri parselleyip satışa çıkararak bir ilke daha imza atacağız."

"Aydaki araziler mi?" diye sordum şaşkınlık içinde. Ben bilgisayarımın başında talimat üstüne talimat yerine getirirken ŞiBuMi dünyayı ele geçirmekle kalmayıp gözünü uzaya dikmişti.

Roket, "Evet, aydaki araziler," diyerek masasından destek alıp koltuğunu hızla döndürdü. "Senden bu arazilerin parsellenip satılmasıyla ilgili olarak destek almak istiyoruz. Butes ile birlikte altı aylık ön keşif programı dâhilinde arazi parselleme çalışmalarına bizzat eşlik etmeni istiyorum."

Boğazıma bir şeyler düğümlenmişti. Konuşamayacağımı düşünerek ağzımı aralayınca zar zor, "Bunu nasıl yapacağım?" diyebildim.

"Aya giderek!"

"Aya aya!" diye bağırdı Alfa Bir. Oturduğu yerden kalkıp koşarak Roket'in masasının etrafında dönmeye başladı.

"Elbette ki hemen karar vermeni beklemiyoruz," dedi Roket; bir yandan da gülümseyerek etrafında dört dönen Alfa Bir'i gözleriyle takip ediyordu. "İstersen yarına kadar düşün. Ama şunu unutma: ŞiBuMi'de değişmeyen tek şey değişimin kendisidir!"

Betim benzim atmış vaziyette apar topar odadan dışarı çıkarken Alfa Bir'in bet sesi kulaklarımda çınlıyordu:

ŞiBuMi'dir adımız

Anlı şanlı logomuz

Herkese satış yapmaktır

Daimi misyonumuz

Tra la la

Tra la la la

Ve Diyor ki

Yürürken ilkokul duvarına çarptım. Körebe misin nesin, dedi sınıf öğretmeni. Hayır, dedim, Ben Yontma Baş. İçim yandı gülünce onlar. Dedim ki siz bana gülerseniz ben hiç bulamam kendimi ve fakat upuzun bir vazgeçiştir hayat. Sonra kahkahalar yapış yapış sıvanırken duvarlara başımı çevirince baktığım yerde gördüğüm yerde duyduğum her şeyde vardı bir o.

O bir bendi.

Ben baktıkça eski bir bana benzedi.

Sen miydin benden giden demek ister gözlerle ardı sıra bakarken o da bana sen misin peşime düşen geride kalma pahasına diye bir bakış attı. İşte tam o sıra ilkokul dağıldı.

Çak bi beşlik

At bi teklik

Terazi lastik

Cimnastik

Sesleri arasında çocukluğumdan kalma bir kalabalık vücut buldu. Oysa içimde dolma saran bir teyzenin sessizliği. Bir ilkokul çocuğunun verev payet demesi kadar yersiz bir sessizlik. Yersiz yurtsuz, tatsız tuzsuz, dangıl dungul bir cangıl sessizliği.

Böylelikle buluşmuş olduk. Buluşukluğumuz bir ilkokul çocuğunun sırtındaki dövme kadardı.

O ve ben.

Ben ve o.

Zikzaklar çizerek ilerliyordu önümde. Ben uzandıkça o çekip gidiyor, o çekip gittikçe gölgem vuruyordu duvarlara. Sonra zaman geçti. İçim dışım hiç değişmedi. Sürekli kafam büyüdü. Büyüdükçe serin, ıslak bir otlağa dönüştü. İçine envai çeşit kurt ve kuzu doldu. Mütemadiyen ağladım. Bildiğim bilmediğim her şeye ağladım. Çok şey vardı bilmediğim:

O şimdi nerde kimle nasıl

Lavta nedir

Tiril tiril yerine tilir tilir desem fark edilir mi

Rengim neden bu renk, sesim neden bu ses, ağrım neden bu ağrı

İsmin -de halini bilmem de, insanın ben hali pek fenaymış.

Bildiğim bir şey var ama: ben koştukça içim uzaklaşır dışımdan.

Bir Ergenlik Dönemi Tragedyası

1

Size şimdi burada anlatacaklarım öyle pek gizli kapaklı kalması gereken kişisel şeyler değil. Bu metnin sonunda tuhaf bir aydınlanma, bir üçüncü göz durumu bekliyorsanız, vay halinize! Size yalnızca on bir yaşıma bastığımda yaşadıklarımın bir kısmını; zirzop, delidolu, kanı kaynayan bir gençken nasıl olup da şimdiki suspus, sinik, toplumsal tüm gerçeklere karşı vurdumduymaz kişiliğime büründüğümü anlatacağım.

Büyümenin pek çok getirisi olacağını hayal etmiştim. Aile, akraba, toplum baskısından biraz olsun kurtulup kendi kimliğimi özgürce keşfedebileceğim ergenlik adı verilen yeni bir döneme adım atarken o ana dek yapmadığım, yapamadığım ne varsa yapacak, başıma gelen hiçbir şey –yahut gelmeyen her şey– için çevrede dört dönen yetişkinlere bir açıklama yapmak zorunda kalmayacaktım. Bunun nasıl sıkıntı verici bir durum olduğunu tahmin etmeniz zor olmasa gerek. Halen neden bahsettiğimi anlamamış olan amneziyaklar için henüz sekiz yaşımdayken kaleme aldığım bir denemem sanırım açıklayıcı olacaktır:

Yetişkinlerin Aşırı Derecede Kolay Bulunurluğu Üzerine
Bir Deneme Girişimi

Yetişkinler her yerdedir:

Evde

Salonda

Divanda

Yastıkta

Halıda

Oturma odasında

Çekyatta

Kitaplıkta

Müzik setinde

VHS film koleksiyonunda

Mutfakta

Fırında

Tabakta

Çanakta

Yağda
Balda
Banyoda
Termosifonda
Lavaboda
Suda
Sabunda
Sokakta
Mahallede
Bakkalda
Kasapta
Manavda
Otobüste
Koltukta
Ayakta
...

Bu şekilde uzayıp giden incelikli denemem, bana sıkıntı veren meseleyle ilgili en azından aklınızda bir fikir oluşmasını sağlamış olsa gerek. Eğer oluşturmadıysa devam etmenize gerek yok fakat okuma alıştırması olması açısından faydalı olabilir.

Bu durum –okumaya devam ettiğinize göre açıklama yapmak zorunda olduğumu hissediyorum: burada kast edilen yetişkinlerin her yerde olma durumu– özellikle yetişkinlik müessesesinde oldukça faal bir rol üstlenmiş olan babam Selçuk Duman için geçerliydi. Kendisi RTÜK[3] saymanı olmasının yanı sıra YÖK[4] başkanı ve KUYGDER[5] danışmanı olarak da görev yaptığından deyim yerindeyse her an her yerdeydi. Gazete sayfalarını verdiği demeçler, radyo dalgalarını bet sesi, televizyon ekranlarınıysa sağdan sola taradığı saçlarının saklayamadığı Mr. Spock kulakları kaplıyordu. Gün içinde katıldığı envai çeşit toplantının düzenlendiği salonlardan çıkarken kapıda televizyon muhabirlerinin sorularını yanıtlıyor, bu da yetmezmiş gibi muhabirler yeni sorular sormak için sıra beklerken yanından hiç ayrılmayan sekreterine gazetelerin yeni baskılarına yetiştirilmek üzere köşe yazıları dikte ettiriyordu. Hatta bir keresinde aynı

anda iki ayrı televizyon kanalında canlı yayına katılmıştı. Nasıl mı? Elbette ki ikiye bölünerek. Rakip kanallardan biri babamın sol yarısını, diğeriyse sağ yarısını seyircilerin ekranlarının ilgili kenarlarına yerleştirecek şekilde kameralarını yan yana sıralamıştı. Babam her iki kanaldaki konuşma sırasına göre söz aldıkça reyting değerleri tavan yapan kanalın yetkilileri programı durumdan hoşnut bir şekilde sırıtarak izlemişlerdi. Sizin anlayacağınız babam için işler tıkırındaydı[6].

Tüm bunlar yetmezmiş gibi, dönemlik harç ücreti ortadirek bir ailenin yıllık gelirini aşan özel üniversitelerden birinde Yetişkinlik Kuramı üzerine ders veriyordu. Özel olarak ilgilendiği bu alanda kendini bir hayli geliştirmiş, söz sahibi akademisyenlerden biri haline gelmişti. Bu kurama göre yetişkinlerin gizemli, gizemli olduğu kadar da karmaşık dünyalarına adım atmak sanıldığı kadar kolay değildi. Her biri kendi içinde üç farklı evreye[7] ayrılan ergenlik ve çocukluk, kişinin bir dakikasını dahi boş geçirmeden yetişkinlikte ihtiyaç duyacağı bilgi ve becerileri edinmesi gereken önemli dönemlerdi. Sözgelimi çocukluk döneminin birinci evresindeki müfredat, iki yetişkin konuşurken hangi durumlarda ve nasıl söz istenmesi gerektiğinden tutun da her hafta düzenli olarak gerçekleştirilen ziyafetlerde hangi kaşığın ne zaman kullanılması gerektiğine varıncaya değin saçma sapan yığınla bilgi içeriyordu. Annem daha bebeklik yıllarımdan başlayarak uymak zorunda bırakıldığım kurallar silsilesini belirlerken babamın her gün bıkıp usanmadan kusursuz hale getirmeye çabaladığı bu kuramı temel aldığını anlatırdı. Bir özgüven ve otorite timsali olan babamın bu kuramı daha da uç noktalara taşıyarak hayatımızın değişmez parçalarından biri haline getirememesinin tek nedeninin geliştirmek için bunca uğraş verdiği düşüncelerden devlet erkânının bihaber oluşu olduğunu söylerdi.

Kader denen madrabaz yüzüne gülmezden önce babam yıllar yılı her akşam, sessizce yemek yedikten sonra purosunu yakıp, salondaki bordo renkli kalın perdelerin arasından düşünceli düşünceli gecenin karanlığına bakardı. Çoğu zaman gürültü etmemeye özen göstererek ona yaklaşıp neler söylediğini duymaya çalışırdım. Bir keresinde yanına geldiğimi fark edip gri beyaz bir duman bulutunun içinde hışımla bana dönüp, “Gün yakındır evlat! Gün yakındır!” diye bağırmıştı da olduğum yerde öylece kalakalmış, bir köşede el el üstünde oturup artık tanımakta güçlük çektiği kocasının azametli omuzlarının üzerinden boşluğa bakan annem tarafından kurtarılıncaya değin hareket edememiştim.

Babamın peşinde koştuğu fırsat on birinci yaş günüme bir hafta kala karşısına çıktı. Kendince etkili saydığı konumlarda görev yapan –yine kendince– nüfuzlu kişilerle kurduğu yakın dostluklar sayesinde katıldığı bir davette tanıştığı Milli Eğitim Bakanı'na, yetişkinliğe hazırlık çerçevesinde ortaokuldan başlayarak izlenmesi gerektiğini düşündüğü müfredat hakkında ayrıntılı bilgi vererek lafazanlığı ve neredeyse hiçbir açık vermeyen kuramının büyüleyiciliği sayesinde ortaokul ve lisede Yetişkinliğe Hazırlık kapsamında birtakım derslerin yürürlüğe alınması için gerekli çalışmaların başlatılmasına önayak oldu. Babamı hiç o kadar neşeli gördüğümü anımsamıyorum. Milli Eğitim Bakanı'yla yaptığı olumlu geçen görüşmenin ardından eve bir elinde şampanya, öbür elinde bir kutu çikolatayla dönmüş, erken gelmesiyle birlikte paniğe kapılan müştemilatı odalarına kovaladıktan sonra annemle beni mutfağa çağırıp bir yandan davudi sesiyle kahkahalar patlatarak görüşmenin ayrıntılarını anlatırken bir yandan da boğulurcasına şampanya içmişti. Her zaman olduğu gibi çikolata alerjimi unutup bir kilo sütlü çikolata doldurttuğu kırmızı kadife kaplı kutuya melül melül bakarken babamın kadehini döke saça havaya kaldırarak, "Bugün tarihi bir gün!" diye bağırdığını hâlâ anımsarım. Sonrasında içkisinden bir yudum daha alıp gözlerinde çakan yabanıl parıltıları bana doğrultarak şöyle demişti: "Bu iş çok büyük evlat. Ülkenin geleceğini kendi ellerimle hamur gibi yoğurma fırsatı verildi bana. Kanun tasarımızı Bakanlar Kurulu'na çıkabilecek hale getirmek için üç ayımız var. Bu üç ay içinde işe önce seni yoğurarak başlayacağım! Tasarladığım hızlandırılmış ders programıyla senden yetişkin olmaya hazır çakı gibi bir genç adam yaratacağız! Böylece üç ayın sonunda Bakanlar Kurulu müfredatın gerçek bir meyvesini görmüş olacak!"

Bahsettiği üç ay, on bir yaşıma basacak olduğum 1984 yılının yaz tatilini oluşturan aylardı. Benim "hamur gibi yoğrulmaya" değil top peşinde koşup yorulmaya ihtiyacım vardı. Fakat o esnada aklım çikolata kutusunda olduğundan duyup da anlam veremediğim Bakanlar Kurulu, ülke geleceği gibi karmaşık kavramları babamın alışılageldik hezeyanlarına vermiş, çenemi ellerimin arasına alıp sırıtarak başımı aşağı yukarı sallamakla yetinmiştim. Şimdi geriye dönüp baktığımda başıma gelecekleri sezinleyememiş oluşuma şaşıp kalıyorum. Oysa tüm belirtiler tam da buna işaret ediyormuş: Bu gibi konular açıldığında sessiz kalmayı tercih eden annemin kendini tutamayıp oturduğu koltuktan alelacele kalkması, kucağındaki payet işlemeli yastığın yere düşüp babamın ayaklarının dibine kadar yuvarlanması, annemin belli belirsiz itirazları, babamın boşalan

kadehini doldururken öfkeli gözlerle ona bakıp çenesini kapamasını ve benim için neyin doğru olup olmadığını en iyi kendisinin bileceğini söylemesi, anneme saygıdeğer bir yetişkin olmamı isteyip istemediğini sorduktan sonra eğer istemiyorsa beni şimdiden erkek kardeşi Olcay'ın yanına verebileceğini, böylelikle en azından "beş-para-etmez-serserilik" dersleri alabileceğimi ifade etmesi... İşte tüm bunlar olurken ben ağzımın suları aka aka çaktırmadan çikolata paketine yaklaşıp üst üste beş çikolatayı ağzıma tıkmakla meşguldüm. Annem yine günlerce kaşınmama sebep olacak oburluğumu fark edip müdahale etmeye kalkıştığındaysa artık her şey için çok geçti. Hem çikolataları bir güzel mideye indirmiş, hem de babamın benim için kurduğu yaz tatili planlarını hiç itiraz etmeden kabullenivermiştim.

Ertesi gün yediğim çikolataların etkisiyle her yanım kaşınırken babam kahvaltı masasında bıyık altından gülümseyip anneme başıyla beni işaret ederek, "Hanım baksana bizim oğlan şimdiden yerinde duramıyor. Şu hızlandırılmış ders olayı iyi ki aklıma geldi. Yoksa bir an önce büyümek için deri değiştirmeye çalışacak maazallah," demişti. Kahvaltı sonrasında annem böyle bir şeyi neden kabul ettiğimi sorduğunda başımı öne eğip sessizleşmiştim. Ok yaydan çıkmıştı bir kere. Sonraki sabah babam erkenden kalkıp ilk iş olarak katıldığı müfredat belirleme toplantısının ardından ders içerikleri hakkında meslektaşlarıyla tek tek görüşmüş, ilgili kişilere gerekli görevleri paylaştırdıktan sonra neredeyse tüm öğleden sonrasını harcayarak bana özel bir yaz tatili ders programı hazırlamıştı.

Babam böyle biriydi işte. Yaz kış, yağmur çamur demeden giydiği takım elbiselerin içinde geliştirdiği olur olmaz proje ve kuramlara önce kendisi inanır, ardından sonuçları yalnızca kendisinin değerlendirebileceği kadar karmaşık olan bu fikirleri kabul ettirmek için öngörüsü –yahut hiç nasibimi almadığım o akıl almaz şansı– sayesinde doğru yerde, doğru zamanda, doğru kişinin karşısında tam davranılması gerektiği şekilde davranıp söylenmesi gerekenleri söyleyerek durumu bir şekilde lehine çevirirdi. Bense bu beklenmedik başarılarını, anlatmak istediklerini ifade ederken lafı uzatıp durmasına bağlardım. Örneğin evimizde düzenlenen toplantıların birinde ev ekonomisinin ergenlerin hayatındaki yeri hakkında verdiği vaazı öyle uzatmıştı ki konu bir şekilde dağılarak Roma hukukuna varmış, on beş dakika sonra salonda uyuklamayan kimse kalmadığında başlar yalnızca babam çenesini bir an önce kapasın diye şevkle aşağı yukarı sallanmaya başlamıştı. Babamsa her zamanki mağrur tavırlarıyla konuyu

asıl hayata yani yetişkinliğe hazırlıklı olmak için en verimli şekilde değerlendirilmesi gereken çocukluk ve ergenlik yıllarına bağladıktan sonra yinelemekten sıkılmadığı o meşhur cümlesiyle konuşmasını sonlandırmıştı: *Yetişkinlik eğitimden çok daha fazlasını gerektirir. Yetişkinlik bir yaşam biçimidir.*

2

Babamın Milli Eğitim Bakanı'yla görüştüğü o tarihi gün'den bir hafta sonra, on birinci yaş günümün sabahında, kente çöken akkor sıcağın neden olduğu miskinlikle gözlerimi güç bela araladım. Halvete dönen odamın aralık perdelerinden sızan sapsarı ışıkta kendime gelmeye çabalarken dışarıdan birtakım sesler geldiğini duydum. Başucumdaki çalar saate göre henüz sabahın dokuzuydu ve babamın çoktan işe gitmiş olması gerekirdi. Oysa bana nedense sıra sıra dizilmiş askerleri düşündüren o gür sesini duyduğuma neredeyse emindim. Yavaşça yataktan kalkıp odamdan dışarı çıktım. Eski devlet büyüklerinin portrelerinin asılı olduğu koridor boyunca ilerleyip mutfağa yöneldim. Çalışma odasının önünden geçerken seslerin oradan geldiğini fark edip kapıya yanaştım. Evet, babam içeride hararetli bir şekilde konuşuyordu ve ara sıra soru sormak için sözünü kesen en az üç farklı ses daha vardı. Neler olup bittiğini anlayamamıştım fakat hakkımda hiç de olumlu şeyler düşünülmediği hissine kapılarak odama gitmek üzere arkamı dönecekken çalışma odasının kapısı açıldı. Karşımda annem duruyordu. Çökük avurtları, titreyen elleri, eğik başını görünce bir şeylerin ters gittiğini anlamıştım.

"Arda!" diye seslendi babam aralık kapıdan her nasılsa beni görür görmez. "İçeri gelsene lütfen. Tanışmanı istediğim arkadaşlarım var."

Üzerimde pijamalar, gözlerimde çapaklarla yeni yeni geçmekte olan çikolata alerjimin kabarttığı kollarımı kaşıyarak çalışma odasına girdiğimde beni neyin beklediğini kestirememiştim. Babamın üye olduğu derneklerden birinin yönetim kurulu toplantısının bizim evin çalışma odasında yapılıyor olabileceği geldi aklıma. Ayaklarımı sürüye sürüye babamın yanına gittim. Yuvarlak maun masanın etrafında oturan tanımadığım iki adamla bir kadın gözlerini bana dikmiş öylece sırıtıyorlardı. Annem anlayamadığım bir şeyler mırıldanarak kapıyı çekip gözden kayboldu. Aslanların ortasına atılmış bakımsız bir eski zaman savaşçısından farksızdım. Gözlerimi ovuşturup başımı kaşıyor, bir babama bir masanın etrafında oturan yabancılara bakarken kahvaltıda ne olacağını düşünüyordum.

Babam çok geçmeden, "Günaydın evlat," diyerek ayağa kalktı. Muhtemelen henüz yüzümü yıkamamış olduğumdan gözüme olduğundan da iri görünüyordu. "Taci Bey, Tevfik Bey ve Aysun Hanım üniversiteden meslektaşlarım. Taci Bey aynı zamanda KUYGDER saymanı. Onlarla

tanışmanı istiyorum. Ne de olsa yaz boyunca onlarla bolca vakit geçireceksin."

Yıl boyunca dört gözle beklediğim yaz tatilimi neden tanımadığım insanlarla geçirmem gerektiğini düşünürken üçü birden aynı anda başlarını hafifçe sağa eğip neredeyse aynı ses tonuyla, "Çok memnun olduk Arda Bey," dediler. Bana "bey" diye hitap ettiklerini duyunca susmanın en akıllıca davranış olacağına karar verdim. Zaten babam yeniden konuşmaya başlamak için fazla beklemedi.

"Aslında tüm bunları doğum günü hediyen olarak kahvaltıda açıklayacaktım fakat mademki şimdi buradasın daha fazla beklememin bir anlamı yok," diyerek cebinden çıkardığı purosunu çalışma masasının üzerindeki kristal çakmakla yaktı. "Taci Bey, Tevfik Bey ve Aysun Hanım sana bahsettiğim Hızlandırılmış Yetişkinlik Kursu için bana yardım etmesini rica ettiğim dostlarım. Yaz sonunda Bakanlar Kurulu müfredatımızın sonuçlarını değerlendirmek istiyor. O güne kadar eğitim programını hızlandırılmış bir şekilde uygulamak için seçtiğimiz adayın sen olduğunu belirtmeme gerek yok sanırım. Kaybedecek vaktimiz olmadığından işe ders programını gözden geçirerek başlayabilirsin."

Başıyla masanın üzerindeki defteri işaret etti. Ucubeden farksız arkadaşlarıysa yüzlerinde aynı sevimsiz gülümsemeyle öylece bana bakmaya devam ediyorlardı. İstemeye istemeye masaya yanaşıp defteri aldım. Açık sayfanın üzerinde babamın düzgün el yazısıyla şunlar yazılıydı:

Taci Bey: *Yetişkinlik 101 – Yetişkinlikte Diskur ve Yöntemleri*

Pazartesi, Çarşamba günleri beşer saat.

Tevfik Bey: *Yetişkinlik 203 – Yetişkinlikte Bir İde Olarak Hayal Salı, Perşembe günleri üçer saat.*

Aysun Hanım: *Ergenlik 301 – Ergenlikte Yaşanan Hezeyanların*

Postmodern Çözümlemesi

Cuma günleri beş saat.

Tüm bunların ne anlama geldiği hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Bir an önce kahvaltımı edip top oynamak üzere kendimi sokağın sıcak kucağına bırakmak için sabırsızlanıyordum. Oysa belli ki babamın başka planları vardı.

"Merak etme evlat," dedi purosundan bir nefes daha çekip ortalığı dumana boğarak, "bugünün sonunda o kâğıtta yazan her dersle ilgili en azından bir fikir edinmiş olacaksın." Yavaş adımlarla yanıma gelip başımı

okşadı. “Bugün Pazartesi olduğuna göre kahvaltının ardından Taci Bey’le ilk derse başlayabilirsin. Kendisi mükemmel bir eğitmendir, göreceksin.”

Bu sözler üzerine Taci Bey tuhaf, hırıltıya benzer sesler çıkararak gülmeye başladı. Ufak başına birkaç boy büyük gelen kahverengi çerçeveli gözlüğünü sağ eliyle itekleyip dururken yan gözle de babamın söylediklerini olumlarcasına başını sallayan Aysun Hanım’a bakıyordu.

Hayatımı kâbusa çeviren yaz tatili artık resmen başlamıştı.

* * *

Aysun Hanım ve Tevfik Bey gittikten sonra annemin sessizce hazırladığı kahvaltı masasına geçtik. Babam Tevfik Bey’le ilk olarak hangi dersten başlamaları gerektiğini tartışırken ben yumurtalı ekmekleri birer ikişer mideme indirmekle meşguldüm. Mutfak penceresinden masmavi, bulutsuz bir gökyüzü görünüyordu. Arkadaşlarım bugünü ne tür aylaklıklar yaparak geçireceklerine karar vermek üzere çok geçmeden karşıki parkta buluşurlardı. Bense yusyuvarlak yüzüyle bilardo topundan farksız Taci Bey’i nasıl atlatabileceğimin hesaplarını yapıyordum. Annem benimle göz göze gelmemeye dikkat ederek sessizce boşalan çay bardaklarını dolduruyordu. Babamın bu planlarından daha önce haberdar olup olmadığını bilmiyordum fakat görünüşe bakılırsa bu kez beni annem de kurtaramayacaktı.

Kahvaltının ardından babam arkasına yaslanıp purosunu yakarken başıyla anlamsız birkaç hareket yapınca Taci Bey ayağa kalkıp sağ eliyle mutfak kapısını işaret etti.

“Hadi bakalım küçük bey. Derse başlama vakti geldi.”

Üstümü değişmek için odama gidip sonrasında çalışma odasına dönerken tüm bunların bir kâbus olduğunu çok geçmeden uyanıp kendimi karşıki parkta top sektirirken bulacağımı düşünüyordum. Bu düşüncem Taci Bey ceketini çıkarıp kravatını gevşettikten sonra gömleğinin kollarını sıvayarak çalışma odasındaki kara tahtanın önüne geçene kadar devam etti. Tahtaya ilk yazdığı şey şuydu:

YETİŞKİNLİK

Kibirli bir şekilde bana dönüp şöyle dedi:

“Bu kelime senin için ne ifade ediyor evlat?”

Söyleyebileceğim pek çok söz, edebileceğim daha da çok küfür vardı fakat bana büyüklerime karşı saygılı olmam öğretildiğinden, “Hiçbir şey,”

diye yanıtladım.

“Güzel,” dedi Taci Bey ellerini arkasında kavuşturarak. “Çok güzel. İşte bu üç ayın sonunda yetişkinliğe en azından düşünsel olarak ilk adımı attığında aynı soruyu yineleyeceğim. Bakalım o zaman ne düşünüyor olacaksın.”

Ardından Yetişkinlik kelimesinin altından iki ok çıkarıp sırasıyla Çocukluk ve Ergenlik yazdıktan sonra bunların da altına Birinci, İkinci ve Üçüncü yazarak babamın sevgili kuramının temellerini oluşturan düşünceyi tahtaya geçirmiş oldu.

“Elbette ki sana bu kadar kısa bir süre içinde mükemmel bir yetişkin nasıl olunur öğretemeyiz. Bizim amacımız yaz sonunda gireceğin Bakanlar Kurulu sınavında olabilecek en yüksek notu alman. Bunun için çok çalışman gerekecek evlat. Sakın unutma,” dedi Taci Bey gülümseyerek; gülümsediğinde çarpık dişleri dudaklarının üstüne yaslanıyordu, “yetişkin olmak kolay değildir. Yetişkin şevkle çalışmalı, zevkle yorulmalıdır. Şimdi lafı daha fazla uzatmadan sana öncelikle derneğimiz KUYGDER ve faaliyetlerinden bahsedeyim.”

Sonraki yarım saat boyunca Taci Bey yalnızca nefes alırken ve su içerken sustu. Boğazı kurudukça çatallaşan sesi kulaklarımı tırmalarken bana KUYGDER üyelerinden, derneğin iç tüzüğünden, ayda bir düzenli olarak yaptıkları toplantılardan, misyon ve vizyonlarından, düzenledikleri uluslararası sempozyumlardan, aldıkları ödüllerden, katıldıkları ödül törenlerinden ve daha bilumum saçmalıktan bahsetti. Anlattıklarına bakılırsa KUYGDER’in şimdiye dek yaptığı en büyük icraat Parmak Cezası adı verilen –bunu anlatırken Taci Bey’in gözleri parlıyordu– yeni bir ceza sistemini yürürlüğe sokmak olmuş. Buna göre KUYGDER tüzüğüne aykırı davranışlarda bulunan yetişkinler her nereye giderlerse gitsinler derneğin Ayçiçekleri adı verilen üyeleri tarafından parmakla işaret ediliyormuş. Ayçiçekleri ceza alan yetişkini takip etmekle yükümlü olup gittikleri her yerde bayrak direği gibi dikilip öne uzattıkları sağ ellerinin işaretparmağıyla suçlu yetişkini gösteriyor ve söz konusu kişi bulundukları mekânı terk edene kadar da oldukları yerde dönerek kendisini işaret etmeye devam ediyormuş.

“Dâhice değil mi?” dedi Taci Bey sırıtarak.

Esnememeye çalışarak başımı iki yana salladım. “Ne gibi suçlardan bahsediyorsunuz?”

Taci Bey belli ki daha ilk dersten soru sormamı beklemiyordu. Kekeleyerek, “Bilirsin işte. Her zamanki şeyler...” derken o an orada olmayan insanlardan yardım istermişçesine sağa sola bakıyordu. “Göz dalması... Çekirdek kabuklarını yere atmak...” Aklı karışmış gibiydi. Tam bir soru daha sorarak üstünlüğü ele almak üzereyken Taci Bey tahtaya yazdıklarını apar topar silip tebeşiri kaptığı gibi bu kez şöyle yazdı:

Yetişkinlik 101: Yetişkinlikte Diskur ve Yöntemleri

Gözleri ışıldamaya başladı. Asıl uzmanı olduğu konuya bir can simidi gibi sarılarak böylelikle yanıtlayamayacağı sorulardan kurtulduğu anlaşılıyordu. O çarpık ağzını bir kez açtıktan sonra da susmak bilmedi. Yetişkinlerin kendi aralarında kullandıkları lisan ve beden dilinin çocukların hatta ergenlerinkinden bile farklı olduğunu daha ilk saatte bağıra çağıra kafama kazıyan Taci Bey bu sıkıcı ders boyunca yetişkinlerin farklı durumlar karşısında ne tür bir davranış sergileyip hangi kelimeyi nasıl bir vurguyla söylemeleri gerektiğinden bahsetti. Aslında hazırlanan müfredatta ergenliğin son dönemine dahil edilmiş olan bu dersi şimdiden almaya başlamış olmam babamın işgüzarlığından başka bir şey değildi. Katlanmak durumunda olduğum sıkıntının boyutlarını daha iyi kavrayabilmeniz adına size hemen şöyle bir örnek verebilirim:

— Evet, benden sonra tekrarlayın lütfen: La-Ha-Na

— Lah-A-Na

— Lah-A-Na değil, La-Ha-Na. Dudaklarıma iyice bakın: La-Ha-Na. Söz konusu en basit nesneler dahi olsa bir yetişkin heceleme ve vurgusuna daima dikkat etmelidir. Hadi bir daha deneyelim: La-Ha-Na

— Lah-ANA

Evet, basit değildi. Hatta sanıldığından da karmaşıktı. İlk ders sona erdiğinde içten içe babamı takdir edip, yetişkinlerin acımasız dünyasında kendine bu denli iyi bir konum edinmiş olmasına hayranlık duymaya bile başlamıştım. Sürekli olarak fenomenoloji yahut iptidai gibi kelimelerle dolu cümleler kurulan bir dünyada başarılı olmak kolay olmamalıydı. Fakat benim için durum bambaşkaydı. Her şeyi başlatan o ilk dersten sonra içine sürüklendiğim durumun farkına varıp hayal dünyama daha sıkı sarılmaya başlamıştım. Babamın iş arkadaşları yaz boyunca her gün bana yetişkinlikle birlikte artan sorumluluklardan, bir yetişkin bir diğeriyle tanıştığında ortaya çıkan sonsuz potansiyelden bahsederken ben başımı sağ avcuma dayayıp kütüphane camından dışarı bakardım. Beynimin saçma sapan bilgilerle doldurulmasını engelleyebilmek için camdan dışarı bakarken rengârenk,

dev bir balona binip uzak denizlerin, egzotik adaların, balta girmemiş ormanların yahut karlı dağların üzerinden usulca süzüldüğümü hayal ederdim. Bildiğim bilmediğim, öğrendiğim öğreneceğim her şeyi unutup yalnızca soluk alıp verdiğimi hissetmek, rüzgârın uğultusunu dinleyerek açık havada uyumak, dilediğimce yaşayıp canımın çektiklerini yapabileceğim günlerin hayalini kurardım.

3

Günler bu şekilde geçiyordu. Diğer derslerdeki durumum da pek parlak sayılmazdı. Devasa gövdesinin üzerine eğreti bir şekilde yerleştirilmiş yusyuvarlak başı, sarı bıyıkları ve kalın, kahverengi çerçeveli gözlükleriyle Tevfik Bey pek çok yetişkinin yitirdiğini düşündüğü hayal kurma yetisinden bahsettiği dersinde belirlemiş olduğu bazı kurallara sıkı sıkıya bağlı kalındığı takdirde "hayal kurmak aslında o kadar da kötü bir şey değildir," diyordu. Kişinin ruhsal sağlığı açısından mesai saatleri dışında olması koşuluyla kesinlikle sürdürülmesi gerekli bir uğraş olarak gördüğü hayal kurma yetisi sayesinde tanıdığı pek çok yetişkinin zararlı bağımlılıklardan kurtulduğunu belirten Tevfik Bey her konuda olduğu gibi hayal kurma konusunda da aşırıya kaçılırsa istenmeyen sonuçlarla karşılaşılabileceğinin üzerinde ısrarla duruyordu. Yıllar boyunca tek başına kontrolsüz hayaller kuran yakın bir arkadaşının sonunda bir hücumbot olduğunu düşünmeye başladığını anlatırken gözyaşlarına engel olamamıştı. Tevfik Bey'e göre insanoğlunun hayal dünyası engin bir okyanustan farksızdı. Açıklarda neyle karşılaşılabileceği bilinmediğinden en iyisi kıyıda durmaktı. Yetişkinlerin kontrolü elden bırakmamak adına uzman hayalcilerin yönetimindeki toplu hayal kurma ayinlerine katılmalarını salık veriyor, çeşitli etnik çalgılar eşliğinde Hayal Bu İşte mantrasının tekrarlandığı bu ayinler sırasında katılımcıların gündelik hayatın stresinden uzaklaşırken aynı zamanda sosyal bir aktiviteye katılma fırsatı yakaladıklarını da söylüyordu.

Kuş yuvası saçları yıllardır tarak yüzü görmemiş olan Aysun Hanım ise ergenlik hezeyanı adı altında olur olmaz şeylerden bahsediyor, hemen her ders lafı döndürüp dolaştırıp uzun yıllar süren çalışmalar sonunda ortaya çıkarıp kendi soyismini verdiği Buzkesen Teoremi'ne getiriyordu. Buna göre yetişkinliğe adım atan bir ergenin başına belirli sayıda şey gelebilirdi:

1. İçine düştüğü durumun farkına varmayıp etrafında sayıca gitgide artan yetişkinlere anlamsız el şakaları yapma suretiyle toplumdan dışlanabilir;

2. Benliğinin derinliklerinde yatan hırslı ve başarılı yetişkini su yüzüne çıkararak sabahlara kadar çalışabilir;

3. Basiretinin bağlandığını fark edip odasından çıkmayı reddederek 'gençliğinde' ünlü olan şarkıları defalarca dinleyebilir;

4. Eğer erkekse bir gece içerisinde kelleşip yağ bağlayarak sigaraya başlayabilir; eğer kadınsa en yakındaki ayakkabı

dükkânında kırk çift çizme denedikten sonra “kronik ayak tabanı nasırlaşması” teşhisiyle en yakındaki polikliniğe kaldırılabilir;

5. Yaşadığı şokun etkisiyle hayata daha sıkı sarılabilir;
6. Yaşadığı şokun etkisiyle ölebilir.

Aysun Hanım beni henüz ergenliğe adım atmamış bir yeniyetme olarak gördüğünden anlattıkları aklımda iyice yer etsin diye sürekli saçma sapan örnekler, absürd benzetmeler yapıyor, hoşuna gidenleri yanından hiç ayırmadığı not defterine yazarken kulak tırmalayıcı tiz kahkahalar atıyordu. Sözgelimi daha ilk dersin ilk dakikasında henüz tek kelime dahi etmeden karatahtanın başına geçerek tahtaya şekilsiz bir çöpten adam çizmişti. Sonrasında bana dönüp önce kendini sonra da vereceği dersi tanıtarak tahtadaki çöp adamın isminin Laika olduğunu belirtmişti. Adını uzaya çıkan ilk canlıdan, yani köpek Laika’dan alan çöpten adamımız her ders hayali maceralara atılırken ders gereği ergenliğe özgü envai çeşit hezeyan yaşamaktan da geri kalmıyordu.

Bir keresinde “Evet Ardacığım,” diyerek çöpten adamı bu kez tahtaya yatay konumda çizip, “sence Laika neden yatıyor?” diye sordu.

“Uykusu gelmiş olmalı,” dediğimde başını geriye atarak kahkaha attıktan sonra Laika’nın bir gece önce arkadaşlarıyla katıldığı ergenliğe geçiş partisinde kendisini bekleyen karanlık geleceği düşünüp dehşete kapılarak içkiyi fazla kaçırdığını, bunun sonucundaysa alkol komasına girerek en yakındaki hastaneye kaldırıldığını söyledi.

“Yani ne yapıyoruz Ardacığım?” diye bir soru yöneltip yanıtı kendisi verdi: “Bizi karanlık bir geleceğin beklediğini düşünmüyoruz.”

Bunaltıcı sıcaktan kurtulmanın mümkün olmadığı, can sıkıntısının neredeyse bir leitmotif haline geldiği o yapış yapış 1984 yazını hâlâ ara sıra düşünürüm. Şaşırtıcı olanın sıradanlaştığı, sıradan olanınsa çarpıcı boyutlara ulaştığı o günlerde beni yetişkinliğe hazırlamaya çalışan bu ‘güzel’ insanların aslında bana en büyük kötülüğü yaptığının farkına varmam beklenemezdi. Oysa Aysun Hanım geleceğin karanlık olmayacağını söylerken aslında beni kapkaranlık bir geleceğin bekliyor olabileceğini, Tevfik Bey yetişkinlikte kurulan hayallerin insanı boğmaması için izlenmesi gereken kurallardan bahsederken kendi hayallerimin içinde boğulup kalabileceğimi, sözün kısası yetişkinliğin ne mene bir şey olduğunu düşünmeye ilk kez o günlerde başladım.

* * *

Aldığım ilk dersin üzerinden neredeyse bir ay geçmişti. İşlenen konularla birlikte babamla öğretmenlerimin benden beklentileri de artıyordu. İşin kötü yanı, babam anlatıp durduğu safsatalarla annemi de etkileyerek kendi tarafına çekmişti. Babam gün boyu evin dışında birtakım işlerle meşgul olduğundan bakımım ve özel derslere katılımımdan annem sorumluydu. Birkaç kez onun daha yumuşak kalpli olacağını düşünerek en azından bir günlüğüne derslere katılmak istemediğimi söylediğimde tiz, kulak tırmalayıcı kahkahalar atarak hiçbir şey dememişim gibi beni kütüphaneye doğru iteklemişti. Kentin gürültüsünden uzak banliyölerden birindeki evimizin halı kaplı koridorlarında volta atarak içinde bulunduğum bu tatsız durumdan nasıl kurtulabileceğime dair planlar kuruyordum. Oysa aradığım kurtuluş umuduyla hiç beklemediğim bir yerde karşılaşacaktım. Yetişkinlikte Diskur ve Yöntemleri adlı derste.

O günlerde hâlâ ne zaman Taci Bey'in karşısına geçsem aynı dipsiz kuyuya bağırdığımı hissediyordum. Lahana, marul yahut bilgisayar gibi ergenliğin ilk dönemlerine ait telaffuzu basit kelimeleri okuyup yazmayı başarılı bir şekilde sökmüş olmama karşın yetişkin iletişiminde önemli olan vurguyu tutturmaya çabalarken kelimelerin hece yapılarını altüst ediyor, böylelikle de bir yetişkin tarafından anlaşılabilme olasılığımı neredeyse tamamen ortadan kaldırmış oluyordum. Elbette ki bir süre sonra bu durum babamın kulağına da gitti. Yaşadığı büyük hayal kırıklığının ardından Taci Bey'le yaptığımız ilk derse katıldığı günü dün gibi anımsıyorum. Yüksek arkalıklı deri koltuğa gömülüp piposunu yakarak çizgi haline getirdiği dudaklarının arasından sızan duman bulutunun arkasında öylece bana bakıp durmuştu. Hata yapma lüksüm yoktu.

İnsanoğlunu ileriye götüren, hayatlarımızda yeni bir çığır açan pek çok buluşun çaresizlikten kaynaklandığına inanırım. O gün babamın öfkeli bakışlarına maruz kaldığımda yaşadıklarım da bu düşüncemi destekler nitelikte. Bir aydır yapamadığımı yaparak ders boyunca tekrarlamam istenen her kelime yahut cümleyi kusursuz bir vurguyla telaffuz etmemi sağlayan şey öyle basitti ki bunu neden daha önce düşünemediğime şaşırmıştım. Taci Bey'i taklit edecektim. Neyse ki birkaç denemenin ardından taklit konusunda vurgulamada olduğumdan çok daha başarılı olduğumu fark ettim. Çok geçmeden en karmaşık cümleleri bile değme yetişkinlere taş çıkartırcasına tane tane vurgulayarak Taci Bey'i şaşkına çevirirken babamı da gururlandırmayı başarmıştım. Yarım saat gibi kısa bir süre içinde kaydettiğim bu ilerleme, babamın yetişkinliğe damgasını

vuracak bir evlat yetiştiriyor olduğunu düşünmesine neden olduğundan asıl gerçeği onlardan saklamaya karar verdim. Ne de olsa hayatım boyunca karşımdaki yetişkinleri taklit ederek pekâlâ idare edebilirdim; bu durumu babamın bilmesine gerek yoktu.

Taklit yeteneğimi keşfettikten sonra benim için her şey kolaylaştı. Aysun Hanım'ın Laika'sını taklit ederek kendini yerden yere vuran hezeyanlı bir ergen gibi davranabiliyor, rengârenk balonlarla uzak ülkelerin cazibesinden sıyrılarak değme hayal uzmanlarınkilere taş çıkartacak basitlikteki hayallerimi etnik müzikler eşliğinde ballandıra ballandıra Tevfik Bey'e anlatabiliyordum. Yüzüm yeniden gülmeye başlamıştı. Üstüne üstlük benden beklenenleri çok daha kısa sürede tamamlayabildiğim için kısa süreyle de olsa kendime vakit ayırabiliyor, arkadaşlarımla parka dahi gidebiliyordum. Bir rüyada gibiydim.

Böylelikle iki ay göz açıp kapayıncaya kadar geçti. Büyüleyici yeteneğime kendimi o denli kaptırmıştım ki Taci Bey'in tahtaya yazdığı aşağıdaki cümleyi hiç takılmadan tekrarladığımda aslında müfredatın son dersini işliyor olduğumuzun farkında değildim:

Özel bir vesile olmaksızın "Biliyorum" dersem örneğin, "Şimdi bir sandalyede oturmakta olduğumu biliyorum dersem, bu bana haksız ve küstahça bir bildirim gibi görünür."[8]

Cümleyi hatasız tekrarlayıp derin bir soluk aldığımda Taci Bey havaya sıçrayıp, "Bravo! Bravo!" diye bağırarak kendinden geçti. "Bunu hemen Selçuk Bey'e haber vermeliyiz!"

Sonrasında koşarak çalışma odasından çıkıp neredeyse yaka paça sürükleyerek getirdiği babama müfredatı başarıyla tamamladığımı söyledi.

"Mükemmel!" dedi babam kan ter içinde kalmış olan Taci Bey'e gülümseyerek. "O halde büyük gün yarın!"

Babam "büyük gün" diyerek Bakanlar Kurulu'nun sınavından önce tabi tutulacağım deneme testinin yapılacağı günü kastetmişti. Yaz boyunca ara sıra buna benzer bir testten bahsedilmiş olmasına rağmen nedense ben bunu hiç ciddiye almamıştım. Taklit yeteneğimi kullanarak başarıyla sürdürdüğüm dersler günü kurtarmama yetiyordu ne de olsa.

İçine düştüğüm durumun vahametini o zaman anlamıştım: On iki saatten daha kısa bir süre sonra bana üç aydır dayatılan bilgileri gerçekten öğrenip öğrenmediğim kontrol edilecekti. Taklit ederek bir yere kadar durumu idare etmiştim fakat babamın özellikle uzmanı olduğu Yetişkinlikte Diskur ve Yöntemleri konusunda beni zorlayacağına, hatta işi iyice ileriye

götürerek hatasızca tekrarladığım cümlelerden ne anladığımı öğrenmek isteyeceğine emindim.

Sanırım o gece gözüme uyku girmediğini söylememe gerek yoktur. İçinde bulunduğum bu çıkmazdan nasıl kurtulabileceğime dair en ufak bir fikrim yoktu ve gece boyunca bir sağa bir sola dönerken yaz boyunca aslında hiçbir şey öğrenmediğim ortaya çıktığında babamın ne tepki vereceğini düşündüm. Birkaç kez evden kaçmak bile aklımdan geçti ama önünde sonunda babamla bir şekilde yüzleşmem gerekeceğinin farkındaydım. Sabaha karşı en azından kısa bir süre için de olsa uyuyabilmeye çabalarken aklıma bu işten sağ salim sıyrılabilmemi sağlayabilecek o büyülü plan geldiğinde gözlerimi fal taşı gibi açarak yattığım yerde doğruldum. Oldukça riskli fakat riskli olduğu kadar da başarı şansı yüksek bir plandı. Birkaç saat sonra beni zorlu bir teste tabi tutacak olan yetişkinlere unuttukları çocukluklarını hatırlatacaktım.

* * *

Bütün gece neredeyse hiç uyumadığım halde beni kurtarabilecek bir plan bulmanın heyecanıyla herkesten önce kalkıp doğruca bahçeye çıktım. Babamın bahçe aletlerini sakladığı ahşap kulübeden bulduğum plastik bir saksıyı yeni sulanmış tarhlardan aldığım kürek kürek çamurla doldurduktan sonra ses çıkarmamaya özen göstererek çalışma odasındaki sıramın altına saklayıp mutfağa geçtiğimde annem kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı bile.

Endişeliydim. Her ne kadar belli etmemeye çalışsam da kahvaltı boyunca soğuk soğuk terleyip neredeyse hiçbir şey yiyemedim. Annemle babam iştahsızlığımı heyecanıma vererek birbirlerine anlamlı anlamlı gülümsüyorlardı. Ergenliğe henüz yeni adım atan oğullarını örnek bir yetişkin haline getiren bu mucizevi müfredat doğru kullanıldığında kim bilir ortaya nasıl sonuçlar çıkacaktı. Ülkenin geleceğini şekillendirmenin formülünü bulduğunu düşünen babamın keyfine diyecek yoktu. Kahvaltısını iştahla yiyor, birbiri ardına yaptığı esprilerin arasında sırtımı sıvazlayarak benimle gurur duyduğunu söylüyordu. Planım başarısız olursa yaşanacakları düşünmek bile istemiyordum.

Çok geçmeden Aysun Hanım’la birlikte Tevfik Bey ve Taci Bey de gelince babam apar topar mutfaktan çıktı. Annem bana şans öpücüğü verip iyi haberlerimi sabırsızlıkla bekliyor olacağını söylerken yüzüne bakamadım. Çalışma odasına girip kapıyı arkamdan kapattığımda sonumun

geldiğini düşünüyordum. Babam ve öğretmenlerim odanın ortasındaki yuvarlak masanın etrafında oturuyorlardı. Ben de sakin görünmeye çalışıp derin derin soluk alıp vererek tam karşılarındaki sırama geçtim. Odadaki rahatsız edici sessizliği bozan her zamanki gibi babam oldu.

“Evet Arda, büyük gün geldi çattı işte. Çok yakında Bakanlar Kurulu’nun karşısına çıkacaksın. Bu zorlu sınav öncesinde biraz pratik yapmanın faydalı olacağını düşündük.” Hafifçe öne eğilerek meslektaşlarına baktı. Her üçü de başlarını aşağı yukarı sallayarak gülümsüyorlardı. “Yaz boyunca gördüğün her ders için ayrı bir sınava tabi tutulacaksın. Eğer hazırsan vakit kaybetmeden başlayalım.”

Heyecandan ne yapacağımı şaşırmıştım. Sırasıyla önce Taci Bey’in ter içinde kalmış yuvarlak yüzüne, ardından Tevfik Bey’in sarı bıyıklarıyla Aysun Hanım’ın dağınık saçlarına bakarken babamla göz göze gelmemeye çalışıyordum. Belki de her şey yolunda gidecek, olağanüstü taklit yeteneğim sayesinde bu güç durumun da altından kalkacaktım. Ne de olsa bir sonraki adım olan Bakanlar Kurulu’nun sınavına kadar düşünecek vaktim olacaktı.

“Buyurun Taci Bey,” dedi babam eliyle karatahtayı işaret ederek, “dilerseniz önce sizden başlayalım.”

Taci Bey neredeyse yuvarlanarak tahtanın önüne yürürken benimse hayatım film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyordu. Gözlerimi kapayıp derin bir nefes daha alarak kendimi zamanın akışına bıraktım.

“Dilerseniz önce iki hecelilerle başlayalım. Isınma turları yani.” Aysun Hanım nedense hıçkırığa benzer bir kahkaha attı. Taci Bey arkasını dönüp tahtaya alt alta birkaç kelime yazdı. Bunlar benim için çocuk oyuncağıydı. Hiç vakit kaybetmeden hepsini neredeyse bir solukta okudum. Ardından üç heceli, dört heceli derken önce kısa, sonrasında uzun ve karmaşık cümlelere geçerek hızla ilerlemeye devam ettik. Babamın yüz ifadesi görülmeye değerdi. Kibirli bir şekilde arkasına yaslanmış sırıtarak önündeki kâğıda bazı notlar alıyordu. Kısa paragraflara geçtiğimizde okuduklarımdan hiçbir şey anlamamaya başlamıştım bile. Taci Bey tahtaya ilk uzun paragrafı yazdığında korktuğum başıma geldi. Babam öksürerek araya girip şöyle dedi:

“Öncelikle bu paragraftan ne anladığını söyler misin?”

Kaskatı kesilmiştim. Ne diyeceğimi bilemeden boş gözlerle tahtadaki kelimelere bakıyordum. Taci Bey’i taklit etmeye başladığımda işlerin bu noktaya geleceği hiç aklıma gelmemişti. Ne kadar aptaldım! Başka ne

olacaktı ki? Hayatım boyunca yetişkinleri taklit ederek yaşayabileceğimi mi sanmıştım? Boğazım kurudu, gözbebeklerim irileşti, avuçlarıma kadar terledim. Babam sabırsızlanmaya başlamıştı bile. Önünde kavuşturup yumruk yaptığı ellerini aşağı yukarı kaldırarak masaya vuruyordu. Taci Bey göstermiş olduğum üstün başarıdan ötürü bana şimdiye dek kısa cümleler dışında hiç anlam sorusu yöneltmemişti. Sanırım yaptığı hatanın farkına o da babamla birlikte varıyordu.

Son çare olarak planımı devreye sokma vaktim gelmişti. Babamın şaşkın bakışlarına aldırış etmeden sıramın altındaki saksıya uzanıp aldığım bir avuç çamuru Taci Bey’in suratının ortasına fırlattım.

Olabildiğince çocuksu bir şekilde gülerek, “Harika bir şey bu!” diye bağırıp aldığım ikinci avuç çamuru bu kez Aysun Hanım ’a attım.

Şaşkına dönmüşlerdi. Taci Bey elindeki tebeşirle silgiyi düşürmüş ter ve çamur içinde kalan yüzünü elinin tersiyle temizlemeye çalışırken Aysun Hanım çığlık çığlığa bağırarak sandalyesinden yere yuvarlanmıştı. Kaybedecek vaktim yoktu. İçlerinden biri her an kendisine gelip yetişkin olduklarını hatırlayarak çocuklara yaraşır bu davranışımdan ötürü beni azarlamaya başlayabilirdi. Fırlatmaya devam ettiğim avuç avuç çamurdan babam da çok geçmeden nasibini aldı. Saçlarından akan çamur önce dudaklarının arasına kıstırdığı purosuna oradan da bembeyaz gömleğine damlıyordu. Çok geç olmadan konuşmamı da değiştirerek çocukların absürd dünyasının çekiciliğine kapılmalarını sağlamam gerektiğinin farkındaydım.

“Marul benekleri taze mi?” diye bağırdım Taci Bey’e bir avuç daha çamur fırlatarak.

“Taze taze,” diye yanıtladı gülümseyerek. “Üstelik benekler domuz çukurunda.”

Planım işlemeye başlamıştı. Aysun Hanım düştüğü yerden doğrulup tiz bir kahkaha attı. Olanlardan hoşlandığı her halinden belliydi. Tevfik Bey ise, “Lekesiz insan olmaz!” diye bağırarak kalın perdelere asılmış maymun gibi bir sağa bir sola sallanıyordu.

“Pek tabii!” diye bağırdı Taci Bey. “Pek tabii!”

Aysun Hanım’ın kahkahaları odada yankılanırken Tevfik Bey’in ağırlığına daha fazla dayanamayan perde yırtılınca o da büyük bir gürültüyle yere yuvarlandı. Çalışma odası tam bir savaş alanına dönmüştü.

Babamın ne zaman bayıldığını tam olarak anımsamıyorum. Aysun Hanım onu yere düşürmek için kolundan çekerken yahut Taci Bey deve

güreşi yapmak için omzuna tırmanmaya çalışırken olabilir. Ama bunun önemli bir ayrıntı olduğunu sanmıyorum çünkü babam bayılmasa bile keyfimizi kaçıramazdı.

O gün çocuklar gibi şendik!

Bir Velinin Güncesi

Saygıdeğer Sevgi Değmez Hocacığım.

Aslında sizi ben pek çok pek çok (severim) önce görmeye gelecektim Hay Hak nasip olmadı.

İsmim Veli.

Ve ile Li.

Çok uzaklardan seslenmeye çalıştığınızda Veeeee-Li! mi yoksa Ve-Liiiiiiii! mi diyeceğiniz size kalmış. Benim tercihim çok uzaklardan seslenmemeniz yönünde. Duymam. Daha doğrusu duyamam çünkü neredeyse bütün gün adına kısaca TLF[9] dediğim bir oyun oynarım. Kurallar çok basit. Üstelik eğlenceli. Siz de deneyebilirsiniz. Şöyle ki:

Bir kelime seçilir.

O kelimenin ardına, her seferinde yalnızca bir kelime daha ekleyerek yeni bir cümle kurulur.

Tek nefeste söylenebilecek en uzun cümle kuruluncaya dek devam edilir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus eklenen her yeni kelimeyle oluşacak cümlenin de tek başına anlamlı olması. Geçtiğimiz gün top kelimesi ile başlayarak yaptığım TeLeF[10] çalışmasını örnek olarak gösterebilirim:

Top

Top at

Top at bana

Top at bana adam

Top at bana adam lütfen

Top at bana adam lütfen hızlı

Top at bana adam lütfen hızlı atma

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme geldi

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme geldi diyorum

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme geldi diyorum yapma

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme geldi diyorum yapma böyle

Top at bana adam lütfen hızlı atma dedim bak bana, yüzüme geldi diyorum yapma böyle artistlik

...

Kendimi rahatlatmak, düşüncelerimi kontrol altına alabilmek için başladığım bu çalışma, hayali bir deyyusun suratımın ortasına top çarpmasıyla birlikte beni daha fazla strese sokunca vazgeçtim.

Aslında bu oyunu oynamamın nedeni düşüncelerimi hizaya sokmak, onlara çekidüzen vererek adam etmek[11]. Beynimi mütemadiyen bir şeylerle meşgul etmediğimde olanlar oluyor. Tuhaf şeyler düşünüyorum böyle anlarda. Mesela daha bir hafta önce şöyle bir fikir geldi aklıma: AORT, yani Anı Ortaklığı. Diyelim ki canınız sıkılıyor Sevgi Bağğğyan. Canınız sıkılıyor sıkılmasına ama tozlu nöronların arasından hep aynı anıları temcit pilavı gibi çıkarıp duran beyninizle uğraşmak istemiyorsunuz. Kolayı var! Bağlanın AORT'a, Fildişi Sahilleri'nden on sekizlik Mugambo Tugambo'nun eğlenceli bir anısını izleyin, neşenizi bulun. Ya da ilk aşk heyecanını yeniden yaşamak istediniz ama kendi ilk aşkınıza dair anınız sizi tatmin etmedi öyle mi? Tasalanmayın! Bağlanın AORT'a, seçin anı havuzundan dilediğiniz ilk aşk anısını, kendiniz yaşamış gibi hatırlayın. Ya da tümden bıktınız mı bu anı olayından. Bırakın kendinizi AORT'un şefkatli kollarına, atıatıversin formatı beyninizin tüm kıvrımlarına!

Anısız bir insan nasıl olur, ne yer ne içer diye de düşünüyorum kimi zaman. Yok mudur bunun bir ortası, ne dersiniz Sevgiciğim?

"İki çocuk alayım, biri az anılı olsun."

Anıl diye bir arkadaşım vardı. R'leri yutar, P'leri söyleyemez A'larıysa 'E' gibi telaffuz ederdi. Yani konuşmayı pek beceremezdi bu Anıl. "Merhaba merkep," dedirtirdik ona. "Meğhebe meğhe," gibi Arapçayla Fransızca kırması bir şeyler mırıldanırdı. Doğru tahmin ettin be Sevgi Seli. Yoktu aslında Anıl diye biri. Ben uydurdum. Duma Duma Dum!

Neyse, ne diyordum: Anısız insan. Son model. Dokunmatik. Jilet gibi. On numara. Tablet Piğ Si. Bir saniye öncesini dahi anımsayamadıkları için iki Aİ[12] arasında şöyle bir konuşma geçebilir:

Merhaba, saatiniz kaç acaba?

Üçü on geçiyor.

Ne?

Bana mı dedin?

Düşüncelerimi kontrol edemiyorum pek muhterem Sevgi Böceği Hanfendü. Biri bitmeden öbürü geliyor. Karar vermek, bir yerden bir yere gitmek, elimi kolumu oynatmak için bile düşünmem gerekiyor. Bu sırada aklıma başka bir şey gelmeyiversin; ilk düşündüğümden hemen vazgeçiveriyorum. Mesela geçen gün karpuz almaya dışarı çıkmışken kendimi bir midilli üstünde bizim ara sokak meyhanesinde buldum. Şaka şaka! Hatırlıyorum: o gün düşüncelerimi dizginleyebilmek için uzun uzun karpuz sergisine bakmıştım da en sonunda karpuzcu dayanamayıp beni kovalamıştı.

Gözlerimi kapatıp hiçbir şey düşünmeyebilmek istiyorum be Sevgiciğim! Belki her şeyi kâğıda geçirince gerisi gelmez diye düşünerek yazmayı da denedim. Hatta bu mektubu yazmaya başlayıncaya kadar sürdürdüğüm ömrüm boyunca hep bir şeyler yazmak istedim. Ama ne mümkün! Ya düşeyazdım ya oturayazdım. Hiçbir eylemi hakkıyla ya da Hakkı'sız tamamlayamadım. Yoksa o hep yazmayı beklediğim beyin arındırıcı metin size göndermek üzere başladığım bu mektup mu? Bunca yıl sadece size mektup yazabilmek için mi yaşadım kız Sevgi Can?

Kendini tutamayıp yüksek sesle, "Bu ne laubalilik!" dediğini duyar gibiyim. Bunu derken de öğle yemeğinde tatlıyı çok kaçırdım, üstüne bir de Simay'la Ekispiresso içmeyeyim bari diye düşündüğünü belirten bir yüz ifadesi takınmış olmalısın. İlahi Sevgi Hanım! Bu ne alınganlık canım!

Aslında tüm bunları yazmak yerine muayenehanenizde bulunduğuna emin olduğum o simsiyah deri koltuğa yaslanarak konuşmayı, konuşurken çocukluğuma dönerek kırlarda koşup koşup oynamayı çok isterdim Sevgi Bacı! Ama pek dışarı çıkmıyorum bu aralar. Neden mi? Nedeni yok. Oysa gelseydim belki beni daha iyi tanırdınız. Tabii böyle bir şey mümkünse. İnsan hep değişir çünkü. Diğer her şey gibi.

Zaten bir yerde yeterince uzun süre beklersen eninde sonunda her şey değişir be sevgili Sevgi Lee.

Asıl hedefim de bu işte: Hiçbir şey düşünmeden öylece durmak.

Kapı kolu gibi.

İyi bildin: Veli very deli!

Kolormatik Tanrı

Şu anda maviyim. Üşüdüm. Hem de çok üşüdüm. En ağza alınmayacak yerlerime kadar dondum. Dışarıdaki soğuğa aldırmadan yürüyüşe çıktım. Sağımdan solumdan geçen tanımadığım insanları uzun zamandır görmediğim eski dostlarım sandım. Hatta gülümsedim birkaçına. Dönüp bakmadılar bile. Ya da bakışlarını kaçırdılar. Morardım. Kendi dostlarım geldi aklıma. Dostluk bir insanın bir diğeriyle kendi belleğinin bir parçasını paylaşmasıdır, derdi içlerinden biri. Ne demek istediğini anlamazdım. Herhalde ortak anılar, paylaşılan hayaller ıvır zıvır... Uzatmak istemedim daha fazla. Yağmur başladı. Yağmur başlayınca her şey büyülü bir hal alırdı. Sözgelimi binalar. O gri, kasvetli beton yığınları gider yerlerini yumuşak hatlı tren garları, ıssız ve unutulmuş tütün depoları alırdı. Bu kez insanları olduklarından daha farklı görmeye başlardım. Hiç gülmeyenler güler, hep somurtanlarsa sırıtırdı. İşte yine öyle oldu. Parçası olduğumuz gün yoğun, kıvamlı bir hal aldı. Islak bir un kütlesinden farkı kalmadı. Laciverde çaldı rengim. Yeşilliklerle çevrili yolda yürümeye devam ettim. Yeşerdim. Kuşlar, ağaçlar, kediler, börtü böcek falan... Hoş şeyler bunlar, dedim kendi kendime. Yeşilin olmayan tonlarına büründüm. Deli yeşili, çekip gitme yeşili, bana mı dedin yeşili... Her biri ayrı güzeldi. Hoşlandım. Burada olmalıyım dediğim yerlerde olmamam gerektiğini hissettim sonra. Betim benzim attı. Sarardım. Rüzgârın hafif hafif salladığı salıncakta etrafa bakan bir karga gördüm ve her nedense eline hesap makinesi geçince leblebi yazmaya çalışan adamları düşündüm. Terledim. Terledikçe terledim. Öyle bir terlemeydi ki bu, sanki terlemiyordum da doğa üstüme işiyordu. Kahverengiye çaldım. Bu ne lan böyle! diye bağırarak isyan etmek istedim istemesine ama gülümsemekle yetindim. İçine düştüğüm durum utanç verici bir hal aldı. Kızardım. Ne yapacağımı şaşırdım. Oysa ben değil miydim her şeyi bilip her şeyi gördüğünü düşünen? Kendini tanrı sanan bir tuhaf bukalemun değil miydim ben? Şiddetini artırarak yağan yağmura rağmen plastik bir topun peşinde koşan üç küçük çocuk gördüm sonra. Olsun, diye mırıldandım. Keyfim yerine geldi. Tarifi zor duygulara kapıldım. Hani soğuk bir kış günü, hiç beklenmedik bir anda karşılaşılan eski sevgili tamamen rastlantı eseri en çok üşümüş olan yerinize, sözgelimi burnunuza dokunuverir de içiniz ısınır ya; veya zamanın çok daha yavaş akmaya başladığı akkor bir Temmuz öğleden sonrasında için için erimekte olan

asfaltın üzerinden kocaman, kırmızı burunlu bir kamyon geçer de acaba nereye gidiyor diye düşünüverirsiniz bu düşüncenin hiçbir yere varmayacağını bile bile; ya da İzmir-Manisa kavşağında size yol soran ve adını dahi bilmediğiniz insanlar için endişe eder, gün boyu acaba aradıkları yeri buldular mı diye düşünmeniz yetmezmiş gibi üç gün, üç hafta, üç ay hatta üç yıl sonra, olur olmadık bir yerde ve hiç beklenmedik bir anda, size üç gün, üç hafta, üç ay ya da üç yıl önce İzmir-Manisa kavşağında yol sormuş olan kara kuru delikanlının yüzü geliverir gözlerinizin önüne de durduk yere kendinizi tabanınızdan ta burun deliklerinize kadar zaman denen illete batmış bulursunuz... İşte böyle şeyler hissettim. Yüzünü duvara dönüp uyuyan adamlara benzedim. İçim bir tuhaf oldu. Betim benzim attı. Sarardım. Hepsi bu.

İnsanlık Hali

1

Her zaman olduğu gibi bir gece önceden hazırladığım mektupları göndermek üzere postaneye gidiyordum. Bu kez farklı olarak, adıma gönderilen ufak bir miktar parayı da almam gerekiyordu. Yolda yürürken önemli/önemsiz, uzun/kısa, komik/trajik pek çok şey düşündüysem de, postaneye vardığımda aklımda yalnızca şu vardı: insan bedeni nasıl da ayrılmaz bir bütün. Bu düşüncenin zihnimi tam olarak yürüyüşümün hangi noktasında meşgul ettiğini belirleyebilmek için dayanılmaz bir istek duyuyordum duymasına fakat son zamanlarda nefes alıp vermeye karşı takındığım umarsız tavır buna engel oluyordu. Bu düşünce ne anlama geliyor olabilirdi? Bedenimi baştan ayağa hızlıca gözlerimin önüne getirdim:

SAÇ
BAŞ
BOYUN
SAĞ OMUZ SOL OMUZ
GÖĞÜS
SAĞ KOL SOL KOL
SAĞ EL SOL EL
KALÇA
SAĞ BACAK SOL BACAK
SAĞ DİZ SOL DİZ
SAĞ AYAK SOL AYAK

Son zamanlarda bunu sık sık yapıyordum. İçinde bulunduğum anı, yaşamakta olduklarımı deneyimleyen bedenimi, gördüklerimi işleyip belleğimin kuytu köşelerine depolayan beynimi belli aralıklarla düşünmem gerektiğini hissediyordum. Nefes aldığım, az da olsa rahatladığım anlardı bunlar. Fazla bir şeye gereksinim duymuyordum böyle anlarda. Nerede olduğumun ya da ne yaptığımın da önemi yoktu. Örneğin bunu daha geçen gün bindiğim belediye otobüsünde yapmıştım. İneceğim durağı kaçırıp son durakta şoförün öldüğümü sanıp ısrarlı bir şekilde sarsalamasıyla gözlerimi beklediğimden önce açmak keyfimi kaçırmıştı fakat bu gibi beklenmedik aksiliklerle karşılaşmaya alışkın olduğumdan her zamanki sakin tavrımla

ayağa kalkıp şoförün saydırdığı ağız dolusu küfre aldırış etmeden otobüsten inmiştim. İçsel bir rahatlama yaşadığımı, zamanın bir adım ötesine geçebildiğimi düşündüren aydınlanma anları olarak görüyordum bu yaşadıklarımı. Özellikle uzun süreler dışarıda kalmam gerektiğinde üzerime çullanan imge sağanağının altında ezilip büzülen bedenimin biraz olsun rahatlayıp kendine gelebilmesini sağlamak için önemliydi bu aydınlanma anları. Postanenin giriş katında, danışmanın hemen önündeki banka oturup gözlerimi sımsıkı yumdum. Dur durak bilmeden dört bir yandan üzerime çullanan şeylerin bedenimi ne hale getirmeye çalıştığını düşündüm. Şöyle bir şeydi düşündüğüm:

SAÇ
BAŞ
BOYUN
SAĞ OMUZ SOL OMUZ
GÖĞÜS
SAĞ KOL SOL KOL
SAĞ EL SOL EL
KALÇA
SAĞ BACAK SOL BACAK
SAĞ DİZ SOL DİZ
SAĞ AYAK SOL AYAK

Gülümsedim. Eciş bücüş bir hal almak istemiyordum. Farkındalığım ve yapmam gerekenleri olağanüstü bir titizlikle uygulamam konusundaki ısrarcı tutumumdan ötürü kendimi kutladım. Sımsıkı yumduğum gözlerim acımaya başlayıp da beyaz ışık çakmalarından başkaca bir şey göremeyince gözlerimi açtım. Karşımda sıkıcı mı sıkıcı, asık suratlı bir devekuşu vardı. Bunu da çok sık yapıyordum. Gerçeklikle başa çıkmak adına geliştirdiğim yöntemlerden biri de karşılaştığım kişileri olduklarından bambaşka biçimlerde hayal etmekti. Devekuşu –asıl adı Hatice, on yıldır postanede gişe memuresi olarak çalışıyor, yapay sarışın, evli, iki çocuk annesi– başını, içine gömdüğü evrak yığınından kaldırıp donuk gözlerle bana baktı. Beni sevmiyor, diye düşündüm; Benden hoşlanmıyor, diye düşündüm sonra; Beni tasvip etmiyor, diye düşünürken ayağa kalkıp devekuşuna doğru birkaç adım attım. Upuzun boynunu evrakların içinden rahatça çıkarabilmesi için tasarlanmış, tavandan sarkan makara sistemini fark ettim. Tuhaf, diye düşündüm. Bunca zamandır böyle bir düzeneğe rastlamamış

olmamı yadırgadım. Oysa her hafta düzenli olarak mektup göndermek üzere postaneye geliyordum. Gözlerimi kısıp düzeneği bu kez dikkatlice inceledim. Devekuşunun sol kanadının hemen yanında, gagasını sokup kendine doğru çekerek hareket ettirebileceği, sağlam bir iple makara sistemine bağlanmış plastik bir halka vardı. Tüm gücünü kullanarak bu halkayı çektiğinde devreye giren makara düzeneği, üzerine kalın bir cam parçası yerleştirilmiş eski tip masayla gün içinde neredeyse yekvücut halini alan devekuşunun boynunu yavaş yavaş yukarı kaldırmak suretiyle ona kabuklu yemiş vermek üzere neşe içinde ellerini çırpan insanla yüzleşmesini sağlıyordu. Devekuşu bu edim için epey güç sarf ettiğinden zamansız yineleme gereksinimlerinden hoşlanmıyor, böyle bir durumla karşılaştığında, kendisinden beklenmeyecek denli saldırgan tepkiler verip tıslayarak kanatlarını çırpabiliyordu. Hatice Hanım uzattığı mektuplarla birlikte evrakları da alıp dikkatle inceledikten sonra umarsız bir yüz ifadesiyle masanın üzerine bırakıp hemen arkasındaki koltuğu işaret ederek beklememi istedi. Mektuplar geldi. Mektuplar gitti. Açılıp kapanan kapılar, havada uçuşan devekuşu tüyleri, belli aralıklarla devreye giren makaranın tıkırtıları... Zaman bir şekilde geçiyordu. Bulunduğum yer her neresi olursa olsun bir süre sonra oraya –geçici de olsa– alışıp insanlarla eşyaları oldukları halleriyle görüp değerlendirebiliyordum. Makara düzeneğinin olduğu yerde tavandan upuzun bir lambanın sarktığını, devekuşunun iki büklüm sığıştığı yüksek arkalıklı koltuktaysa Hatice Hanım’ın oturuyor olduğunu şimdi çok daha açık bir şekilde görebiliyordum. Göremesem de bir şey değişmezdi zaten. Alışmıştım artık. Bir devekuşuyla da pekâlâ mantıklı bir iletişim kurulabileceğini düşünebiliyordum sözgelimi. Hatice Hanım’ın el kol etmesiyle birlikte kalkıp yanına gittim. Devekuşu uzun, pütürlü dilini çıkarıp önce sağ kanadını yalıyor, ardından sol kanadıyla eğreti bir şekilde tuttuğu renkli kâğıtları birbirlerinden tek tek ayırıp masanın üzerine bırakıyordu. Para, dedi Hatice Hanım devekuşu gözlerini belerterek. Para. Renkli kâğıtlara uzanıp aldım. Birbirine sürttükçe dişlerimi kamaştıran hışırtılar çıkaran bu renkli kâğıtların birkaçını komşu denen birtakım insanlara vereceğimi düşündüm. Hayati ihtiyaçlarım dışında neredeyse hiçbir şey satın almadığımdan bu renkli kâğıtlarla olan ilişkim sınırlıydı. Gelgelelim çok istememe karşın bir türlü onlardan tam anlamıyla kurtulamıyordum. Postaneden çıkarken hayatımdan –bir daha asla ihtiyaç duymamacasına– neleri çıkarabileceğim sorusu düştü aklıma. Zihnimde hemen bir liste oluşturdum:

1. Plastik leğen
2. Tahin helvası
3. Yün eldiven
4. Duvar çivisi
5. Kişisel bakım seti

Bu liste uzadıkça kendimi daha iyi hissediyordum. İhtiyaç duymadığım bunca şey olduğuna göre yalnızca gerçekten ihtiyaç duyduğum şeyleri satın alarak uzunca bir süre idare edebilirdim. Hem zaten bir şeyler satın almayalı epey zaman olmuştu. Yanılmıyorsam en son iki ay önce ataç almak üzere kırtasiyeye gitmiş, aldığım kutunun içinden çıkan bin tane atacı birbirine tutturarak ataçyılan adını verdiğim ilk –ve son– evsel hayvanı vücuda getirmiştim. Yeme içme derdi olmayan ataçyılanın tek ihtiyacı her iki saatte bir bulunduğu yerden alınıp evin bir başka odasındaki yeni durağına bırakılmaktı. Örneğin evden çıkarken ataçyılanı salondaki üçlü koltuğun üzerine yerleştirmiştim. Her sabah yataktan çıkmadan önce başucumdaki ajandaya nuralandırarak not ettiğim durak listesi aynı zamanda ataçyılanın ne tür bir şekle sahip olacağını da belirliyordu. Üçlü koltuğun kadifemsi ferahlığını uçsuz bucaksız bir ova gibi kullanarak gövdesini uzattıkça uzatırken, klozet kapağının tehlikeli kayganlığına kapılmaması için iki parmağının arasına aldığım baş kısmını saat yönünün tersine çevirerek onu dertop ediyordum. İşte şimdi, postaneden eve dönüş yolunda bir yandan yerdeki yaprakları, yaprakların renk ve damarlarını incelerken öte yandan ataçyılan için bir sonraki durağın mutfak bankosu olduğunu düşünüyordum. Ataçyılan için en zorlu yer burasıydı. Bir kere uzunluğundan dolayı bankoya sığmıyordu. Aşağı sarkan bölümünün yarattığı ağırlıkla yere düşmemesi için gövdesinin bankoda kalan kısmının üzerine tabak, çanak yahut kitap gibi herhangi bir nesne yerleştirmesi gerekiyordu. Son günlerde ataçyılanın epey vaktimi almasından hoşnut değildim. Bu durum gün içinde mektup yazmaya, yemek yapmaya, pencerenin önüne çektiğim televizyon koltuğuna oturup gelip geçeni izlemeye ya da hiçbir şey yapmadan öylece oturmaya daha az vakit ayırmam gerektiği anlamına geliyordu. En sevdiğim de buydu: yani hiçbir şey yapmadan öylece oturmak. Nerede olduğumun, yahut ne yaptığımın önemi olmazdı. Ataletin çağrısını duyduğumda, her ne yapıyorsam yarıda bırakıp bulunduğum yere oturuverirdim. Çevremdeki insanlar anlamsız olduğunu düşündükleri bu davranış karşısında seslerini yükseltip tepki

gösterdiklerinde onlara Yapacak daha başka bir şey var mı? diye yanıt verirdim. Haklıydım da. Aslında haklı olduğumu biliyor olmalıydılar. Ne de olsa inanılan, değer verilen, hayatın asıl anlamı olduğu düşünülen bir duygu ya da düşünce, başkalarınca ne kadar az biliniyorsa, bunu o an düşünen kimse için bir o kadar kıymetliydi. Hayatın, pazara gitmenin, soba kurmanın, odun-kömür almanın, yemek yapmanın, yapılan yemek yendikten sonra dişlerin arasına kaçan yemek parçalarının kürdanla çıkarılmasının asıl anlamını keşfetmeye doğru önemli bir adım atıldığına dair bir bilinç halinin oluşması, yaşanılan bu aydınlanma an(lar)ına dair ötekilerin en ufak bir fikri olmadığında değer kazanıyordu. Bu düşüncemi daha geçen hafta karşı komşum Avni Bey'i bir süre takip ederek zihnimde iyice belirginleştirmiştim. Olaylar aslında beklenmedik bir şekilde gelişmişti.

Çoğu zaman yaptığım gibi pencere kenarındaki televizyon koltuğuna oturmuş, buzdolabı motorundan çıkan hırıltıyı andıran seslerde bir anlam ararken karşı dairenin kapısının açıldığını duyup kapının gözetleme deliğinden bakınca, Avni Bey'in dairesinden kamburlaşmış bedenini güçlükle ayakta tutabildiği halde pazar sepetini çeke çeke merdivene doğru ilerleyen horoz başlı yaşlı bir adam çıktığını gördüm. Bu gayet olağan bir durumdu. Ne de olsa Avni Bey her hafta çarşamba günü mutlaka pazar alışverişi yapardı. Oysa bilinçaltımın Avni Bey'e bir horoz başı yakıştırmış olması yeni bir durumdu. Ne yapacağımı şaşırmış bir halde öylece kapıya yaslanıp bir süre derin derin soluk alıp verdikten sonra vakit kaybetmeden ceketimi alıp dışarı çıktım. Güneşli havanın tadını çıkarırcasına ağır adımlarla kaldırım boyunca ilerleyen Avni Bey'e yetişmem uzun sürmedi. Ellerimi ceketimin ceplerine sokup ona fark ettirmemeye çalışarak pazara varana dek birkaç adım gerisinden yürüdüm. Yol boyunca, kimsenin görmediği bir şey görmeye çalışırmışçasına kaldırıma bakıyordum çünkü başımı ne zaman kaldırsam gözlerim, Avni Bey'in attığı her adımla birlikte sağa sola sallanan ibibiğine takılıyordu. Bunu görmeye dayanamıyordum. Ara sıra yanımızdan geçen insanların yüzlerine bakarak tuhaf olanın ne olduğunu düşünüyordum: kimsenin gördüklerimi görmemesi mi yoksa herkes aynı şeyi gördüğü halde ben bunun farkında olmadığımdan kendimi bu denli ayrıksı hissetmem mi? Bu düşünce, aynı gün pazarda Avni Bey'in peşi sıra ilerlerken yaşayacağım aydınlanmanın ilk adımını oluşturuyordu. Karşı komşumun başının yerinde bir horoz başı gördüğüm için herkesten farklı, ayrıksı bir birey olduğumu düşünürken, aslında başkalarının da aynı

şeyi görüp bana bunu fark ettirmiyor olma ihtimallerinin var oluşu her şeyi geri dönüşsüz bir biçimde değiştiriyordu. İbibik rüzgârda hafif hafif sallandıkça midem bulanıyor, zihnime aynı anda üşüşen onlarca düşünce gözlerimin kararıp başımın dönmesine neden oluyordu. Bu kadar zor mu olmalı, diye düşündüm pazara iyice yaklaşmışken; gelgelelim tam olarak neden bahsettiğim yahut bahsettiğim şeyin zorluğunun neden kaynaklandığı hakkında bir fikrim yoktu. Avni Bey dünya yüzeyinde mağrur duruşunu bozabilecek hiçbir şey olmadığına inanarak atıyordu adımlarını, öyle ki onu gören sebze pazarına değil de, yüce değerler uğruna kanının son damlasına kadar çarpışacağı bir savaş alanına gittiğini düşünebilirdi. Avni Bey'in peşi sıra pazara girer girmez karşı karşıya geldiğim renk/koku/ses/görüntü sağanağının altında bedenimin ezilip büzülmeye başladığını hissediyordum. Derin bir soluk alıp kalabalığın arasında Avni Bey'i gözden kaybetmemeye çabalayarak yürümeye devam ettim. Dört bir yanımı çevreleyen bunca insanın arasında ilerlemek ustalık istiyordu. Başımı kaldırıp gözlerimle Avni Bey'i aradım. İşte! İbibik oradaydı! Kereviz tezgâhının önünde dimdik duruyordu. Omzuma, kollarıma, bacaklarıma çarpan insanlara aldırış etmeden yürüyüp kereviz tezgâhının hemen yanında durdum. Avni Bey gagasını kerevizlere daldırıp çıkararak en taze olanını belirlemeye çalışıyordu. Bu işlemin bitmesini beklerken kollarımı kavuşturup çevrede olup bitenleri izlemeye başladım. Tezgâhın arkasında duran kereviz satıcısıyla göz göze geldik. Gülümseyerek tezgâhtaki kerevizlerden birini alıp burnumun ucuna kadar uzattı. Kereviz, dedi suratıma bakarak. Kereviz. Terlemeye başlamıştım. Avni Bey gagasını daldırıp çıkardığı kerevizlerden birini alıp parasını ödeyerek kalabalığa karışmıştı bile. Oysa ben büyülenmiş gibi satıcının bana uzattığı kerevize bakıyordum. Kokusu, rengi, saplarındaki su damlalarından yansıyan güneş... Ah, katıksız gerçeklikteki şaşırtıcı yücelik! Satıcıyı görmüyordum bile. Artık benim için yalnızca havada asılı duran taze bir kereviz vardı. Her şey üstüme üstüme gelmeye başlamıştı. İnsanlar vücudumu olur olmaz yerlerden sıkıştırıyor, gözümün önünde sallanıp duran kereviz ise aklımı başımdan alıyordu. Güçlükle başımı çevirip sağa sola baktım. Avni Bey'in ibibiği gözden kaybolmuştu. Kim bilir, belki de onu sonsuza dek yitirmiştim. Ne de olsa Avni Bey'i bir daha aynı ibibikle görme şansım olmayabilirdi. Kereviz, diye bağırdı pazarcı bir kez daha. Kerevizin yaydığı ışık gözlerimi alıyordu. Bu pastel sarılığın ardındaysa tamtamlarınkinden farksız sesiyle konuşup duran pazarcının dudaklarının arasından çıkıp usulca göğe yükselen renksiz hece

baloncukları vardı. Bu hecelerle oluşturulabilecek diğer sesleri çıkarmaya çabaladım:

Viz-Re-Ke

Re-Viz-Ke

Ke-Viz-Re

Olmuyordu. Pazarcının güldükçe takırdayan dişlerinin karşısında küçük düşmeyi dahi göze alarak tekrarladığım bu heceler ancak ve ancak Ke-Re-Viz olarak şekillendiğinde bir anlam ifade ediyordu. Etrafıma baktım. Bu her şey için böyleydi. Kollar, bacaklar, eller, omuzlar ancak belli bir şekilde birleştiğinde bir insan vücuda geliyordu. Tezgâhlardaki maydanozlar, turplar, havuçlar için de durum farksızdı. İşte o an yaşadığım aydınlanma ter içinde kalmama neden oldu. Demek heceler yalnız ve yalnız birbirimize aynı şeyden bahsettiğimizden emin olmak için uydurduğumuz ses öbeklerinden ibaretti. Bu da demek oluyordu ki omuzlarının üzerinde horoz başı taşıyan Veli Bey aslında bambaşka –ve şu an kestiremediğim– bir hece öbeğiydi. Çevremdeki diğer insanların benimle aynı anda aynı şeyi görüp görmemeleri, yalnızca bakılan nesneye o an hangi ses öbeğini uygun bulduklarıyla ilişkiliydi. Ter içinde kalmıştım. Koşmaya başladığımda pazarcı arkamdan kahkahalarla gülüyordu.

2

Saatime baktım. Ataçyılan zor durumda olmalıydı. Apartman merdivenlerini alelacele çıkıp eve girdim. Kimseyle karşılaşmak istemiyordum. Çevremi saran onlarca, yüzlerce ve hatta binlerce insanın yalnızca beni yapmam gerekenlerden alıkoymaya çabaladıklarını hissediyordum; oysa yapmam gerekenler yahut benden beklenenler hakkında en ufak bir fikrim yoktu. Sahi, neydi benden beklenenler? En azından şu an için ataçyılanın bana ihtiyacı olduğunu biliyordum. Kararlı adımlarla mutfak bankosuna yöneldim. Ağırlık yapsın diye bankoya yerleştirdiğim su dolu sürahiyi yana çekerken bir yandan da yere düşmemesi için dikkatli bir şekilde ataçyılanı tutuyordum. İki elimle baş ve kuyruk kısımlarını kavradığım ataçyılanı yavaşça salon penceresinin denizliğine yerleştirdim. Dışarı bakmak onun da hakkıydı. Pencerenin önündeki sandalyemi çekip oturdum. Bugün nedense canım hiç dışarıya bakmak istemiyordu. Gözlerimi kapadım. Bu huzursuzluk, bu tekerlemeden farksız bir şekilde yinelenen duygular hep sebze pazarında yaşadığım aydınlanmanın sonuçları olmalıydı. Kimin gerçekliğinin benimkine benzer olduğunu kestirebilmemim imkânı yoktu, üstelik bu düşünce daha doğarken temelde iki farklı olasılıkla birlikte birçok çelişki ve soru barındırıyordu. Şöyle ki[13]:

1. Aynı nesneyi benimle aynı ses öbeğini kullanarak ifade eden ötekiler[14] için bu nesnenin fiziksel görünümü benim gördüğümden farklı.

    1.1. Fiziksel görünümleri farklı olan nesneleri aynı biçimde algılayıp kullanabilmemize olanak sağlayan nedir?

    1.2. Fiziksel görünümleri farklı olan nesneler için aynı ses öbeği kullanılması kendi içinde bir çelişki değil mi?

        1.2.1. Fiziksel görünümleri farklı olan nesneleri yalnızca algısal bir güçle ortak bir işlev için kullanmak mümkün mü?

2. Aynı nesneyi benimle farklı bir ses öbeği kullanarak ifade eden ötekiler için bu nesnenin fiziksel görünümü benim gördüğümle aynı.

    2.1. Fiziksel görünümü aynı olan bir nesne için farklı ses öbekleri kullanmamıza olanak sağlayan nedir?

    2.2. Fiziksel görünümleri aynı olan nesneler için farklı ses öbeklerinin kullanılması kişisel deneyimlerin de devreye girmesiyle algıda farklılaşma yaratabilir mi?

2.2.1. Aynı fiziksel görünüme sahip olan nesneler için farklı ses öbekleri kullanılması bu nesneleri birbirinden farklı kılar mı?

Bu çapraşık düşünce ağına bir de çevremdeki insanların –en azından kişisel algımda– günbegün değişen görünümlerini de eklediğinizde içinde bulunduğum durumun güçlüğünü biraz olsun kavrayabilirsiniz. Böyle bir durumda her gün yaptığım gibi pencereden dışarı bakmak zaten yorgun olan zihnime gereksiz/anlamsız/kof imge öbekleri ekleyip çetrefilleşmiş algısal yetimi iyiden iyiye anlaşılmaz kılabilirdi. Ne de olsa insan gözlerini açıp bir yere baktığında yalnızca o yere bakmakla kalmıyor aynı zamanda hayata ortak oluyordu. Bense böyle bir ortaklık düşüncesinden gitgide uzaklaşıyordum. Tüm bu başı sonu belli olmayan düşüncelerin arasında hayata karışıp deneyim kazanıp/gözlem-inceleme yapmak, zihnim tarafından yaratılan batakta ruhumun daha derine saplanması anlamına geliyordu. Erişmek istediğim fiziksel ve ruhsal durum tam anlamıyla bir hiçlikten ibaretti. Bedensel değil ama varoluşsal bir hiçlikti aradığım. Bir her-şeyin-ortasında-olup-hiçbir-şeye-ortak-olmama hali. Köpürüp kabaran azgın bir çavlanın en ucunda duran fakat ağırlığı nedeniyle o uçsuz bucaksız boşluğa düşmezken fiziksel biçimsizliği yüzünden de neredeyse hiç ıslanmayan dev bir kayaydı kendim için düşündüğüm. Kapının çalmasıyla birlikte tüm bu düşüncelerin arasından irkilerek sıyrıldım. Hava kararmaya başlamıştı. Oturma odasının tozlu ışıksızlığında gözlerim önce ataçyılanı aradı. Pencere denizliğinin üzerinde, bıraktığım yerde duruyordu. Derin bir nefes alıp güçbela ayağa kalktım. Bu saatte kapımı kimin çalabileceği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Gözetleme deliğinden bakınca karşımda sarı bıyıklı, ince uzun postacımızı gördüm. Kapıyı açtım. Selamlaştık. Neden bilmem yüzünü göremiyordum. Omuzlarının üzerinde yalnızca sarı bıyıkları vardı. Anlamsız birkaç cümle döküldü dudaklarımdan. O da bir şeyler geveleyip elime telgraf olduğunu söylediği bir kâğıt tutuşturdu. Epeydir telgraf almamıştım. Ufak, sarı zarfa tuhaf tuhaf bakarken kapıyı kapatıp pencerenin yanındaki koltuğuma geri döndüm. Ataçyılanın hali içler acısıydı. Yarı aralık kalmış pencereden sızan rüzgâr onu tersyüz edip parkenin üzerine düşürmüştü. O upuzun gövdesi büklüm büklüm kendi üzerine katlanıp şekilsiz bir hal almıştı. Fakat şu anda daha önemli bir işim vardı. Elimde tuttuğum telgrafta neler yazdığını bir an önce öğrenmeliydim. Daha fazla vakit kaybetmeden koltuğa oturup zarfı yırtarcasına açıp içindeki kâğıdı çekip çıkardım. Üzerinde şunlar yazılıydı:

FESLEĞEN ... STOP ... ANAHTAR ... STOP ...

Bu da ne demek oluyordu? Yere attığım zarfı alıp bu saçma sapan telgrafı gönderenin kimliğiyle ilgili aklımda oluşan giz perdesini aralamama yardımcı olabilecek bir ipucu bulma umuduyla evirip çevirmeye başladım. Hiçbir şey. Zarfın üzerinde de içinde de ne bir adres, ne de telgrafta yazılı olan mesajdan başka bir not vardı. Aklım iyice karışmıştı. Alelacele ataçyılanı yerden alıp bu kez salondaki üç kişilik divana yerleştirdikten sonra yeniden dışarı çıktım. Postaneden bu telgrafı kimin göndermiş olabileceğiyle ilgili bilgi edinebileceğimi düşünüyordum. Hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığı bu can sıkıcı günün sonunda böyle tatsız bir şakayla karşılaşmak doğrusu hiç hoşuma gitmemişti. Hızlı adımlarla daha birkaç saat öncesinde yürüdüğüm aynı yolu kat edip postaneye vardım. Mesai bitimi yaklaştığından içerisi artık pek kalabalık değildi. Üstüme başıma çekidüzen verip devekuşunun başını gömdüğü evrak yığınına doğru yanaştım. Devreye giren makara sisteminin takırtılarının sonlanmasını bekledikten sonra cebimden çıkardığım telgrafı uzatarak, Bu saçma sapan şeyi bana kimin gönderdiği hakkında bilgi edinmek istiyorum, dedim. Devekuşu, kanatlarının arasına aldığı kâğıdı evirip çevirdikten sonra şüpheli tavırlarla önce bana sonra çevresine baktı ve Dalga mı geçiyorsunuz? diye soruverdi. Evet, hiç beklenmedik bir şekilde dalgacılıkla suçlanan ben olmuştum. Dalga geçer gibi bir halim mi var! diyerek kaşlarımı olabildiğince çattım. Devekuşundan tuhaf, homurtuya benzer bir ses çıktı. Makara sistemi yeniden çalıştı ve boşta olan kanadını hemen arkasındaki mektup yığınına uzatıp en üstteki üç mektubu çekip alarak bana uzattı. Önce şunlara bir bakın isterseniz, dedi ben mektupları alırken. Zarfları evirip çevirirken kendi el yazımdan bunların birkaç saat önce postalanması için getirdiğim mektuplar olduğunu anladım. Bu da ne demek oluyor? diye çıkışacaktım ki devekuşu kanatlarını kaldırıp tıslamaya başladı. Makara sistemi son hız çalışıyor, dişliler iplerin, ipler cıvataların içinden geçerek devekuşunu tuhaf bir kuklaya çeviriyordu. Elbette ki siz! diye bağırıyordu bir yandan. Bu saçma sapan işi yapan sizden başkası değil! diyip duruyordu. Zarfların üzerindeki adreslere baktım. Hem gönderici hem alıcı adresleri olarak ev adresim yazılıydı. Demek yazdığım tüm bu mektupları kendi kendime postalıyordum. İlginç, diye düşündüm ses çıkarmadan. Unutmuşum, dedim sonra, İnsanlık hali, diye de ekledim belli belirsiz. Bu kaçıncı? dedi devekuşu gözlerimin içine bakarak. Gözbebeklerinin büyüdüğünü görebiliyordum. İnsanlık hali, diye yineledim. İnsana özgü,

insana dair bir hal, diye düşündüm sonra. Sözgelimi sizin gibi bir devekuşu için bu durum son derece utanç verici olabilecekken benim için sıradan bir insanlık hali, diye düşünmeye devam ettim. Zarfları usulca bankonun üzerine geri koydum. Devekuşu başını sertçe önündeki evrak yığınının üzerine bırakıverdi. Alelacele postaneden dışarı çıktım.

Çirkin ile Teknikolor Anı

[Asansörde tek başına bir adam.

Sırtı kapıya, yüzü asansörün aynasına dönük.]

ve dedim ki gün gitmek ister günden öteye bu yüzden gece olur ve baksana sen dedi tenin ısırgan otu gibi ve gözlerinin altı mos ve mor dedim sana ne sonra durdu durdu içimde Almanca konuşan bir kedi var dedi ve anlamıyorum ben onu ve nereye gitsem peşimi bırakmıyor dedi ondan sonra da öylece uzaklara baktı daldın dedim evet dedi dal gibi adamdım ve dedim anlaşamıyoruz ve baktı baktı Achtung dedi ve sonra konuşan içimdeki kedi dedi ve dedim ortaokuldan beri böyle bir şey duymadım bakma bana dedi sonra bakma diye de ekledi çünkü çirkinsin üstelik baktıkça ben bakıyorum ve ben baktıkça sen daha bir tuhaf bakıyorsun ve birlikte yani karşılıklı yani işteşçe ve yani ortaklaşa bir şekilde bakışıp duruyoruz yapma bunu yapma ve sonra aniden dışarı çıksana dedi dedim çıkamam açık alanlara bende agorafobi var ve dedi burada kal o halde dedim olmaz bende klostrofobi de var öyle yaşanır mı dedi dedim yaşanıyor işte ama saksı gibiyim nereye koyarsan orada kalırım dedim güldü ne gülüyorsun dedim komik mi yani ve sonra dedim içeri girsem bir dert dışarı çıksam ayrı dert gözlerini kapa o zaman dedi dedim karanlıktan da korkarım ben dedi oha çüş

[Asansör kapısı açılır. Takım elbiseli iki adam asansöre biner.

Asansöre önce binen adamın elinde siyah bir evrak çantası vardır.

Asansöre sonra binen adam üzerinde sekiz yazan düğmeye basar.

Asansör kapısı kapanır.]

günaydın dedim kimseden yanıt gelmedi ve baktım bond çantaya dedi neler neler taşınır bu çantada ve dedim bana ne ve sonra asansör şaha kalktı ve dedi unuttum diyeceğimi dedim ki ilkokulda kafamı betona betona vurmuştum da ilkokul öğretmenim takma dişleriyle simit çiğneyip kafama kafama yapıştırmıştı ve dedi niye vurdun kafanı betona betona ben de dedim çünkü beton oradaydı ve sonra dedim orada yastık olsa vururdum kafamı yastığa yastığa ve dedi sen çok acayipmişsin ve dedim sensin o sonra itiştik biraz dedim itip kakma beni ben dayak yemekten de korkarım dedi sen neden korkmazsın dedim güneşten ve rüzgârdan ve denizden ve fillerden ve fiillerden ve daha çok şey var aslında diyecektim ama el kol edip beni susturdu ve baktım sekizinci katın ışığı yandı ve kapı açıldı

[Asansör kapısı açılır. Birinci Adam İkinci Adam'ı dirseğiyle

dürter. İkinci Adam asansörden iner. Birinci Adam üzerinde on iki

yazan düğmeye basarken İkinci Adam yavaş yavaş kapanmakta olan

asansöre yüzünü döner.]

Birinci Adam: Eski ma Eski mu Eski la Eski lu Eski da Eski du
İkinci Adam: Badi Bedi Budu Büdü Bidi Bedi Bodö Budö

[Birinci Adam güler. Asansör kapısı kapanır.]

dedim anlamıyorum ben artık pek bir şey ve dedim nasıl olacak böyle dedi boş ver hem anlayacak da pek bir şey yok zaten dedi ve dedim nasıl yani dedi ki gülerken mesela nefes almaz insan saçma değil mi dedim evet ve dedi güneş açar her gün saçma değil mi dedim evet ve zaman mesela dedi neden yapılır zaman hiç düşündün mü hayır dedim dedi düşün öyleyse ve işte düşündüm nedir zaman diye ve aklıma nedense ağzını açıp açıp kapayan japon balıkları geldi ve bana deli der diye ağzımı açmadım her şey işte böyle bir şey aslında dedi ve aslında her şey işte böyle bir şey diye de ekledi ve herhangi bir şey olmak da saçma dedi ve biraz duraksadıktan sonra saçma değil mi dedi ben de başımı kaldırıp yukarı baktım 7 kişilik 560 kg evet dedim ve evet dedim bir daha herhangi bir şey olmak da saçma mesela sen çirkinsin dedi ve çirkin olmak saçma sonra saymaya başladı mesela asansör çok saçma dedi ve masa ve portakal ve kolonya ve mürdüm eriği ve yıldızlar ve bulutlar ve gökkuşağı ve uçurtmalar ve ipler ve anılar dedi mesela herkesin en az bir anısı var ve mesela herkes en az bir anının parçası dedi ben de doğru dedim ve sonra mesela dedim ben çiğnenmiş bir simitle aynı anıdayım ve takma dişli ilkokul öğretmenim de aynı anıda dedim ve işte saçma dedi hem de çok saçma ve tüm bu saçmalıklar yerine dedi herkesin tek bir mutlu anısı olsa ve herkes bu anıyı dedi hayatlarının üzerine yayıverse ve aynadan bana baktı ve bir şey dememi bekledi ve ben sustum sonra biraz daha sustum ve sustukça daha bir suspus oldum ve kafamda kocaman çiğnenmiş bir simit belirdi

[Asansör yavaşlayıp durur. Kapı açılır. Birinci Adam gülerek

asansörden indikten sonra mırıldanarak uzaklaşır. Kapı kapanır]

sonrası

sessizlik

Değişen Bir Şeyler

“Kelimeleri unutuyorum,” demişti.

Sanırım sıcak bir yaz günüydü. Üst katımdaki daireye yeni taşındığını söyledikten sonra adımı sormuş ve hemen ardından eklemişti:

“Şimdi adını öğrendim ama her an unutabilirim!”

Yanıt vermemi beklemeden arkasını dönüp merdivenlerden çıkmaya başladığında neden bahsettiğini anlamamış, hatta zırdeli ve takıntılı komşu kervanına bir kişinin daha eklendiğini düşünerek hayıflanmıştım. Ertesi akşam yine kapımı çalmış, bir kez daha adımı sorduktan sonra dilersem kahve içmek üzere kendi dairesine gelebileceğimi söylemişti.

“Eğer sıkılmazsan ben sözlük okurken sen de kahve içebilirsin.”

Aynen böyle demişti. Sırf merakıma yenik düştüğüm için teklifini kabul etmiş, halısız salonunun bir köşesine özensizce atılmış kocaman yastıkların üzerine bağdaş kurup oturduktan sonra sütlü kahvemi yudumlarken bir yandan da kucağına yerleştirdiği sözlükten okuduğu kelimelerin anlamlarını dinlemiştim.

Pilot:

1. Bir hava taşıtını kullanmak ve yönetmekle görevli kimse.

2. Deneme niteliğinde olan: Yüz milyon lira sermayeli bir pilot şirket kuruldu.

Füze:

1. Bir yanıcı ve bir yakıcı maddenin sürekli olarak yanmasından doğan itiş gücü ile hareket eden düzenek.

Bu şekilde rastgele açtığı sözlük sayfalarındaki kelimelerden birkaçını seçip önce yüksek sesle birkaç kez tekrar ediyor, ardından anlamını okuyup varsa örnek cümlelerle devam ediyordu. İnsanlara sorular sormamı gerektiren avukatlık gibi bir mesleğim olmasına rağmen Güler’i neredeyse her gün gördüğüm altı ay boyunca ona adından başka çok az şey sordum. Vakti geldiğinde o her şeyi anlatıyordu.

“Bir gün uyandım ve pencereye bakarken ona aslında pencere dendiğini anımsayamadığımı fark ettim. Bu durumu önce uyku sersemliğine verdim ama mutfağa geçip de kahvaltı etmek istediğim halde kahvaltı kelimesini de hatırlayamadığımı fark edince bir sözlük alıp okumaya başladım. Unutmak istemiyorum. Hiçbir şeyi unutmak istemiyorum.”

İlginç bir kadındı Güler. Üstelik çok da zekiydi. Kelimeleri aslında unutmadığını, bunun kendi kendine uydurduğu bir tür oyun olduğunu düşünüyordum. Bir keresinde bu düşüncemi ona söylemiştim. Hiç kızmamıştı. Söylediklerimi duymamış gibi davranıp elindeki sözlüğü okumaya devam ederken ince dudaklarına yayılan belli belirsiz gülümsemeyi fark edip daha fazla üstelememiştim.

Dedim ya, ilginç bir kadındı. Ne zaman ne yapacağı hiç belli olmazdı. Onun yanındayken kendimi bambaşka biri gibi hissediyor, tuhaf bir rahatlama duygusuna kapılarak gün boyu sürdürdüğüm yaşamdan sıyrılıveriyordum. Oysa hiç konuşmadığı, hatta başını kaldırıp yüzüme dahi bakmadığı akşamlar olurdu. Böyle akşamlarda kahvemi içtikten sonra usulca kapıyı çeker çıkardım. Kimi zamansa çok neşeli olurdu. Bugün hiçbir şey unutmadım, derdi. Yüzüme bakıp gülümserdi. Hiçbir şey. Hatta bazen öyle keyiflenirdi ki bana kendinden, yaşadıklarından, geçmişinden, ara sıra hissettiği tuhaf şeylerden bahsederdi. Mesela dilerse merkezinde kendisinin bulunduğu, iki kilometre çapında hayali bir daire içindeki en yoğun duyguyu hissedebildiğini söylemişti. Durup dururken başını sözlükten kaldırır, aç kurtlar gibi havayı kokladıktan sonra, “Yakında bir yerde bir kadın bir adama âşık oldu,” ya da, “Sanırım karşı apartmanda bir kavga çıktı,” gibi şeyler geveledikten sonra hiçbir şey olmamış gibi sözlüğünü okumaya devam ederdi. Bu yeteneğini etrafındaki insanların hislerini tek bir sözle değiştirebilen annesinden aldığını düşünüyordu. “Mutlu olun dediğinde mutlu olurduk,” demişti annesinden bahsederken, “Ne kadar üzücü dediğindeyse hepimiz oturur ağlardık.”

Bana hakkında kimsenin bilmediği şeyler de anlatırdı. Mesela yirmi yaşından bu yana –düzenli olarak– on beş yaşında olduğunu düşünmekten keyif aldığını söylemişti. Neden, diye sorunca on beş yaşındayken oturduğumuz mahallenin girişindeki yorgancı yüzünden demişti. İlkgençliği boyunca yorgancı olmak, yükseltilmiş ahşap zemine bağdaş kurup yaz kış rengârenk yorganlar dikmek istemiş.

“Yaşadığım her şeyi bir yorgana işleyip sonra onu üstüme örtmek isterdim.”

Vaktimi neden orada, kız kardeşi dışında kimsenin yıllardır uğramadığı apartman dairesinde harcadığımı sorardı. “Başka arkadaşlar da edinmelisin,” dedi bir keresinde. “Başka insanların neler unuttuğunu öğrenmeli ya da ne bileyim kahveni onlarla birlikte içmelisin.”

“Benden kurtulmak mı istiyorsun?” dedim.

Gülümsedi. Hiçbir şey söylemeden başını öne eğip kucağındaki sözlüğün sayfalarını çevirdikten sonra işaretparmağını sayfanın üzerinde gezdirdi.

“Şakacı,” dedi bana bakarak. “Sıfat. Şaka yapmasını seven, şakalaşmadan hoşlanan, latifeci.”

Birlikte güldük. Birlikte gülmek güzeldi.

Bir akşam kucağındaki sözlüğü kapattıktan sonra yüzüme bakıp başını dizlerime yaslamamda sakınca olup olmadığını sormuştu. Sonra yanıt vermemi beklemeden sözlüğü yere attığı gibi gelip başını dizlerimin üzerine bırakıvermişti.

“Dudaklara tersten bakıldığında henüz isimlendirilmemiş tuhaf yaratıklara benzeyebilecekleri hiç aklına gelmiş miydi?” Bir süre sessizce yüzümü inceledikten sonra şöyle demişti, “Biliyor musun kendimi başkalarının görebildiği gibi görmeyi çok isterdim. Ne bileyim mesela küçük bir çocuğun gördüğü Güler senin tanıdığın Güler’den farklı olabilir, değil mi ya?”

Tanıştığımız günden altı ay sonra Güler gitti. Alıştığım üzere akşam yemeğimi yedikten sonra kahve içmeye dairesine çıkıp kapıyı çaldığımda açan olmadı. Önce başına bir şey geldi sandım. Mobilyasız ve halısız salonunda sözlük okurken kalp krizi geçirmiş olabileceğini düşünerek paniğe kapıldım. Merdivenleri üçer beşer inerken karşılaştığım kapıcımız Güler’in taşındığını söyledi. Nereye, nasıl, neden gibi sorular sorduğumdaysa yüzüme bakıp Bilmiyorum, demekle yetindi. Bilmiyordu. Nereden bilebilirdi ki? Güler kimseye –hatta bana bile– tek kelime etmeden çekip gitmişti işte. Söylenecek başka söz yoktu.

Bu duruma alışmam epey zor oldu. Bir süre boyunca ne zaman dışarı çıksam her an Güler’le karşılaşabileceğimizi düşünerek sağa sola bakıp durdum. Sonra böyle bir umudum da kalmadı. Güler gitti, evet, ama zaman öyle ya da böyle akmaya devam ediyor. Değişen bir şeyler var elbette. Artık ben de kendimi başkalarının gördüğü gibi görebilmek istiyorum zaman zaman. Annemin gördüğü gibi sözgelimi, ya da bahçemizdeki kedilerin. Kalın mı kalın bir sözlük aldım eve. Başucumda duruyor. Yatmadan önce açıp sayfalarını karıştırıyorum. Artık eskisi kadar çok konuşmuyorum. Öylece dudaklarımı aralıyorum geçen zamana. Evet. Değişen bir şeyler var elbette.

Her zaman olduğu gibi.

Toplum Böceği

içimde güzelhayvan sesleri

Süha Tuğtepe

Ahlaki olsun olmasın, var olan tüm değer yargılarını alt üst etme çabalarıma şaşmamalı. Kişilerin varoluşsal her çarpıklığı gibi, bu durum da yetiştirilmemle ilgili olsa gerek. Beni ben yapan özellikler için yalnızca ailemi suçlamanın haksızlık olduğunun farkındayım. Ne de olsa çocukluğumdan başlayarak, diğer herkesin –o günlerde henüz öteki kavramının bilincinde değildim– garipseyebileceği şeylere ilgi duyup mantıkdışı olarak nitelendirebilecekleri şeyler yaptım. Kaygısız, ağırbaşlı, sapkın mizacım ve tüm kötülüklerden uzak durduğunu düşündüğü halde, uzak durduğu tüm bu kötülükleri düşünmeden edemeyen inatçı ruhum nedeniyle kendimi başı sonu belli olmayan bir yolun ortasında buldum. Adım attığım bu yol boyunca, çevremdeki herkesin yüce değerler, erişilmesi güç utkular yahut soylu kararlar olarak nitelendirdiği pek çok şeyden vazgeçeceğimi, tüm bunlardan vazgeçtiğim yetmezmiş gibi çevremdeki herkesi de bunlardan vazgeçirmek için uğraş vereceğimi henüz bilmiyordum. Sözgelimi, kişilere değer biçmenin onlara karşı işlenebilecek en büyük suç olduğuna henüz dokuz yaşımdayken karar verdiğimden olsa gerek, yalnızca sevdiklerime değil, hiç hoşlanmadığım insanlara karşı da kayıtsız kalmaya çabaladım. Ailemi şimdilik bu tür örneklerin dışında tutacak olursak, size karşı komşumuz Veli Bey ve aile dostumuz Sırma Hanım'dan bahsedebilirim. Kendi halinde bir memur emeklisi olan Veli Bey, gün boyu sıkıntıdan ne yapacağını her şaşırdığında kapımızı çalardı. Kapı eşiğinde fısıldayarak konu komşuyu çekiştirirken şekilden şekle giren kemikli yüzüne bakar, dünyada annemle dedikodu yapıp ona laf yetiştirmekten başka bir zevki kalmadığını düşünürdüm. Sigara içmekten sararmış, dudakları arasında evirip çevirmekten ıslanan bıyıklarını yanaklarıma sürte sürte beni öpmesinden, upuzun parmaklarıyla mengene gibi kıstırdığı ensemi çekiştirip durmasından, annemin yaptığı anlamsız esprilere başını geriye atarak yılışık yılışık gülmesinden nefret ederdim etmesine ama bunu ne ona ne de başkasına belli etmemek için elimden gelen her türlü çabayı sarf ederdim. Komşularımızı, aile dostlarımızı,

akrabalarımızla yakın arkadaşlarımı hep bu bakış açısıyla değerlendirmeye çalışmamın nedeni, dış dünyayı algılayıp ona göre tepkiler geliştirebilecek bir düzeye eriştiğim andan itibaren, içim(iz)deki vahşi hayvanı –ona bir isim bile bulmuştum: boyundankafalıomuzdankollu– dizginlemenin ne denli güç bir uğraş olduğunu kavramış olmamdı. Bu vahşi hayvanlar, doğuştan donandıkları silahlar olan iki kol, iki bacak, on el ve on ayak parmağı, bir baş ve iki gözle birbirlerinin yaşam alanından olabildiğince büyük parçalar koparıp almaya çalışıyor, bunu da öyle büyük bir ustalıkla yapıyorlardı ki, çoğu zaman kendileri bile farkına varmıyordu. Otomatik bir tepkiydi verdikleri. Toplum içine karışan insanların gülümsemeleriyle, bir başkasının elini sıkarken vaktinden önce gevşeyen parmaklarıyla, usulca kalkan kaşları yahut Veli Bey gibi gülerken geriye atılan başlarıyla sadece bu dünyadan gelip geçmeye yazgılı ruhlarını taşımakla yükümlü bedenler olmadıklarını birbirlerine ispat etmeye çalıştıklarını düşünüyordum. Ondan nefret ettiğimi anlaması ona –iyi ya da kötü– bir değer biçtiğimin, var olma çabalarını onaylamakla kalmayıp tüm bunların parçası olmaya razı geldiğimin ifadesi olacağından, Veli Bey’in gereksiz sevgi gösterileri süresince badanası yeni yapılmış duvarları andıran bir yüz ifadesiyle öylece boşluğa bakardım. Hayranı olduğum Sırma Hanım’ın ev ziyaretlerinde de durum değişmezdi. Bana sarılıp öptüğünde, parfümünün aklımı başımdan alan baharatlı kokusuna, neden hoşlandığımı bir türlü anlayamadığım kabarık saçlarına, her gelişinde mutlaka tabağa özenle yerleştirip üzerini bembeyaz bir peçeteyle örttüğü ıspanaklı böreklerine rağmen dudaklarımda en ufak bir tebessüm dahi belirmezdi. Kollarımı iki yanımdan kütük gibi sarkıtır, hiç ses çıkarmazdım. Birçok kez annemle Sırma Hanım’ın konuşmalarına kulak misafiri olmuş, ne tür bir sorunum olduğu hakkında yaptıkları farklı yorumları içimde kabaran derin bir tiksinti duygusuyla dinlemiştim. Misafirler önünde sonunda mutlaka giderlerdi. Sonrasındaysa annem bir hışım odama dalar, Körolmayasıca! Gene beni rezil ettin konu komşuya! diye bağırıp çağırırdı. Annemin bana bağırırken yüzünün aldığı şekli en az birkaç gün gözümün önünden silip atamaz, bağırdıkça bana olan sevgisinin azalacağını, yok olup gideceğini düşünür, korkardım. Yaşamaktan kesinlikle keyif almadığım bu gibi anlar da gelip geçerdi. Geçerdi geçmesine ama bunların her biri ardında, yıllarca sırtımda taşımak zorunda kaldığım yükler bırakırdı. Örneğin annemin bana olan sevgisi azalmasın diye, nefret etmeme rağmen pişirdiği kıymalı karnabahar yemeğini büyük bir iştahla yerdim. Ya da mutlu olacağını, mutlu olursa da

bana karşı duyduğu sevginin artacağını düşündüğümden odamı toplardım. Evet, işte böyle gelip geçerdi zaman. O yıllarda –ve hâlâ– pek fazla arkadaşım olmadığından, yaz tatilleri boyunca sabah uyanır uyanmaz, koca kafamı dengeli bir şekilde taşımakta güçlük çeken çırpı bacaklı gövdemi küçük çaplı bir saunaya dönen evimizden güçbela dışarı atardım. Dışarı derken sokağa çıktığımı düşünmeyin sakın. Hayır! Asla! Ne de olsa az önce belirttiğim gibi, birlikte aylak aylak top peşinde koşturabileceğim arkadaşlarım yoktu. Apartman boşluğunda bir aşağı bir yukarı inerek vakit geçirir, otomat düğmelerinin fosforlu ışıklarıyla merdiven basamaklarında cirit atan kalorifer böceklerine uzun uzun bakardım. Kendime hedefler koyar, bunlara ulaşmaya çalışırdım. Apartman boşluğuna çıkmadan önce belirlediğim bir dairede gün boyu olan bitenin ayrıntılı bir listesini tutmak gibi basit hedeflerdi bunlar. Yanımda küçük bir not defteri taşır, karanlıkta ne zaman ne olup bittiğini yazardım. Kargacık burgacık el yazımla tuttuğum notlar aşağı yukarı buna benzerdi:

> *23 Ocak 1985 Daire 5 Takip Belgesi*
>
> *08:15 Evin ortanca oğlu Edip pijamalarıyla ekmek almaya çıktı. Asansörü kullanmadı, merdivenlerden indi.*
>
> *08:20 Evin ortanca oğlu Edip ekmek alıp döndü. Bu kez asansörle. Onu asansörden beklemediğim için beni gördü. Anlayamadığım bazı küfürler edip beni kovaladı. Çok utandım. Daha dikkatli olmalıyım.*
>
> *09:28 İçeriden tartışma sesleri geldi. Yakalanacağım diye korkup kapıya fazla yanaşamadığımdan neler olup bittiğini duyamadım.*
>
> *12:15 İki saattir ses seda yok. Acıktım!*

Aklıma gelen olur olmaz her şeyi kâğıda dökme alışkanlığımı da işte o yaşlarda edindim. Yaşamımın tekdüzeliğine karşı savaşabilecek gücü kendimde bulabilmek adına bir iç düşmana gereksinimim vardı. Aradığım bu iç düşmanı, zehir zemberek varlığını yalnızca yazıya dökerek aktarabildiğine inandığım, içimdeki vahşi mi vahşi hayvanda bulmuştum. Zihnimde kimi zaman bir yaban ördeği, kimi zamansa yırtıcı bir akbaba olarak kurduğum bu vahşi hayvan her düşüncemi örseliyor, yerlerde süründürerek üzerinde bir güzel tepinip onları, kime ya da neye ait olduğunu kestiremediğim bir garip bulamaca çeviriyordu. İşin kötüsü, apartman boşluğunda düşünecek çok fazla vaktim oluyordu. Yıl içinde öğretmenlerimden ve okuduğum kitaplardan, geçmek bilmeyen kış gecelerindeyse annem, babam ve ablamı dinleyerek edindiğim bilgileri bana

öğretildiği halleriyle kabullenmenin hayata karşı yapılmış bir haksızlık olduğunu düşündüğümden, apartman boşluğunun rutubetli karanlığında geçirdiğim yaz tatilleri süresince annemin bana olan sevgisinin azalıp önünde sonunda tükenmesinin mümkün olup olmadığından tutun da, Tanrının kendi kendime yaptığım esprilere ve ara sıra istemsiz bir şekilde gaz çıkarmama sinirlenip sinirlenmediğine varıncaya dek aklıma takılan her tür soruyla ilgili fikir yürütüyor, bunları defterime not ediyordum. Tanrı demişken; kurmaya çalıştığım gerçeklikte, Antik Yunan'da olduğu gibi her amaca hizmet eden başka başka tanrılar vardı. Bu tanrıların birçoğunun varlığının dahi farkına varmadan bir ömür geçirmek mümkündü. Bununla ilgili olarak size hemen somut bir örnek verebilirim. Bir gece annem köfte yapmak için mutfakta kollarını sıvarken aklıma, eğer bayat ekmek bulamazsa beni Sırma Hanım'a gönderebileceği gelmişti. Çok geçmeden, neye benzediğini bir türlü kestiremediğim fakat sesinden oldukça yaşlı, kara kuru bir dede olduğunu düşündüğüm bayatekmektanrısı ile aramızda şuna benzer bir konuşma geçti:

> BAYATEKMEKTANRISI, ciddi bir ses tonuyla: Kurumuş kabuklar aşkına! Beni ne diye rahatsız ediyorsun gecenin bu saatinde?
>
> BEN, şaşırarak: Kusura bakmayın haşmetmeab. Fakat sizden bir ricam olacak.
>
> BAYATEKMEKTANRISI, homurdanarak: Söyle o halde pis ölümlü!
>
> BEN: Annem şu anda mutfakta köfte yapmak üzere bayat ekmek arıyor. Eğer bulamazsa beni çok sevdiğim komşumuz Sırma Hanım'a yollayacak. Lütfen ama lütfen bayat ekmek ordunuzu ekmekliğimizden bu geceliğine uzaklaştırır mısınız?
>
> BAYATEKMEKTANRISI: Oldu bil. Tabii üç gün taze ekmek yememen koşuluyla!

Sonrasında annemin bayat ekmek bulamayışını, ağzım kulaklarıma vararak Sırma Hanım'ın dairesine gidip Sırma Hanım bayat ekmekleri poşetlerken derin derin soluk alıp vererek aklımdan bir türlü çıkaramadığım kokusunu içime çektiğimi söylememe gerek yoktur herhalde. Daha neler neler! Her ne kadar acı verse de, bu yeni gerçekliğin zaman zaman hoşuma gittiği de oluyordu. Bu çarpıtılmış gerçekliğin içinde her şey başı sonu belirsiz bir taarruza açıktı. Sözgelimi utanç. O yıllarda neden utanıldığını,

utanmanın da kötü bir alışkanlık olup olmadığını düşünürdüm hep. Beni en çok, yüzümü kızartan bu lanet duygu uğraştırdı. Hiç kolay olmadı onu söküp atabilmem. Hâlâ da tam olarak başarmış olduğumu sanmıyorum. Oysa bu yapışkan, illet duygu için çarpıcı, bir o kadar da acı verici bir son hazırlamıştım. Ne de olsa bana çok çektirmişti. Nasıl bir son mu? Doğrusu çok meraklısınız sevgili okur, ama sizi kırmayıp anlatacağım. Utanç, henüz hâlâ hoşlanma yahut âşık olma gibi duyguların esiri olduğum zamanlarda, sınıfın en popüler kızlarından –ve kaderin tuhaf bir cilvesi sonucu Sırma Hanım'ın yeğeni olan– milli yüzücü Merve'den bakışlarımı ayıramazken yüzümü kızartmış, ne zaman onunla konuşmaya çabalasam kekelememe neden olarak bana anlamsız sözler sarf ettirmişti. Artık tüm bunlara bir son vermeliydim. Haftalarca üzerinde düşündüğüm plana göre tek yapmam gereken Merve'nin yanına gidip gömleğimi yırtarak kuduz köpekler gibi ulumaktı. Normal koşullar altında utançtan yerin dibine girmeme neden olacak bu davranış, özene bezene yarattığım utanmazarlanmazlartanrısı sayesinde bana vız gelecek, böylelikle utanç denen illeti de beynimden söküp atmış olacaktım. Oysa ben bağırıp çağırarak gömleğimi parçalamaya çabalarken, sınıf arkadaşlarım şekilsiz parmaklarıyla beni gösterip kahkahalar atınca utancın nasıl dişli bir rakip olduğunu anlamış, durumu kurtarmak adına başarısızlığım için suçladığım utanmazarlanmazlartanrısı ile hesaplaşmaya yemin etmiştim. Gündelik hayatı yerle bir etmek adına sürdürdüğüm bu canhıraş çabalarım esnasında elimden hiçbir şey kurtulamıyordu. Dostluk deseniz, öğretilenleri yazmamaları için sıra arkadaşlarımın kalemlerini kırıp durduğumdan artık sınıfta tek başıma oturtuluyordum; saygı deseniz, kırk yıllık Emin öğretmenin karşısında şişirip şişirip patlattığım sakızlar için yediğim dayağın haddi hesabı kalmamıştı; sevgi ve aşk ise bana çok uzaktı. Varla yok arası bir yerdeydim. Olduğum yerde debelendikçe, bakışların çekildiği, insani dürtü namına hiçbir şeyin kalmadığı bu ara bölgede daha da derine saplanıyordum. Zavallı annemle babam benimle defalarca konuşmaya çalışmış, psikolojik destek almam konusunda beni ikna etmeyi denemişlerdi. Gelgelelim kurmakta olduğum gerçeklik birkaç psikiyatr seansı ve adlarını telaffuz edemediğim ilaçlar karşısında pes edecek türden değildi. Yarattığım tanrılar her yerdeydi. Psikiyatrın omuzlarının üzerinde, annemin yaptığı kıymalı karnabahar yemeğinde, babamın terliklerinde... Alaşağı ettiğim içgüdüler, duygular ve düşüncelerin yanı sıra, adını sanını yahut hangi amaca hizmet etmek için başvurduğumu dahi unuttuğum onlarca tanrının arasında

kayboluyor, gün geçtikçe daha sıkı bir şekilde not defterime bağımlı oluyordum. Beynim, içinde hiçbir şey barındıramayan delik deşik bir naylon poşete dönmüştü. Yarattığım tanrılar birbirleriyle çatıştıkça ortaya çıkan sevimsiz durumların üstesinden gelebilmek için yepyeni tanrılar yaratıyor, böylelikle uyulması gereken kurallar silsilesine bir sürü yenisini eklemiş oluyordum. İnsanların hizmet ettiği –daha doğrusu etmeleri gereken– tek yüce güç, sırtlarında biçimsiz bir kambur gibi taşıdıkları değer yargılarından sıyrılıp, doğru bildikleri her şeyi günbegün paramparça ederek yeni baştan inşa etmelerini buyuran o vahşi hayvandı. Benim için insanlar artık yalnızca içlerindeki o vahşi hayvanlar kadar gerçekti. Her şey bakışlarında gizliydi. Gerçekliğimi kabul ettirmek adına yaptığım –dışarıdan bakıldığında şaklabanlık olarak algılanabilecek– planların farkına varıp bulunduğum yöne doğru gülümsercesine kaçamak bir bakış atmaları yetiyordu. Elbette ki gündelik hayatın sıradanlığı öyle kolay kolay pes etmiyordu. Dişli bir rakipti. Kıyafetlerden, gülüşmelerden, düşüncelerden ve pembe dizilerden tutun da gazetelerdeki köşe yazılarına varıncaya dek her şey ama her şey onun elinde gerçekliğime doğrultulmuş bir çifteden farksızdı. Bakışlarında derin anlamlar bulmayı umduğum kadın ve adamlar üzerlerine kalın pardösüler, ceketler, paltolar, gömlekler, etekler giyip vücutlarının başka başka yerlerine boyun bağları, kolyeler, bileklikler, küpeler, alyanslar taktıkça tuhaflaşıp neredeyse tanınamayacak bir hal alıyorlardı. Sözgelimi Sırma Hanım'ı Sırma Hanım yapan tözün ne kadarını oluşturuyordu ucundan nazar boncuğu sarkan gümüş bilekliği? Ya da Veli Bey'i bu kadar dedikoducu kılan şey, her gün giydiği o eprimiş, örme ceket miydi? Aklımı kurcalayan tüm bu sorulara yanıt bulabilmek için ne yapacağımı, nasıl davranacağımı şaşırmıştım. Girdiğim bu yolda önemli bir adım atmamı sağlayabilecek fırsat düşündüğümden çok daha çabuk geldi. Soğuk mu soğuk bir Cumartesi günü öğleden sonra kapımız çalıp da Sırma Hanım Merve'yle birlikte bize uğradığında kalbimin deliler gibi çarpmasına engel olamamıştım. Hızlı düşünüp, beklenmedik durumlardan anlamsız da olsa, bir şekilde işe yarar hale getirdiğim sonuçlar çıkaran zihnim iş başındaydı. Sonunda beklediğim o büyülü an gelmişti: utanmazarlanmazlartanrısı ile aramdaki hesabı kapatabilecektim! Salondan gelen kahkahalara ve annemin ısrarla gelip misafirlere merhaba demem için attığı çığlıklara aldırış etmeden odama çekilip mücadelemde bana yardımı dokunabilecek tanrıları zihnime iyice kazıyabilmek için not defterimi

baştan sona gözden geçirdim. İşime yarayabileceğini düşündüklerimi ufak bir kâğıt parçasına alt alta şöyle sıraladım:

cesarettanrısı

kendinegüventanrısı

gençkızlarınzihinlerinibulandırmatanrısı

yaşlıinsanlarıkorkutmatanrısı

...

Henüz tam olarak nasıl bir yol izleyeceğimi planlamama fırsat kalmadan annem hışımla odaya dalıp beni kolumdan yakaladı. Sınıf arkadaşın Merve de burada; çıkardığın rezalet için ondan özür dileyeceksin, diye homurdanarak beni koridor boyunca sürüklerken şaşkına dönmüştüm. Hazır değildim. Hiç beklemezken aslanların ortasına atılan bir gladyatörden farksızdım. Anlamsız bir şeyler gevelediysem de annemin öfkeden kızaran yüzüne bakmam durumumun hiç de parlak olmadığını anlamama yetti. Apar topar salona girince ilk gördüğüm elbette ki Merve oldu. Merve! Ah Merve, ah! Tüm bunların sorumlusu işte tam karşımdaydı. Sarı saçları salonun aralık perdelerinden sızan gün ışığıyla parlıyor, ince uzun bacaklarının üzerinde kavuşturduğu parmaklarıysa defterimi dolduran tanrıları bile kıskandıracak bir ahenkle yavaşça dizine vuruyordu. O an her şeyi unuttum. Babamın terliklerinden, bir gece önce salonda yenen çerezlerden, is kokan tül perdelerden, ayaklar altında çiğnene çiğnene incelen halılardan kalkan toz bulutu arasında televizyon sehpasına doğru ilerlerken tek düşünebildiğim Merve'nin bluzuydu. Evet. Yanlış duymadınız. Merve'nin bluzu. Ne de olsa onu okul üniforması dışında bir kıyafetle ilk kez görüyordum. Lise üniformasının babacan koruyuculuğu altında gizliden gizliye bir hayli gelişmişti! O dönemde henüz tarihe gömülmemiş olan erkeklik hormonlarım kısa bir süreliğine de olsa tüm benliğimi ele geçirdi. Şaşkınlığımı biraz olsun üzerimden atmayı başarınca kendimi ne tür bir oyunun içinde bulduğumu anlayabildim. Merve de sıkkındı. Ondan özür dileyeceğim söylenerek zorla getirilmiş olmalıydı. Çok geçmeden annem hiçbir şey olmamış gibi gülümseyip Merve'ye dönerek Bizim oğlanın sana söyleyecekleri varmış, dedi. Evet, evet, diye atıldı Sırma Hanım. Hem de çok önemliymiş. Biz en iyisi mutfağa gidip yiyecek bir şeyler hazırlayalım. Annemle Sırma Hanım salondan çıkınca sessizlik dayanılmaz bir hal aldı. Daha önce evimizin bu kadar gürültülü olduğunu fark ettiğimi anımsamıyorum. Durdukları yerde televizyon

çatırdıyor, parkeler gıcırdıyor, tül perdeler hışırdıyordu. Heyecanımı bastırmak için yutkunurken çıkan sesin karşı mahalleden dahi duyulabileceğine yemin edebilirdim. Merve güzeldi. Merve sabırsızdı. Merve’nin bekletilmeye tahammülü yoktu. Bacaklarını sımsıkı saran kot pantolonun cebinden bir sakız çıkarıp ağzına attı. Eee, dedi yılışık yılışık ağzını şapırdatarak. Neymiş bu kadar önemli olan? Geçmişin tozlu raflarında kalan o soğuk öğleden sonra olanların hangi sırayla gerçekleştiğine bugün bile tam olarak emin olamıyorum. Sanırım gevrek gevrek gülümseyerek Merve’ye doğru ilerlemeye başlamam, cesarettanrısı kulağıma olur olmaz şeyler fısıldadıktan sonraydı. Her şeyi bitiren son darbeyse Yerim seni utanç! diye bağırarak iki elimi birden Merve’nin bluzundan içeri sokmaya yeltenince geldi. Bu darbe, suratımın ortasına yediğim bir milli yüzücü yumruğundan başkası değildi. Bayılmışım.

Afakanus

Her şey görülmemle başladı.

Yapış yapış bir yaz günü saatler kapış kapış giderken tıpış tıpış indiğim meydanda önce manav Yunus bağırdı:

“İşte orada!”

Kim?

Ben.

Tipitip çiğneyen tikli tilki.

Dört başı mağdur dünyalı.

Birkaç kişi toplandı. Karşıma geçip bakım bakım baktılar.

Kaçtım ordan. Ne yapaydım ya? Ham yapacaktı manav Yunus beni. Yunus beni sen neyledin? HamHam böceği seni!

Bir boşluk bir boşluğa teyellenirmişçesine kaçtım.

Eyerli atları yellenen, yellendikçe dellenen bir Red Kitimsi göründü uzakta. “Yakalarım,” dedi. Sonra ekledi: “Ha!” Çevirip dururken kemendini, boşluğa bırakıverdi kendini. Konserve kahkahası dolaştı kulak zarlarımda.

Nefis Nefise nefsine hâkim olamayıp nefes nefese haykırdı pencereden:

BİZ NİYE NEŞEŞİZİZ!

Mahalle maaile peşimdeydi.

Sonra bir devanası peyda oldu. Elinde topuklu terlikleri düşeyazayaza üstüme koşuyordu.

Boy boyladı, soy soyladı, devanası boy aynasına bodoslama tosladı.

Ordan. Da. Kaçtım. Koştum. Koştum. Muştum. Yokuştum. Piştim. Düştüm. Kalktım. Durdum. Sürekli. Vallahi. Diyen. Adamlara. İnandım. Benim. Adım. Afakanus. Ben. Adamı.

STOP!

Bir İsyanın Anatomisi

Ne zaman bir birey olarak üzerinizde "zorlayıcı", sizin

tarafınızdan belirlenmemiş bir etki ya da

bir şey görürseniz, işte o toplumdandır.

Durkheim

1

Koşuyorlar. Yirmi beş adam ve on bir kadın. YTDB[15]'yi çevreleyen yüksek ağaçların arasında kıvrılarak ilerleyen toprak yoldalar. Her gün aynı saatte koşuyorlar. Varoluş nedeni yalnızca bıkkınlık, korku yahut gündelik hayatta hissedilmesi hoş karşılanmayan birtakım duygular olan benzeri kurumlarda sıkça rastlandığı üzere, bahsi geçen rahatsızlık verici duygulardan uzaklaşıp kısa süreliğine de olsa zihnin boşaltılmasını[16] sağlamanın en etkili yöntemlerinden birini uyguluyorlar: sıkıcı, rutin ve özelliksiz faaliyetlerin yinelenmesi. Sabah koşusunun ardından Başkanlık'ın on beş dönümlük arazisinde yer alan lojmanlara dağılacak olan bu otuz altı kişilik grup duş alıp kahvaltı ettikten sonra ofislerin bulunduğu merkez binaya geçecek.

Bulutsuz gökte yükselen güneşin aydınlattığı on beş dönümlük bu yemyeşil alan kızılçam, meşe ve defne ağaçlarının yanı sıra adaçayı, lavanta çiçeği ve envai çeşit yabani otla ayrıldığı dış dünyadan uzak ancak bir o kadar da içli dışlı. Her biri farklı kişisel yetenekleri –yahut nadir yeteneksizlikleri– nedeniyle Başkanlık'taki görev yerlerine atanmış olan bu otuz altı birey, gündelik hayat tarafından çiğnenerek ışıltılı vitrinler, parlak gökdelenler ve boyalı yüzlere alışmış gözler tarafından fark edilemeyecek kadar uzağa, yani Başkanlık'ın görece korunaklı ortamına –deyim yerindeyse– tükürülmüş ve bu gizli kapaklı ortamda kimsenin ilgilenmeyeceği araştırmalar yapıp yine kimsenin duymak dahi istemeyeceği konular hakkında saatler süren tartışmalara girerek salt kişisel tatmin sağlamayı amaçlıyor görünmelerine rağmen aslında vazgeçilmez bir parçası oldukları topluma yön veren birer gizli kahraman.

Bakışları sabit. Yüzleri ifadesiz. Uygun adım koşuyorlar. Çok geçmeden güneş iyice yükselerek Karaburun'un Hasseki köyüne on kilometre mesafede bulunan Başkanlık arazisini kavurmaya başlayacak. Gökte birkaç martı süzülüyor. Civardaki terk edilmiş taş evlerden sızan dışkı ve sidik kokuları denizden Bozdağ'a doğru esen ılık rüzgâra karışıyor. Etraf sessiz. Kulaklıklar, i-phonelar, alarmlar, asansör müzikleri, telefon melodileri çağında sessizliğin, ama düşüncelerinizi dahi duyabileceğiniz kadar yoğun bir sessizliğin ne demek olduğunu unutan insanlardan uzakta sıradan bir gün başlıyor.

Eskiden sessizdi dünya ve Başkanlık çalışanları bunu asla unutmuyor.

2

İki yüz yirmi beş sayılı kanun hükmünde kararname kapsamında yürütülen Ayrıcalıklı Terfi[17] sürecinin sonunda YTDB'ye atanmak üzere seçilen biri kadın ikisi erkek üç memuru Adnan Menderes Havaalanı'ndan almak üzere görevlendirilen kara gözlüklü şoför herhangi bir yanlışlık yapmamak için Muhaberat Ofisi'nce kendisine iletilmiş olan isim listesine bir kez daha göz gezdirip minibüsteki üç kişiyi baştan ayağa süzdükten sonra aracı çalıştırıp yola koyulalı kırk beş dakika geçmişti. Karaburun'a uzanan bol virajlı yolu neredeyse yarılamışlardı. Kesekâğıdı rengindeki aracın en arkasında, şoför tarafı cam kenarında oturan Edip Güneysu, alnında biriken teri elinin tersiyle silip güneş gözlüklerinin korunaklı siyahlığının ardından boş boş dışarı bakmaya devam etti.

Böyle boş gözlerle dışarı bakarken hiçbir şey düşünmediği sanılmasın. Elbette ki aklından birtakım düşünceler geçiyordu. Bunların büyük çoğunluğu kontrol edemediği şeylerdi. Sözgelimi karton kutuyu andıran minibüs son on beş dakika içindeki elli beşinci çukura girdiğinde, Edip Güneysu bundan yaklaşık beş yıl önce bir yaz günü, annesi ve kız kardeşiyle kahvaltı ederken sağ elinde tutmakta olduğu bebe bisküvisini ince belli çay bardağına batırıp bir süre öylece hareketsiz durduğu günü hatırladı. Bugün bile saatlerce sürdüğüne inandığı o kısacık an boyunca Edip, altı yaşında olduğu 1982 yılının Aralık ayından başlayarak annesi ve kız kardeşiyle kahvaltı etmekte olduğu o güne kadar yaşadıklarını ansiklopedik olarak nitelendirilebilecek bir ayrıntıda zihninde yeni baştan yaşamış ve annesinin adını üst üste birkaç kez yinelemesi üzerine kendine geldiğinde çaya batırdığı bebe bisküvisinin henüz dağılmamış olduğunu fark ederek sarsılmıştı. Annesiyle kız kardeşini önemli bir şey olmadığına ikna ettikten sonra bu denli çarpıcı bir olayın yinelenmemesi için çabalamasına rağmen yaşadığı ve gördüğü her şeyin tüm ayrıntılarıyla zihnine kazınmaya devam etmesine engel olamamıştı.

Gereksiz bir ayrıntı yığınını beynine yük etmeye alışmıştı Edip. Yıllar içinde bu durumu kabullenmiş, gün boyu depoladığı işe yaramaz bilgileri kâğıda geçirerek baş ağrılarını azaltmayı öğrenmişti. Yıllar önce gördüğü, duyduğu, kokladığı, dokunduğu şeyler hiç beklemediği bir anda karşısına dikiliverdiğinde şaşırmıyordu artık. YTDB'deki ayrıcalıklı yeni görevine atanmasının nedenlerinden birinin de bu olduğuna inanıyordu; ne de olsa yüz yüze yapılan görüşmeler esnasında YTDB'nin deneyimli insan

kaynakları sorumluları tarafından muhakkak fark edilmiş olması gereken ve insanın özel hayatını derinden etkileyebilecek denli ciddi boyutlar alabilen bu rahatsızlığa, Edip'in yaklaşık iki ay boyunca her gün yazdığı ve eleme sürecinin önemli bir parçası olduğu ısrarla vurgulanan kontrollü günlüğünün hiçbir bölümünde rastlanmıyordu. Böylesi önemli bir rahatsızlığı bu denli kontrollü bir şekilde yaşaması ne denli yüksek iradeli bir kişiliğe sahip olduğunun kanıtı sayılabilirdi. Şimdi bile başını çevirip dolmuşun ön tarafına baktığında, şoförün gömleğine işlenmiş ve dikiz aynasından ters bir şekilde gördüğü sicil numarasını o andan sözgelimi üç yıl sonra masasının başında çalışırken, bir durakta otobüs beklerken ya da en yakın arkadaşıyla telefonda konuşurken aniden anımsayacağının, bu görüntü olanca netliğiyle gözlerinin önünde belirdiğinde tıpkı yıllar önce annesi ve kız kardeşiyle kahvaltı yaparken olduğu gibi donup kalarak Katatonik Süper Lego[18] adını verdiği bilinç ile bilinçsizlik arası bir varoluş durumuna geçeceğinin farkındaydı.

Başını iki yana sallayarak başka şeyler düşünmeye çalıştı. Saatte otuz beş kilometre hızla yol almaya devam ettiklerini fark edince Ayrıcalıklı Terfi mülakatları kapsamında bir tür sabır testine tabi tutulduklarını hisseden Güneysu etrafına baktı. Diğer iki yolcudan cam kenarında oturan kızıl saçlı ve kadın olanı başını koltuğunun arkasına yaslamış, gözleri kapalı öylece duruyordu. Üzerinde düz, siyah bir elbise vardı ve ufak bavulunu dizlerinin arasına kıstırmıştı. Uyuyup uyumadığı anlaşılmıyordu çünkü eğer uyuyor olsa minibüs sallandıkça başının sağa sola yalpalaması gerekirdi. Oysa yol boyu neredeyse hiçbir çukuru kaçırmamalarına rağmen kadının başı cendereye alınmış gibi hareketsizdi. Güneysu hemen sağında, koridor tarafında oturan sarışın, kısa boylu adama doğru döndü. Spor gömleği, siyah şortu ve elindeki haftalık çizgi roman dergisine şöyle bir göz gezdirdikten sonra bakışları minyon cüssesine oranla oldukça büyük görünen Nike marka beyaz spor ayakkabılarının üzerindeki ambleme takılınca aklına beş yıl önce atandığı son işyeri olan Toplum Modelleme Merkezi (TMM) Şube Müdürü Kahraman Banal'in yanağını boydan boya kaplayan doğum lekesi geldi. TMM'de görev yaptığı beş yıl boyunca her gün insanların bireysel yahut toplumsal davranışlarına dair yüzlerce sayfa veri inceleyip bu davranış eğilimlerini modelleyerek geleceğe dair dişe dokunur öngörüler yapabilmelerini sağlayacak karmaşık denklemler formüle etmeye çabalamıştı. Kendi soyismiyle anılan –ve muhtemelen Ayrıcalıklı Terfi kapsamındaki değerlendirmeye dahil edilmesini sağlayan–

Güneysu Denklemi'ni geliştirirken Şube Müdürü Kahraman Bey ve onun yüzündeki bu çirkin doğum lekesinden esinlenmişti. O yıllarda bireylerin eğitim seviyesiyle dünya algılarının arasında, eğitim sistemini kökten değiştirebilecek bir korelasyon bulmaya çabalıyordu. Bireysel davranış modellerinin toplum dinamiklerine etkileri konusunda uzman olan Şube Müdürü Banal ile Güneysu'nun dikkatini çeken bir sonucu tartışmak üzere mesaiye kaldıkları bir günün akşamında onlarca sigarayla birlikte litrelerce kahve içtikten sonra Banal, yüzündeki grotesk doğum lekesinin özellikle profesyonel hayatında ne denli işine yaradığını anlatmaya başladığında Güneysu modelleme çalışmasına fayda sağlayabilecek bir bilgi edinebilme umuduyla arkasına yaslanıp dinlemeye başladı. Yarım saat süren tiradı boyunca çocukluk ve ilkgençlik yıllarında onu fiziksel olarak arkadaşlarından ayıran bu çirkin lekeye karşı derin bir nefret beslediğini anlatan Banal, mitoloji ve sanat tarihi okumak üzere gittiği üniversitenin birinci yılında lekeye Anatta adını verip onu kendi yanağından başka bir yere gidebilmesi mümkün olmayan bir tür hayali asalak olarak görmeye başlamasıyla birlikte yıllardır içinde biriken nefretin şefkat ve acımaya dönüştüğünden; yatılı okuduğu üniversitenin yurdunda akşamları yatağına uzandığında Anatta ile sohbet edip dertleşmeye başladığından bahsetti. Asıl dönüm noktası ise yurt arkadaşlarından birinin yüzündeki bu lekeyi o dönemde yeni yeni popüler olmaya başlayan Nike markasının amblemine benzettiğinde yaşanmış. O yılın ilk öğrenim döneminde aldığı "Mitolojiye Giriş – 101" başlıklı derste gördüğü Yunan tanrıçası Nike'ı anımsayan Banal vakit kaybetmeden odasına dönüp ders kitabını karıştırarak Nike'ın aslında güç, hız ve zafer tanrıçası olduğunu öğrendiğinde doğum lekesine dair görüşlerinin değiştiğini, bu lekenin aslında kendi zayıf, niteliksiz benliğine değer katarak içinde yıllardır gizli kalan asıl "Kahraman"ı ortaya çıkardığını fark etmiş. Sonrası kendi deyişiyle "hikâye" olan hayatı boyunca Banal bir daha asla başarısızlık yüzü görmeyip üstüne üstlük eskiden hayal dahi edemeyeceği güzellikte bir kadınla mutlu bir evlilik yaparak o gün bulunduğu konuma, yani TMM Şube Müdürlüğü'ne dek yükselmiş.

Güneysu, Şube Müdürü'nün kısa hayat hikâyesini dinlediğinde zihninde şimşekler çakmaya başladığını hissetmesine rağmen konuyu dağıtmamak adına ağzını açmadı, gece geç vakit evine döndüğünde aylardır üzerinde çalıştığı veritabanındaki bilgilere son bir kez daha göz gezdirdikten sonra

odasındaki beyaz tahtanın üzerinde yazan Dış Dünya Algısı[19] denklemine bir katsayı ekleyerek YTDB’ye atanmasının önünü açan değişikliği yaptı:

$$P = E \times C^{-\lambda_G}$$

P: Kişinin dış dünyaya dair algı seviyesi
E: Eğitim düzeyi
C: Kişinin öz algısı
λ_G: Güneysu Katsayısı

Elbette ki Güneysu’nun Dış Dünya Algısı denklemine eklediği dâhiyane katsayı bilişsel psikoloji camiasındaki hatırı sayılır şöhretini bir gece içinde elde etmesini sağlamadı. Çeşitli ruh halleri içindeki kontrol gruplarıyla farklı zaman dilimlerinde haftalarca çalışan Güneysu klasörler dolusu veri elde ettikten sonra soyadını alacak olan katsayının kişiden kişiye ve zamana bağlı olarak değişiklik gösterdiğine kanaat getirerek katsayının hesaplanması için ayrı bir denklem daha geliştirdi. Elde ettiği çarpıcı sonuçları TMM’deki üstleri ve iş arkadaşlarına aktardığı iki buçuk saat süren konferans sona erdiğinde salonda bulunan tüm dinleyiciler birkaç dakika sessiz kaldıktan sonra teker teker ayağa kalkıp Güneysu’yu alkışlamaya başlamışlardı.

Tarihe geçen bu konuşmanın ardından Dış Dünya Algısı denklemi ve kendi adını verdiği mucizevi katsayının sağladığı haklı şöhretin tadını çıkaran Güneysu üç ay boyunca yalnızca kontrol gruplarına dair deneysel bulguları düzenleyip veritabanına girmekle uğraşmış, sabah sekizden akşam altıya kadar bilgisayar başında veri girmenin yarattığı bunaltının da etkisiyle yaşadığı bir aydınlanma anında odaklanacağı yeni çalışma alanını belirlemişti: Sıkıntı. İşte Güneysu şimdi, yani Adnan Menderes Havaalanı’ndan Karaburun’a doğru saatte kırk kilometre hızla ilerlemekte olan minibüsün camından dışarı bakıp yeni görev yerine atanmasının önünü açan gelişmeleri bir kez daha aklından geçirirken, yoğun bir sıkıntı halinin dalga dalga tüm benliğine yayılmaya başladığını hissetmesiyle birlikte YTDB’de ne yapmak istediğine karar verdi: beklenmedik terfisi nedeniyle yarım kalan çalışmasına devam edebilmek için ihtiyacı olan fonu bir şekilde elde etmeye çalışacaktı.

“Neden bu kadar yavaş gidiyoruz?” diye sordu cam kenarında oturan kızıl saçlı kadın. “Yoksa işe alım süreci hâlâ devam mı ediyor? Kağnı gibi

giderek bu kez de sabrımızı mı sınıyorsunuz?”

Kara gözlüklü şoförden yanıt gelmedi. Minibüs hızını değiştirmeden ilerlemeye devam ederken bir çukura daha girdi.

3

23 Kasım 1998

20:00

Özel bir kanalın Ana Haber Bülteni

“Adıyaman’ın Gölbaşı ilçesinde, akşam saat 19:00 sularında yaşanan tuhaf bir olay ilçe sakinlerini şaşkına çevirdi. Belediyede temizlik işçisi olarak görev yapan kocası Tevfik Doğanay’ı her zaman olduğu gibi sabah saat 08:00’de uğurlayan Şaziye Doğanay televizyonun karşısına geçip uzaktan kumandayla kanallar arasında dolaşmaya, yani halk arasındaki deyişle zap yapmaya başladı. Alınan bilgiye göre televizyonun sesini “rahatsız edici” olarak nitelendirilebilecek bir seviyeye yükselterek gün boyu aralıksız zap yapmaya devam eden Şaziye Hanım’a ulaşmaya çalışan mahalle sakinleri bu çabalarında başarısız olunca durumu Şaziye Hanım’ın kocası Tevfik Doğanay’a bildirdiler. Bunun üzerine, öğle paydosunda evine dönen Tevfik Bey televizyon kumandasını bırakmaya ikna edemediği eşi Şaziye Hanım’ı kucaklayarak Adıyaman Devlet Hastanesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı’na götürdü. Bundan sonrasını Adıyaman Devlet Hastanesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Başkanı Profesör Avni Karayürek’ten dinliyoruz. Avni Bey, iyi akşamlar...”

“İyi akşamlar, iyi yayınlar.”

“Şaziye Hanım’ın durumu nasıl efendim?”

“Şu anda hastamız stabilize vaziyette. Saat 23:00 itibariyle kumandayı sağ elinden almayı başarabildik.”

“Peki bu durumu neye bağlıyorsunuz sayın hocam?”

“Şaziye Hanım izlediği kanaldan başka bir kanalda mutlaka daha güzel bir program olduğunu düşünerek psikoza girmiş. Halihazırda kendisi müşahede altında ve fiziksel herhangi bir şikâyeti yok.”

“Çok teşekkürler Avni Bey.”

“Ben teşekkür ederim.”

“Sevgili seyirciler, sırada spor haberleri var.”

4

20 Eylül 1998

Merhaba. Adım Edip. Edip Güneysu. Bu da ilk günlük yazım. Aslını isterseniz daha önce de kısa bir süre günlük tutmuştum. Lisedeyken. Sıkıntıdan. Neden devam etmediğimi mi merak ediyorsunuz? Sebebi aynı. Sıkıntıdan. Bu satırları okurken aklınızdan neler geçireceğinizi tahmin edebiliyorum. Ne de olsa Mülakat ve İşe Alım Süreçleri eğitimlerinde size adaylara karşı daima şüpheci yaklaşmanız öğretiliyor. Değerlendirme sürecine dahil ettiğiniz tüm adayları aslında potansiyel birer yalancı olarak gördüğünüzün farkındayım ve itiraf edeyim ki başlangıçta mülakat sürecine günlük yazıları kadar kişisel metinleri dahil etmenizin dâhiyane bir fikir olduğunu düşünmüştüm. Fakat şimdi elime kalemi alıp da boş bir sayfanın önüne oturduğumda, aslında metni istediğim gibi şekillendirip size kendimle ilgili yanlış bilgiler verebileceğimin farkına vardım; şimdi size bu düşüncemi yazarken de aklıma, aslında sizin istediğinizin tam da bu olabileceği geldi: Yani günlük metinleriyle mülakat ekibinin zayıf noktasına saldırmanın da bir seçenek olabileceği. Bu düşünce aklımdan geçer geçmez de işinizin ne kadar zor olduğunu anladım. Ne de olsa günlüğünü okuduğunuz adayın sizi kandırmak isteyip istemediğini anlamanızın imkânı yok; fakat belki asıl istediğiniz tam da budur: yani iki uçlu bir belirsizlik ortamı yaratarak oluşan stres altında adayın nasıl şeyler yazacağını görmek. Sözgelimi buraya kadar yazdıklarımı aslında gerçekten düşündüm mü yoksa içinde bulunduğunuz konumun güçlüğünün farkında olduğumu –alaycı bir şekilde– vurgulayarak benimle empatik bir ilişki kurmanızı sağlamaya mı çalışıyorum bilemezsiniz. Tıpkı sizinle empatik bir ilişki kurup günlüğün ilk sayfasından başlayarak bir adım öne çıkabilmek adına tüm yazdıklarımı yalnızca sizinle empatik bir ilişki kurabilmemiz için itiraf mahiyetinde yazmayı önceden tasarlayıp tasarlamadığımı bilemeyeceğiniz gibi.

Neyse. Ne diyordum: Sıkıntı. Evet, bu üç heceli kelime hayatımda hep önemli bir rol oynadı; hatta fark ettirmeden, sinsice, gizli bir düşman gibi yaklaşıp beni bir kuklaya çevirmeye çabaladı. Modern hayatın yan etkilerinden biri olan sıkıntı üzerine TMM'de halen yürütmekte olduğum –ve sizin de yakından takip ettiğinize inandığım– çalışmaları bugünkü seviyeye ulaştırmam hiç de sanıldığı gibi kolay olmadı. Yoğun ve kendi

içinde de sıkıntılı bu süreç ardında envai çeşit yan etki bıraktı. Ne gibi mi? Mesela kaşıntı.

Aslında kaşıntı hayatımda hep vardı. Kaşıntıya dair en eski anım çocukluğumdan ve şimdi düşünüyorum da başrolde yine o tanıdık üç heceli kelime var. Şimdi burada kısa bir ara vererek size sıkıntı kavramına dair yaptığım araştırmalara kendi yorumlarımı da katarak ulaştığım bazı sonuçları aktarmam en doğrusu olacaktır[20].

Kanımca iki tür sıkıntı vardır: fiziksel ve varoluşsal. Fiziksel sıkıntıyı hepimiz biliriz. Hatta çoğumuz bunu hemen her gün yaşarız. Bir iş toplantısında, yaz sıcağında sonu gelmeyen coğrafya derslerinde ya da öylece sakin sakin otururken bir şey bizi dürtmeye başlar. Bu beklenmedik dış etkiyi önce duymazdan geliriz. Gelip geçicidir der, başka taraflara bakarız. Çok geçmeden de olduğumuz yerde kıpırdanma dürtüsüne kapılırız. Elimizi kolumuzu oynatır, sandalye yahut masaya parmaklarımızla vurarak birtakım sesler çıkartırız. O da yetmezse kalkıp dolaşmak isteriz. Her tarafımızı şöyle adam akıllıca esnetip rahatlamaya çalışırız. Ben bu duruma “Olumlayıcı Deşarj Hali” adını veriyorum. Buna, sıkıntının içimizde yarattığı negatif enerjiyi alelacele bir tür harekete dönüştürerek sistemimizden atma dürtüsünün bilimsel adı diyebiliriz. Çeşitli nedenlerle buna benzer rahatlama hareketleri yapamadığımızdaysa bedenimiz içinde bulunduğu sıkıntı verici duruma mümkün olduğunca uzun bir süre dayandıktan sonra isyan eder. Bu isyan biçimi kişiden kişiye farklılık gösterse de en sık rastlanan tepki uyku halidir. Beden, sıkıntı yaratan olguya daha fazla maruz kalmamak için uyku düzenine geçer. Gözkapaklarımız ağırlaşır, hareketlerimiz yavaşlar, bakışlarımız sabitleşir vs. vs. Elbette ki bu deşarj mekanizması kişiden kişiye farklılık gösterir. Kimileri şarkı söylemek ister, kimileriyse sıkıntı eşiği aşıldığında bağırıp çağırarak rahatlar. İşte ben de kaşınarak rahatlayanlardanım. Evet, doğru okudunuz. Bedenim fiziksel sıkıntıya tepkisini –özellikle arka bacak ve göğüs bölgesinde– şiddetli kaşıntı atakları yoluyla gösteriyor. Bu kaşıntı ataklarına tam olarak neyin sebep olduğunu belirleyebilmek için[21] TMM’de sıkıntı üzerine yürütmekte olduğum araştırma kapsamında nöral aktivite ölçümü yapabilen çeşitli problar aracılığıyla bedenimin farklı sıkıntı kaynaklarına verdiği tepkilerin bir haritasını çıkarmaya çalıştım. Böylelikle atak sıklığını öngörebilmemi sağlayacak bir bağıntı elde etmeye çalıştıysam da, şimdiye kadar elde ettiğim verilerin[22] böylesine kapsamlı bir sorunun denklemleştirilebilmesi için yeterli olmadığı anlaşıldı. İşte tam

da bu noktada, böylesine zahmetli bir araştırma sürecine neden katlandığımı daha iyi anlayabilmeniz için kaşıntı sorununun gündelik hayatımı nasıl etkilediğine dair küçük bir örnek vermeliyim:

Diyelim ki bir eğitim programı kapsamında Toplumun Psikolojik Dürtülere ne tür tepkiler verdiğini uzun uzadıya anlatırken bir buçuk saat boyunca Freud'dan girip Milgrim'dan çıkan eğitmenin tekdüze ses tonunun yarattığı sıkıntıyla baş etmeye çalışıyorum. Sağa sola bakıyorum, önümdeki defterin boş sayfalarına anlamsız resimler çiziyorum vs vs. Ne yapsam olmuyor. Sonra bir anda sağ dizimin arka kısmında dayanılmaz bir kaşıntı peyda oluyor. Yokmuş gibi davranıyorum. Geçmiyor. Arttıkça artıyor ve sonunda öyle bir hal alıyor ki tırnaklarımı etime geçire geçire kanatıncaya dek kaşıyorum. Dizimin arkasındaki kaşıntı geçmeden bu kez sol alt bacağımda yeni bir kaşıntı dalgası hissediyorum. Sol elimle dizimi kaşımaya devam ederken sağ elimle de sol alt bacağıma uzanıp hatır hatır kaşımaya başlıyorum. Toplumun Psikolojik Dürtülere Verdiği Tepkilerin Psikanalitik İncelemesi gibi insanı daha başlığıyla derin sıkıntılara sürükleyen dersin eğitmeniyle göz göze geliyoruz. Bir şey yokmuş gibi davranıyor. Görmezden geliyor. Bu esnada eğitmenle bir kez daha aynı nedenle göz göze gelme olasılığının yarattığı gerilim nedeniyle kaşıntım artmaya devam ediyor. Ta ki eğitmen dersi yarıda kesip kendine sarılmaya çabalıyormuş gibi görünen adama –yani bana– her şeyin yolunda olup olmadığını soruncaya dek. İpe sapa gelmez birkaç cümle geveleyip durumu geçiştirsem de yeni bir kaşıntı atağı yaşayıp yaşamayacağımı düşünmenin yarattığı sıkıntı nedeniyle bu kez göğüs bölgemde dayanılmaz bir kaşıntı hissediyor ve iyice utanç verici bir duruma düşmemek için koşa koşa sınıftan çıkıyorum.

Bu, dönem dönem çok daha ağır bir şekilde geçirdiğim kaşıntı ataklarının gündelik hayatıma olumsuz etkilerine dair basit bir örnek. Kariyerim için önemli bir pozisyona seçilip seçilmeyeceğimi belirleyecek olan günlüğün bu noktasında kendime dair hem fiziksel hem de psikolojik anlamda olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir durumu sizlere ayrıntılı bir şekilde aktarmamın ne kadar doğru olduğunu kestirmem güç fakat yukarıda belirttiğim gibi dürüst bir şekilde her şeyi açık açık yazmanın etkili olacağı kanaatindeyim.

Bahsi geçen araştırmalar boyunca topladığım sayfalarca veri ve harcadığım onca zamana rağmen işe yarar bir sonuç elde edememiş olmamın beni yıldırdığı söylenemez. Elbette ki bilimsel çalışmalarda

sonuçsuzluğun da aslında ileriki çalışmaların önünü açacak bir sonuç olduğu gerçeğini göz ardı etmeyerek kafamı duvarlara vurmak yerine yepyeni bir hipotez geliştirdim. Bu hipotez, çalışmalarım esnasında gözden kaçırdığım halde daha sonra tesadüfi bir şekilde karşıma çıkarak konuya dair düşünce sistematiğimi temelden değiştiren bir teoriye dayanıyordu: Durkheim'ın İntihar Teorisi. Durkheim'ın sosyoloji çalışmaları kapsamında intihar üzerine yürüttüğü araştırmalar esnasında elde ettiği şaşırtıcı sonuçlar kişilerin eğitim düzeyi arttıkça intihar oranlarının da yükseldiğini gösteriyordu. Üzerinde düşündükçe bu –bana göre– beklenmedik sonucun aslında ilk başta düşündüğüm kadar şaşırtıcı olmadığına kanaat getirerek Durkheim'ın intihar teorisiyle dış dünyaya dair algıları ortalamanın üzerinde olan kişilerin sıkıntı denen illetten daha çok mustarip olmaları arasında bir ilişki kurulabileceğini fark ettim. Buna göre algıları üst düzeyde açık olan bireyler fiziksel dünyayla içli dışlı oldukça eninde sonunda mutlaka sıkıntı illetine maruz kalmaktaydı. İşte Ayrıcalıklı Terfi kapsamında YTDB'ye atanmadan önce bu –bana göre– ilgi çekici fenomenin nedenleri, sonuçları ve nasıl kontrol altına alınabileceğine dair deneysel birtakım çalışmalar yürütmeye başlamıştım. Tam bu noktada yazdıklarıma ara vererek konuyu seçildiğim takdirde üzerinde çalışmak istediğim araştırmaya nasıl da ustalıklı bir şekilde çektiğime dikkat edebilmeniz için ilk günlük yazıma son noktayı koyuyorum.

5

Tarihçe[23]

İnsanlar birey olarak yaşamları boyunca kendi iradeleri dışında gelişen bir toplumun parçası olmuşlardır. Toplum bildiğimiz anlamıyla bilinçli bireylerden ve özellikle aralarında örgütleşme bağları ve karşılıklı görevler bulunan kişilerden kurulu topluluk olarak tanımlanır. Ülkemizde toplumsal dinamikler 1985 yılına kadar herhangi bir yasal düzenlemeye tabi olmaksızın geçmişten günümüze ulaşan çeşitli örf ve âdetler yoluyla şekillenmiştir. Değişip gelişmekte olan kültürel yapının ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı düşünülen bu eski sistem yerini, bireylerarası ilişkiler ve genel anlamıyla toplumsal dinamikleri düzenleyen 2983 Sayılı Toplumsal Dinamikler ve Birey Etkisi Hakkında Kanun'un 1985 yılında yürürlüğe girmesiyle kurulan Yeni Toplum Dinamikleri Başkanlığı'na bırakmıştır.

İlk çalışmalar sağlanan mütevazı imkânlarla başlamış, Başkanlığın gayretli çalışmalarıyla üç ay içinde halihazırda kullanılan Toplumsal Dinamikler Mevzuatı hazırlanmıştır. Sonraki üç ay içinde ise ikincil mevzuatlar hazırlanmaya başlamış, ilk dönem meslek personeli için sınavlar yapılarak 6 Kasım 1985'te Başkanlık'ta göreve başlamaları sağlanmıştır. Başkanlığın 4 Kasım 1985 tarih ve 23160 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yeni Toplumsal Dinamikler Başkanlığı'na İlişkin Tebliğ" ile Kurum teşkilatının 5 Kasım 1985 tarihi itibarıyla oluşturulduğunu ilan etmesiyle Kanun'un uygulamasına başlanmıştır.

YTDB son derece dinamik bir alan olan toplumsal dinamikler alanında Kanun'un uygulanabilirliği için 1985 yılından bu yana çok sayıda tebliğ ve kılavuz çıkarmıştır. Kurul tarafından çıkarılan Tebliğ ve kılavuzlardan bazıları zaman içinde kısmen ya da tamamen yenileriyle değiştirilmiştir. Yıllar içinde birbiriyle çelişerek toplumda kırılmalara yol açan farklı düşünce sistematiklerini tek bir toplumsal algıda birleştirmeyi hedefleyen Başkanlık çığır açıcı çalışmalarını sürdürmektedir.

Tek Düşünce Tek Toplum düsturuyla yola çıkan Başkanlık gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında emsal gösterilen kurumlar arasında yerini almıştır.

6

18 Aralık 1998

Karaburun'da güneşli ama soğuk bir sabah daha başlıyordu. Edip Güneysu ve onunla aynı gün aynı dolmuşla YTDB'ye gelen diğer üç çalışan, kendileri için aylar öncesinden planlanan ve toplamda on beş gün sürecek "Oryantasyon Eğitimi"ne başlayalı üç gün geçmişti. İlk iki gün yaklaşık yüz elli dönümlük bir araziye yayılan yerleşkeyi gezen çalışanlar üçüncü gün gereğinden fazla ısıtılan toplantı salonlarından birinde, "1999 Yılı Faaliyet Programı" konulu toplantının başlamasını bekliyorlardı.

Ortam fazlasıyla sessizdi. Öyle ki Edip çift kanatlı toplantı salonu kapısının çaprazındaki su sebilinde belirli aralıklarla yükselen kabarcıkların çıkardığı gurultuya benzer sesi dahi duyabiliyordu. Oldukça sade döşenmiş toplantı salonunda, halihazırda etrafında oturdukları elips şeklinde ahşap masa, yüksek arkalıklı döner sandalyeler ve masanın ortasında teknolojik bir devekuşuna benzeyen projektörle bomboş, beyaz tahta dışında eşya yoktu.

Edip bu şekilde etrafına göz gezdirip kendisini nelerin beklediğini düşünürken toplantı odasının masif kapısı gürültüyle açıldı ve içeriye ilk kez gördüğü tıknaz, bol saçlı, güleryüzlü bir adam girdi. Hiçbir şey söylemeden –fakat gülümsemeye devam ederek– yürüyüp tahtanın önünde, yüzü kendisini merakla izleyen yeni çalışanlara dönük bir şekilde durdu. Ellerini arkasında birleştirip üst üste birkaç kez ağzını şapırdattıktan sonra konuşmaya başladı:

"Her insan kendi coğrafyasını yaratır."

Görüntüsünden beklenmeyecek denli etkileyici bir ses tonu vardı. Öyle ki Edip'in sağ yanında oturan ve ilk kez o gün toplantı odasında gördüğü üç kadın ve bir erkekten oluşan grubun fısıltılı sohbeti anında kesildi. O an salonda bulunan Çömezler[24] bu komik görünümlü fakat tuhaf bir etkileyiciliğe sahip adama bakıyordu.

"Yaşanan tüm kederler, sevinçler, başarı ve başarısızlıklar bu coğrafyayı şekillendirir."

Arkasında kavuşturduğu ellerini ayırıp sağ elini üzerinde şalvar gibi duran kumaş pantolonunun cebine soktu.

"Kimileri inişli çıkışlı bir topoğrafya yaratırken beriki uçsuz bucaksız bir ova olabilir. Sert rüzgârların uğultusundan başka bir şey duyulmayan

çorak bir ova."

Söyledikleri tam olarak anlaşılabilsin diye bir süre duraksadı. Ağır adımlarla pencereye yürüyüp dışarı baktı. Bu ilgi uyandırıcı konuşmanın nereye doğru gittiğini merak eden Çömezlere doğru tekrar döndüğünde artık gülümsemiyordu.

"Fakat ne yazık ki insanların çoğu bu uçsuz bucaksız coğrafyada ne yapacağını bilemez. Sağdan soldan edindikleri yarım yamalak bilgilerle şekillendirmeye giriştikleri kişisel coğrafyaları kısa bir süre içinde yaşanamayacak bir hal alır. Kaçınılmaz son yakalarına yapışır ve can sıkıntısı kuru toprakta biriken toz gibi her yanlarını kaplar."

Başını öne eğip bir süre sessiz kaldıktan sonra yeniden gülümsemeye başlayıp Çömezlere bakarak konuşmasına devam etti:

"İşte YTDB'de sürdürmekte olduğumuz çalışmalarla başarmak istediğimiz şey bu can sıkıcı belirsizliği toplumsal hayatımızdan söküp atmak. Araştırma gruplarımızca geliştirilen çeşitli fiziksel, bilişsel ve psikolojik uzaktan eğitim yöntemlerini insanlara doğdukları andan itibaren belirli aralıklarla uygulayarak toplum tarafından kabul görecek bir hayat amacı edinmelerini sağlıyoruz. Aynı zamanda Başkanlık bünyesinde yetiştirdiğimiz örnek bireyleri toplumsal hiyerarşide başarılı konumlara yerleştirerek grup dinamikleri gereğince diğer bireyleri onları taklit etmeye özendiriyoruz. Başkanlık ve devlet tarafından kabul gören davranışların taklit edilmesi aynı zamanda toplum ve toplum kurallarının ilerleyip gelişmesine katkıda bulunuyor. Bu noktada sorusu olan var mı?"

Gülümseyerek bakışlarını tek tek Çömezler'in üzerinde gezdirdi. Elips masanın tahtaya en yakın sırasında oturmakta olan kızıl saçlı kadın elini kaldırıp kendisine söz verilmesini beklemeden, "Pardon ama, siz kimsiniz?" diye sordu.

Tıknaz adam başını arkaya atıp gürültülü bir kahkaha patlattıktan sonra elini saçlarının arasında gezdirip, "Lütfen kusuruma bakmayın," dedi. "Kendimi tanıtmayı atlamışım. Adım Talat. Talat Tokluca. Yeni Toplum Dinamikleri Başkanlığı'nın Koordinatörlüğünü yapmaktayım. Dolayısıyla bundan böyle birlikte çalışacağız. Başka soru almadan önce soru soracak arkadaşlarımızın da aynı hataya düşmeyerek öncelikle kendilerini tanıtmalarını rica edeceğim. Ben elbette ki hepinizi tanıyorum fakat aranızda henüz tanışmamış olanlar olabilir. Mesela siz," diyerek az önce soru soran kızıl saçlı kadını işaret etti. "Kendinizi tanıtabilir misiniz lütfen?"

“Eda,” dedi kızıl saçlı kadın oturduğu yerde doğrularak. “Eda Salcı.”

“Eda Hanım çığır açıcı çalışmalarıyla tanınan bir sosyal psikoloji uzmanı,” dedi Talat Bey. “YTDB’de engin bilgisinden bir hayli faydalanacağımızı düşünüyorum.”

Edip’in tam karşısında oturan siyah kısa saçlı, gözlüklü adam elini kaldırdı.

“Buyrun lütfen,” dedi Talat Bey gülümseyerek.

“Teşekkürler. Adım Mehmet Gülerova. Türkiye’ye daha yeni dönmemden kaynaklanan, bu tür kurumların nasıl işlediğine dair bilgi eksikliğimi bağışlayın lütfen fakat sizin az önce bahsettiğiniz şey, yani insanlara doğdukları andan itibaren planlı bir şekilde önceden belirlenmiş eğitimleri verip sözde örnek olan insanlar aracılığıyla belli kalıplara sokmaya çalışmanız insanların temel haklarıyla özgürlüklerini hiçe sayan bir yöntem değil mi?”

Talat Bey ellerini havada şaklatıp yüzü daima bize dönük olacak şekilde kısa adımlarla ileri geri yürümeye başladı. Durumdan son derece hoşnut görünüyordu.

“İşte sizi boşuna aramızda görmek istemediğimizin kanıtı sayın Mehmet Gülerova! Mehmet Bey Türk asıllı bir Amerikalı arkadaşlar,” dedi Talat Bey ışıl ışıl parlayan bakışlarını tek tek üzerimizde dolaştırarak. “Amerikan Psikoloji Derneği’nde de görev almış olan Mehmet Bey toplumsal ve örgütsel kısıtlamaların bireylerin ruh durumlarına olan etkisi konusunda uzman bir psikolog. Evet, Mehmet Bey. Teorik olarak haklı sayılabilirsiniz. Fakat sınırsız bir karar verme özgürlüğüyle kendi başına bırakılan bireylerin özellikle son yıllarda bu özgürlüklerini son derece verimsiz, hatta yer yer yıkıcı bir şekilde kullanmayı seçmiş olmaları toplumsal dinamiklerin düzgün işlemesine dair önemli bir sorumluluk üstlenen Başkanlığımızı içinden çıkılması güç bir duruma soktu. Biz de bununla baş edebilmek için özgürlükleri kontrollü bir şekilde kısıtlama yoluna gittik. Bu manipülatif yaklaşımın halkımız tarafından anlaşılmasına engel olmak ve onları bu durumun olumsuz etkilerinden korumak için örnek bireylerimizin asıl normal olanın bu kısıtlanmış özgürlük hali olduğunu düşünmelerini sağladık. Liderlik özelliği yüksek bu bireyler çok geçmeden toplumun büyük bir bölümünün desteğini alarak genel bir sükûnet havası yaratmayı başardılar.”

“Ama bu...” dedi Mehmet Gülerova şaşkınlık içinde.

“İşte size tam da bu noktada ihtiyacımız var Mehmet Bey,” diyerek araya girdi Talat Bey. “Toplumun refah ve huzuru için önemli kararlar almakla zorbalık arasında ince bir çizgi vardır. İşte biz çalışmalarımızı bu çizgiyi aşmadan ve toplum genelinde içten içe oluşabilecek sıkıntı halinin yayılmasına olanak vermeden yürütmek istiyoruz. Aslında bugün biraz da bu yüzden toplandık. Hepinizin bildiği gibi, kayıtlara Adıyaman Zap Vakası olarak geçen tatsız bir olay yaşandı. Uzman araştırma ekibimiz, Adıyamanlı sıradan bir kadın vatandaşımızın sıkıntısını bu şekilde açığa çıkararak toplumun diğer kesimlerinde önlenmesi güç tepkilere neden olabileceğini belirtiyor. Elde ettikleri verilere bakılırsa ideal topluma ulaşmak için seçmiş olduğumuz yöntemler bireylerin üzerinde baskı oluşturarak kronik sıkıntı ve depresyon vakalarının artmasına neden olmakta.”

Talat Bey kollarını göğsünde kavuşturup bakışlarını tek tek Çömezlerin üzerinde gezdirdi. Salonda çıt çıkmıyordu.

“Şimdi sizden beklentimiz yaklaşmakta olan yeni yıl içerisinde bu sorunun çözülmesi için ne tür yöntemlerin uygulanması gerektiğini belirlemeniz. Önereceğiniz fikirler Danışma Kurulumuzca değerlendirilerek uygun görülen bir tanesi önümüzdeki yılın çalışma programına dahil edilecek. Bu süreçte YTDB’nin kurucularından, büyük üstat Hamdi Kurusıkı’nın Toplumsal İlerleyişte Güdüleme Etkisi başlıklı büyük eserini bir kez daha okumanızı öneririm. Bu ve buna benzer çığır açıcı pek çok eseri Başkanlık kütüphanemizde bulabilirsiniz.”

Kollarını çözüp ellerini bir kez daha pantolon ceplerine soktuktan sonra gülümseyerek konuşmasına devam etti:

“Günün geri kalanında farklı Başkanlık birimlerinin sorumlularıyla tanışarak çalışmalarımız hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olacaksınız. Sırada Örnek Birey Yetiştirme Merkezi Sorumlusu Cavidan Karameşe var. Programın geri kalanını masadaki broşürlerde bulabilirsiniz. Şimdilik hepinize iyi çalışmalar.”

Talat Bey yavaş adımlarla toplantı salonundan çıkarken gülümsemeye devam ediyordu.

7

20 Ocak 1999

Kaynaşma sürecinin tamamlanmasının ardından Çömezler diğer Başkanlık çalışanlarıyla birlikte sabah koşularına, öğle ve akşam yemeklerinin yanı sıra akşamları düzenlenen okuma seanslarına katılmaya başlamışlardı fakat henüz çalışacakları birimler belirlenmediğinden mesai saatlerini beyaz flüoresanlarla aydınlatılan uzun koridorlarda dolaşıp kendilerine ayrılan toplantı salonlarında Yıllık Program hakkında tartışarak geçiriyorlardı. Edip bu süre zarfında daha yakından tanıma fırsatı elde ettiği Mehmet Gülerova ile birlikte sık sık Başkanlık'ı çevreleyen ormanlık arazide uzun yürüyüşlere çıkıyor, konusunda uzman bir akademisyen olan bu orta yaşlı profesörün bilgi birikiminden faydalanarak yarım kalan çalışmasına odaklanmak için ihtiyaç duyduğu teorik altyapıyı oluşturmaya çabalıyordu. Edip'in aklında tek bir düşünce vardı: insana özgü sıkıntının nedenleri ve üstesinden gelme yollarına ilişkin teorik çalışmasını tamamlayabileceği bir ortam oluşturabilmek adına bir süredir üzerinde düşündüğü hipotezini Başkanlık'ın yıllık programına kabul ettirmek. Uzun zamandır bu konu üzerine kafa patlatmasına rağmen hâlâ eksik bazı noktalar vardı ve Danışma Kurulu'nun değerlendirmesine sunmak üzere yazması gereken üç sayfalık proje başvurusunu nasıl sonlandırması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Sıkıntı olgusuyla bireylerin dış dünya algıları arasında bir bağlantı olduğuna emindi fakat bunu ne şekilde ortaya çıkarabileceğine dair elle tutulur bir yöntem geliştirmekte zorlanıyordu. İçinde bulunduğu durumu yalnızca Mehmet Bey'e anlatmış fakat ondan da beklediği yardımı alamamıştı. Başvurusunu en geç 25 Ocak'ta teslim etmesi gerektiğinden vakti iyice daralmış kendini kapana kısılmış gibi hissetmeye başlamıştı.

Mehmet Gülerova her zaman olduğu gibi öğle yemeğinden sonra birlikte çıktıkları yürüyüşte olağandışı bir sessizlik içinde düşüncelere dalmış olan Edip'e dönerek "Bir sorun mu var?" diye sordu.

"Danışma Kurulu'na sunmayı düşündüğünüz bir proje fikri var mı Mehmet Hocam?" dedi Edip sessizliğini bozarak.

"Hayır, yok" diye kestirip attı Mehmet Bey. "Artık araştırma yapmak konusunda eskisi kadar istekli de sayılmam. Hele ki böyle bir ortamda!" Bir süre konuşmadan yürüdüler. Ayaklarının altında ezilen sarı yaprakların

hışırtısından başka ses yoktu. “Talat Bey’in konuşmasını sen de duydun. Ben buraya çok farklı şeyler hayal ederek gelmiştim.”

“Ne gibi hocam?”

“İnsanların daha rahat, daha huzurlu bir hayat sürmelerini sağlamak için çalışacağımı düşünüyordum. Yani öncelikle aldığım eğitim ve yaptığım çalışmaları hayata geçirebileceğim kurum içi kapalı bir deney grubu oluşturmak istemiştim. Oysa şimdi tüm ülkenin bir açık hava deney grubuna dönüştüğünden bahsediliyor.

“Anlıyorum.”

“Ben de seni anlıyorum,” dedi Mehmet Bey durup elini Edip ’in omzuna koyarak. “Daha gençsin. Kendini kanıtlamak istiyorsun. Mucizelere, her şeyin bir anda değişebileceğine inanıyorsun.” Edip’in koluna girerek yürümeye başladı. “Yanılmıyorsam sıkıntıyla ilgili bir proje önerin vardı, öyle değil mi?”

“Evet,” dedi Edip heyecan içinde. “Size daha önce bahsetmiştim. Hatta gündelik sıkıntının nasıl aşılabileceğine dair kesin bir kanıya varamadığımı anlatmıştım.”

“Anımsıyorum. O zaman da aynı soruyu sormuştum sanırım ama yinelemekte fayda olduğunu düşünüyorum: araştırma yapmayı düşündüğün konu hakkında ortaya attığın fikir nasıl bir yenilik içeriyor? Danışma Kurulu önerilerin ne kadar özgün olduklarıyla da ilgilenecektir şüphesiz.”

“Sıkıntı olgusunun Güneysu Denklemi’yle açıklanabileceğini öne süreceğim. Ne de olsa insanlar düşünecek vakitleri oldu mu kendilerini daha çok sıkıntıya sokarlar. İşte bu noktada Güneysu Denklemi devreye girebilir.”

“Nasıl?”

“Sıkıntının artma durumuyla Durkheim’ın İntihar Teorisi ’nde belirttiği eğitim düzeyi yükseldikçe intihar oranının artması fikri arasında bir benzerlik kurulabilir. Yani kişinin dış dünya algısı yeterince gelişmişse gereğinden fazla düşünmek onu bir bunalım haline sürükleyebilir. Anlaşılmaz bir sonuçtur fakat doğrudur. Beyin bir kez kontrolü ele geçirip vücudun geri kalanına hükmetmeye başladı mı sorunlar çıkar.”

“Yanlış anlamadıysam şu senin meşhur Süper Lego kuramın uyarınca sıkıntının psikolojik olduğu kadar aynı zamanda fizyolojik bir olgu da olduğunu iddia edeceksin.”

“Evet, doğrusu...” Edip aniden olduğu yerde durdu. Ne olduğunu anlamayan Mehmet Bey birkaç adım daha yürüdükten sonra durup arkasına

döndü.

“Bir sorun mu var?” diye sordu ağzı bir karış açık öylece boşluğa bakan Edip’e.

“Tabii ya!” dedi Edip gülümseyerek. “Elbette! Çok mantıklı!”

“Neler oluyor kuzum?”

“Süper Lego kuramı! Aklınızla bin yaşayın Mehmet Hocam! Sorunu nasıl çözeceğimi buldum!”

“Nasıl?” dedi Mehmet Bey şaşkınlık içinde Edip’e bakarak.

“İnsanları mümkün olduğunca boş bırakmayıp onlara evlerinde dahi uygulamaları gereken birtakım sıkıcı işler vererek. Önemsiz alışkanlıklar! Saçma sapan tikler!”

“Ne gibi?”

“Bu çok çeşitli olabilir. Örneğin lavabonun her gün aynı saatte silinmesinden tutun da, salondaki belli bir nesneye her gün bir artan sayıda dokunmak gibi!” Edip kendinden geçmişti. Heyecanını bastıramadığı her halinden belliydi.

“İyi de bunlar zaten yeterince sıkıcı işler değil mi? Amacımızın sıkıntıyı alt etmek olduğunu sanıyordum?” dedi Mehmet Bey sakalını sıvazlayarak.

“Evet, öyle fakat Süper Lego kuramına göre büyük önem taşıyan beynin yaratabileceği depresyon halini bertaraf etmenin tek yolu lüzumsuz işler için bile olsa vücudun diğer organlarını çalıştırmaktır. Böylece beynimiz geri kalan organlarımıza hükmederek zihinsel depresyonu fizyolojik bir vaka haline çevirememiş olur!”

Haftalardır bulmaya çabaladığı çözümü hiç beklemediği bir anda karşısında buluveren Edip Güneysu zihnine aynı anda hücum eden yüzlerce düşünceyi bir an önce kâğıda geçirerek başvuru formunu tamamlayabilmek için var gücüyle lojmanlara doğru koşmaya başladı.

Arkasından, “Edip, dur! Bekle!” diye bağıran Mehmet Gülerova ’nın verdiği fikrin doğurabileceği sonuçlar hakkında en ufak bir fikri yoktu.

8

15 Mart 1999

Yavaş yavaş amcalaşıyorum. Daha bu yaşta kulaklarımın büyüdüğünü, bedeniminse küçüldüğünü hissettiğim zamanlar oluyor. Altın oran dedikleri şey bu olsa gerek: kulaklarımın büyüme hızının gövdemin küçülme hızına bölünmesiyle elde edilen sonuç.

Günlük tutmaya neden devam ettiğimi de bilmiyorum. Mülakat sürecinde edindiğim kötü bir alışkanlık olsa gerek. Rahatlamama yardımcı oluyor.

Her neyse! YTDB'de her şey yolunda. Danışma Kurulu bu yılki Araştırma Programı için benim önerdiğim fikri seçti. Yani yıllarımı verdiğim çalışma heba olmayacak. Geliştirdiğim kuramların hayata geçirildiğini görerek gerçek sonuçlar elde edebileceğim. Heyecan verici bir durum!

Liderlik ettiğim araştırma birimine Mehmet Hoca'yı da danışman olarak dahil ettim. Geliştirdiğimiz ilk proje yurdun en ücra köylerine bile kurulacak olan Alışkanlık Edindirme Merkezleri ile ilgili. Aile hekimi mantığıyla işleyen bu merkezlerde öncelikle çeşitli testlerle vatandaşların sıkıntı seviyeleri belirlenecek. Sonrasında halen hazırlamakta olduğumuz talimatname uyarınca kişinin içinde bulunduğu ruh durumuna uygun alışkanlıklar tespit edilerek bir hafta sürecek uygulamalı eğitimlerle bu yeni alışkanlıkların kanıksanması sağlanacak. Eğitim sonrasında başarılı olan bireyler kendi başlarına bırakılarak ilk 1 ay takip edilecekler. Aynı zamanda YTDB'nin toplumsal güdüleme çalışmaları için halihazırda kullanmakta olduğu örnek vatandaşların da tamamen anlamsız ve hiçbir amaca hizmet etmeyen alışkanlıklar edinmeleri sağlanacak. Böylelikle doğru yolda oldukları hissine kapılan vatandaşlar asıl sıkıntılarını unutarak deyim yerindeyse saat gibi işlemeye başlayacaklar. Düzenli olarak kontrol edilen vatandaşlar örnek bireyler sayesinde ilgili alışkanlıklarına kısa süre içinde adapte olacak ve gerektiğinde ilave alışkanlıklar edindirilmek suretiyle yatıştırılabilecekler.

Şimdilik her şey yolunda. İlk Alışkanlık Edindirme Merkezi İstanbul Avcılar'da açıldı bile. Doğrusu tüm ülke nüfusunun incelenmesi sonucunda elde edilecek muazzam veritabanı üzerinde çalışmak için sabırsızlanıyorum.

Yine de içimde belli belirsiz bir sıkıntı var. Ben de bir alışkanlık edinsem iyi olacak sanırım...

9

21 Mayıs 1999

18:25,

Özel bir kanalda Flaş Haber

“İyi akşamlar sevgili izleyiciler. Önemli bir haber için yayın akışımıza ara vermiş bulunmaktayız. Mersin ve civarında bugün öğle saatlerinde patlak veren isyan çığ gibi büyüyerek civar köy ve kasabalara sıçramakta. Sorunun kaynağı henüz kesin olarak belirlenebilmiş değil. Uzmanlar bu durumu her gün yirmi beş kez gözlüğünü silmenin yanı sıra saat başı paltosunu giyip gerisingeri tekrar çıkartma alışkanlıkları edinmiş olan Mersin’li Samet Kuru’nun oturduğu mahallede bulunan Alışkanlık Edindirme Merkezi’ne Molotof kokteyliyle saldırmasına bağlarken bazı köşe yazarları durumu Adıyaman Zap Vakası’na dayandırmakta. Sebep her ne olursa olsun sonuç değişmiyor. Ülkenin dört bir yanında toplanıp YTDB’ye bağlı tüm kurum ve merkezleri yakıp yıkarak Karaburun’a doğru ilerleyen öfkeli halk özgürlüğünü geri istiyor.

Gelişmelerden sizi haberdar etmeye devam edeceğiz.

Hoşça kalın.”

10

25 Mayıs 1999

23:15

Sanırım bu, günlüğüme son kez yazışım olacak. İsyancılar YTDB ’yi kuşatmış durumda. İşlerin nasıl bu denli kontrolden çıktığını anlayamıyorum. Başkanlığın koridorları tam bir keşmekeş! İnsanlar aciz bir şekilde oradan oraya koşuşturup duruyor. Odamdaki pencereden dışarı bakınca İzmir ve Denizli’de toplanarak kolluk kuvvetlerinin müdahalelerine rağmen buraya kadar gelmeyi başaran isyancıların ellerinde taşıdıkları meşaleleri görebiliyorum. Öyle çoklar ki! Ateşböcekleri gibi...

Oysa ilk birkaç hafta elde ettiğimiz sonuçlar ne kadar da olumluydu. Halkın bozulan ruhsal sağlığı en sonunda dengeye kavuşuyor, hatta zorlama da olsa bir rahatlama haline geçildiği gözlenebiliyordu. Sonra ne oldu, nasıl oldu da bu noktaya geldik? Anlamak güç.

Mehmet Hoca haklıydı. Teorilerimi hayata geçirme heyecanına o denli kapılmıştım ki bir mucizeden medet umduğumun farkına varamadım.

Oysa mucizeler gerçek değildir.

Gerçekler de pek mucizevi sayılmaz.

[1] Bu delisaçması kavramla ilgili olarak tek bildiğim kişiyi refaha ve başarıya doğru kuantum sıçrama –her ne demekse– yapabileceğini inandırmaya çalışan bir kitaptan türemiş olduğudur. Fakat her nedense işadamlarını etkilemek için birebirdir.

[2] Kendi adımın sarf edildiğini duyduğum için en azından benden bahsedildiğini anlayabilmiştim.

[3] Resmi Terbiye Üst Kurulu

[4] Yetişkinliği Öğretme Kurumu

[5] Kurallara Uymayanları Yola Getirme Derneği

[6] Tıkır demişken, rol aldığı reklam filmlerinden birinin çekimleri esnasında babam yaklaşık iki bin beş yüz kez tıkır demek durumunda kalmış, bunun sonucunda da üç gece üst üste rüyasında elleri kolları dişliler, manivelalar ve rulmanlardan oluşan mekanik adamlar tarafından kovalandığını görüp uyuyamamıştı.

[7] Yetişkinlikle kafayı bozmuş olan babam gerçek dünyayla arasındaki sımsıkı bağlar nedeniyle hayal gücü fakiriydi. Akademik çevrelerde büyük sükse yapmasını sağlayan bu kuramı geliştiririrken söz konusu evreleri yalnızca birinci, ikinci ve üçüncü olarak adlandırmıştı.

[8] Kesinlik Üstüne, Ludwig Wittgenstein; çev. Doğan Şahiner, Metis Yayınları

[9] TLF: Terazi Lastik Fantastik.

[10] Bu uygulama genellikle ilk kelimenin murdar olmasıyla nihayet bulduğundan TLF şeklinde yazılan kısaltma TeLeF diye okunur.

[11] Bu cümleden hareketle yeni bir oyun daha türetebiliriz. Tek bir cümle içinde aynı anlama gelen birden fazla kelime kullanmak (bkz. hizaya sokmak, çekidüzen vermek, adam etmek)

[12]Anısız İnsan

[13] Burada, sözü edilecek olan ve – bana göre – “aşure düşünce” tabiriyle ifade edebileceğim kadar karmaşık olan görüşleri/düşünceleri bir araya toplayabilmek için Wittgenstein’ın “Tractatus Logico-Philosophicus” başlıklı metninde kullandığı numaralandırma sistemi beceriksizce kullanılmıştır.

[14] Öteki' kelimesi sözlük anlamı olan diğeri, öbürü anlamında kullanılmış olup hiçbir varoluşsal içerik yüklenmemiştir.

[15] **Yeni Toplum Dinamikleri Başkanlığı:** 1985 yılında sessiz sedasız bir şekilde devlet bünyesinde hayata geçirilen bu kurumla ilgili ayrıntılı bilgi metnin ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

[16] Burada asıl önemli olan, zihnin boşaltılmasından ziyade söz konusu kişilerin Başkanlık benzeri kurumların üst düzey yöneticilerince hoş karşılanmayacak düşünce ve ruh hallerine kendilerini kaptırmalarının engellenmesidir; ne de olsa içgüdüsel bir davranış olan düşünce, kişi uzun süreler boyunca tek başına kaldığında nereye varacağı belli olmayan yan yollara sapma eğilimindedir. İşte bu nedenle bireysel çeşitlilikten sakınan kurumlar onları oluşturan bireylerin kendilerini dinleyip az önce bahsi geçen yan yollara sapmalarına neden olacak düşünce ediminden mümkün olduğunca uzaklaşmalarını sağlamak amacıyla toplu halde yapılan manasız faaliyetleri şart koşmak zorunda kalmaktadır ki Başkanlık için sabah koşuları bu tip faaliyetlere verilebilecek örneklerden yalnızca bir tanesidir.

[17] Yalnızca olağanüstü gereklilik hallerinde yürürlüğe konulan “666’ya Tabi Memurlar İçin Ayrıcalıklı Terfi” kararnamesi, ihtiyaç olduğunda Merkez Memur Komitesi (MMK) tarafından yürütülen sıkı bir eleme sonrasında devletin o günkü ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilecek kişilerin söz konusu ihtiyacın niteliğine göre değişiklik gösteren birtakım ön eleme/sınav/görüşmeler sonrasında seçilerek dolgun bir maaş ve kademe artışıyla ilgili görev yerlerine atanmalarını kapsamaktadır.

[18] Edip Güneysu yaklaşık altı yıldır, bilişsel psikoloji alanında çığır açacağına inandığı bir makale üzerinde çalışıyordu. Bu makalede insanın öğrenme, anımsama, düşünme ve konuşma gibi zihinsel faaliyetleri yerine getirirken bedeninden bağımsız bir şekilde davranmasının söz konusu olmadığını iddia eden Güneysu, bireylerin el, kol, bacak, kafa gibi aslında birbirinden bağımsız görünen bedensel parçalarının da düşünsel faaliyette önemli birer rol oynadıkları görüşünü ortaya atıp insan zihnini id, ego ve süper-ego olarak üç parçaya ayıran Freud'un düşünce sistematiğiyle Nietzsche'nin üstinsan kavramını yalnızca birleştirmekle kalmayıp bir adım öteye de taşıyarak insanı Süper Lego adını verdiği –tuttuğu yüzlerce sayfayı bulan notlarının kimi bölümlerinde **Büst İnsan** olarak da geçmekte– bir kavramla nitelendiriyordu. Ona göre insan –yani Süper Lego– egosunun isteklerine boyun eğmek isteyen parçalarını toplumsal normlara göre davranmaya devam etmeleri için hiç ara vermeden kontrol etmek zorunda olan fakat bastırmaya çalıştığı bu dürtülere aslında kendisi de uymak istediğinden sürekli ikilem içinde yaşamaya mahkûm bir varlıktı.

Bu çalışmada nitelendiği şekliyle **Katatonik Süper Lego** (KSL), insan zihni diğer bedensel parçalarının tümünden bağımsız olarak ısrarla tek bir düşünce yahut anıya yoğunlaştığında ortaya çıkan ve kişinin kaskatı kesilerek yeniden kendine gelinceye dek sabit bir noktaya bakmasına neden olan bir ruh haliydi.

[19] O güne dek yaygın bir şekilde kabul gören düşünce dünya algısının eğitim düzeyi ve kişinin öz algısıyla doğru orantılı olduğu yönündeydi (P=ExC). Eğitim düzeyine dair deneysel veriler bu hipotezi desteklemesine rağmen kişinin öz algısına – alçaklık yahut büyüklük kompleksleri gibi özel durumları olup olmaması vb. – dair yüzlerce farklı kontrol grubu üzerinde yürütülen deneyler sonucunda elde edilen binlerce sayfalık veriler varsayılan doğru orantıyı bir türlü desteklemiyordu. Güneysu yalnızca dâhiyane bir önseziyle, kişinin öz algısını kökten etkileyen Dunning-Kruger gibi sendromları göz önünde bulundurarak denkleme bir katsayı yerleştirmekle kalmayıp, kişi yalnızca bireysel olarak ele alındığında dünya algısına dair sağlıklı bir sonuç elde edebilmek için bu katsayının her seferinde yeni verilerle sıfırdan hesaplanması gerektiğini de ortaya atarak kişilerin öz algılarının değişken doğasını bireylerin dünya algısıyla ilgili bir denkleme ilk kez katmış oluyordu.

[20] İşte samimiyetinden asla emin olunamayacak bir bölüm daha. Konuyu TMM'de halen yürütmekte olduğum araştırmalar ve bu araştırmaların teorik artalanına getirmemin nedeni size düşünce yapım/ çalışma biçimlerim ile ilgili üstü kapalı bilgiler vermeyi istemem mi yoksa yalnızca günlüğün gidişatına bağlı bir seçim mi?

[21] Bu tıpkı alerjik bünyeye sahip bireylerin tam olarak neye alerjisi olduğunu tespit etmek için uygulanan ve dünya yüzeyinde kişinin alerjik olabileceği neredeyse sonsuz sayıda madde olduğundan genellikle başarısızlıkla sonuçlanan alerji testlerine benzetilebilir.

[22] Halihazırda bilgisayarımda sakladığım yaklaşık yirmi beş sayfalık veritabanını oluşturabilmek için toplamda on sekiz saat televizyon izlemem, yaklaşık yüz elli sayfa kadar magazin haberi okumam ve üç hafta boyunca haftada beş saat biçki-dikiş kursuna katılmam gerekmişti.

[23] Yeni Toplum Dinamikleri Başkanlığı’nın kurumlararası tanıtım broşüründen alıntıdır.

[24] YTDB’de göreve yeni başlayan çalışanlara Kurum içerisinde yakıştırılan lakap.